

บทที่ 2

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 และ

การบังคับใช้

ตั้งที่ผู้เขียนได้กล่าวในบทที่ 1 แล้วว่าแนวคิดเกี่ยวกับการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา นั้นได้เริ่มจากการห้ามเรียกดอกเบี้ยโดยเด็ดขาด เพราะความเชื่อทางศาสนามีอิทธิพลต่อ มนุษย์ในยุคนั้น เพราะถือว่าเป็นบาป ต่อมาเมื่อระบบเศรษฐกิจได้มีการพัฒนาขึ้น จึง เริ่ม มีการเรียกดอกเบี้ยกันได้อย่างเสรี แต่ก็เกิดมีปัญหาเพราะมนุษย์ในสังคมมีความไม่เท่าเทียม กันทางเศรษฐกิจ จึงทำให้คนที่มีความฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าเอาเปรียบผู้ที่ด้อยกว่า โดยการ เรียกดอกเบี้ยในการกู้ยืมเงินในอัตราที่สูงได้ตามอำเภอใจ ซึ่งจะเกิดผลเสียในทางเศรษฐกิจ เพราะผู้กู้ไม่สามารถที่จะรับภาระจ่ายอัตราดอกเบี้ยที่สูงมาก อันจะทำให้การกู้ยืมเงิน เพื่อ มาลงทุนทำกิจการต่าง ๆ หยุดชะงักหรือไม่ขยายตัวเท่าที่ควรก็จะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ ของสังคมในที่สุด ดังนั้นรัฐบาลจึงได้เข้ามาควบคุมการเรียกดอกเบี้ยโดยการออกกฎหมาย ขึ้นมากำหนดอัตราดอกเบี้ย ซึ่งประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) มีการบัญญัติเป็นกฎหมายเอกชนก่อนคือกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กำหนดอัตราดอกเบี้ยชั้นสูง ที่คู่สัญญาจะเรียกกันได้ เช่น ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมัน เป็นต้น ส่วนประเทศที่ใช้ ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ก็ได้มีกฎหมายกำหนดอัตราดอกเบี้ยเช่นกัน เช่น ประเทศอังกฤษ ในสมัยก่อนก็มีกฎหมายห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราและเมื่อสภาพสังคม เปลี่ยนไปจึงได้ยกเลิกกฎหมายนี้ ปล่อยให้มีการเรียกดอกเบี้ยกันได้โดยเสรี ส่วนประเทศ สหรัฐอเมริกาปัจจุบันก็ได้มีกฎหมายห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราบังคับใช้ในบางรัฐเช่นกัน สำหรับ ประเทศไทยนั้นได้มีประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654 บัญญัติไว้มิให้เรียกดอกเบี้ย กันเกินร้อยละ 15 ต่อปี ถ้าหากกำหนดดอกเบี้ยไว้เกินกว่านั้น ก็ให้ลดลงมาเป็นร้อยละ 15 ต่อปี มาตรา 654 ได้ออกบังคับใช้มาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2472 มีข้อสังเกตว่า ประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์ไทย มิได้แบ่งว่า ในวงธุรกิจคิดอัตราดอกเบี้ยเท่าไร ในวงการอื่น นอกจาก ธุรกิจการค้าคิดดอกเบี้ยเท่าใด ให้แตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของธุรกิจแต่ละชนิดอย่าง ของบางประเทศ เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน และญี่ปุ่น ซึ่งแบ่งกฎหมายออกเป็น 2 ประเภท

แห่งอย่างหนึ่ง และพาณิชย์อีกอย่างหนึ่ง เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส ถ้าดอกเบีย
ในวงการค้า ก็ให้คิดดอกเบียร้อยละ 6 ต่อปี ถ้ามิใช่วงการค้าก็ให้คิดร้อยละ 5 ต่อปี¹

สำหรับประเทศไทยนั้น แม้ว่าเราจะมีกฎหมาย เอกชนออกมาจากัดอัตราดอกเบีย
และได้วางหลักไว้ว่าถ้ามีการเรียกดอกเบียเกินอัตราผลจะเป็น เช่นไร แต่ปรากฏว่าผู้
ให้กู้มิได้กลัว เกรงผลทางแพ่ง รัฐบาลจึงได้ออกพระราชบัญญัติห้าม เรียกดอกเบียเกินอัตรา
พ.ศ. 2475 ออกบังคับใช้ลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดฐาน เรียกดอกเบียเกินอัตรา
ซึ่งในบทนี้ผู้เขียนจักได้วิเคราะห์ถึง เนื้อหาสาระของพระราชบัญญัติฉบับนี้โดยแบ่งกล่าว เป็น
3 ประเด็น

2.1 เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติห้าม เรียกดอกเบียเกินอัตรา พ.ศ. 2475

2.2 ขอบเขตการบังคับใช้พระราชบัญญัติห้าม เรียกดอกเบียเกินอัตรา พ.ศ.
2475

2.3 องค์ประกอบความผิดตามพระราชบัญญัติ

2.1 เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติห้าม เรียกดอกเบียเกินอัตรา พ.ศ.
2475 เหตุผลสนับสนุนการห้ามเรียกดอกเบียเกินอัตรา

ก่อนที่จะได้วิเคราะห์ว่า พระราชบัญญัติห้าม เรียกดอกเบียเกินอัตรา พ.ศ.
2475 นั้น มีเนื้อหาระอย่างใด ควรที่จะทราบเหตุผลของการที่ได้บัญญัติกฎหมายห้ามเรียก
ดอกเบียเกินอัตราเสียก่อน ซึ่งมีเหตุผลทาง เศรษฐศาสตร์ดังต่อไปนี้

เหตุผลในการนำกฎหมายห้าม เรียกดอกเบียเกินอัตรา (USURY LAW)
มาใช้ควบคุมอัตราดอกเบี้ย มีหลายประการ คือ

1. คนยากจนไม่สามารถที่จะจ่ายอัตราดอกเบี้ยที่สูงได้ นอกจากนั้นคนยากจน
ไม่มีความเข้าใจว่า เขาเก็บดอกเบียเพราะเหตุอะไร คนจนถูกเอารัดเอาเปรียบ ถ้าหาก
ว่ารัฐบาลไม่เข้ามาช่วยเหลือ ในการควบคุมอัตราดอกเบี้ย

¹ มาโนช สุทธิวาหนฤพุดิ คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย
ยืมฝากทรัพย์. หน้า 124-125.

2. ธนาคารพาณิชย์ หรือผู้ให้กู้ มีอำนาจผูกขาด ถ้าหากว่ารัฐบาลไม่เข้ามาเกี่ยวข้องกับ บรรดาสถาบันการเงินผู้ให้กู้ อาจจะคิดดอกเบี้ยในอัตราที่สูงมาก

3. การให้กู้ยืมเงินไม่ได้ก่อให้เกิดผลอะไร, ดังนั้น การที่ผู้ให้กู้ยืมเงินไปนั้น ผลที่ได้ก็เป็นการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ (ขูดรีด) และถึงแม้ว่าจะไม่สามารถจัดการขูดรีดไปได้ โดยสิ้นเชิง ก็ควรจะมีการควบคุม

4. อัตราดอกเบี้ยต่ำเป็นสิ่งที่ทำให้มีการกู้ยืมเงินมากขึ้น จูงใจให้มีการใช้จ่ายและการลงทุนเพิ่มขึ้น ¹

จะเห็นได้ว่า เหตุที่รัฐได้ออกกฎหมายห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา (USURY Law) นั้น เพราะต้องการที่จะช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อย (Law-income people) มิให้ถูกขูดรีดจากผู้ให้กู้ และเหตุผลว่า การให้กู้ยืมเงินนั้น ไม่ได้เกิดผลผลิตอะไร การเรียกดอกเบี้ยในอัตราที่สูงนั้น จึงก่อให้เกิดการเอาเปรียบกันเกินไป นอกจากนั้นโดยหลักวิชา เศรษฐศาสตร์แล้ว เห็นว่าอัตราดอกเบี้ยต่ำนั้นก่อให้เกิดการกู้ยืมเงินไปใช้จ่ายในการบริโภคมากขึ้นหรือกู้ยืมไปทำการลงทุนมากขึ้น ดังนั้นรัฐบาลจึงเห็นควรควบคุมอัตราดอกเบี้ย

เมื่อเราทราบ เหตุผลที่สนับสนุนให้มีการห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนดแล้ว จึงควรเปรียบเทียบกฎหมายห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราของประเทศไทยกับของต่างประเทศ เพื่อหาหลักเกณฑ์อันร่วมกันของกฎหมายห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา โดยผู้เขียนจะได้กล่าวถึงกฎหมายของต่างประเทศ 2 ประเทศ คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศฟิลิปปินส์ เปรียบเทียบกับของไทย

2.1.1 เหตุผลของการบัญญัติกฎหมายห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราของประเทศสหรัฐอเมริกา ในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ เช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ ซึ่งถือว่าการเรียกดอกเบี้ยเป็นไปตามข้อตกลงของคู่กรณีนั้นเป็นเรื่องชอบด้วยกฎหมาย ในกรณีที่ไม่มีการบัญญัติไว้ ประเทศสหรัฐอเมริกา ไม่ห้ามในเรื่องที่มี

¹ Richard B. McKenzie, Modern Political Economy, An Introduction to Economic, (New York : Von Hoffmann Press, Inc, 1978), P. 203-204.

การเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราที่พอจะถือว่าเป็นกฎหมายทั่วไปหรือนโยบายของรัฐ (General Law or Public Policy)

แต่อย่างไรก็ตามปัจจุบันนี้ ถือว่าการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราที่กำหนดเป็น ความผิดที่กฎหมายบัญญัติห้ามไว้ (Malum prohibitum) ซึ่งขึ้นอยู่กับว่ามีกฎหมายบัญญัติ ห้ามไว้หรือไม่ และไม่เป็นความผิดในตัวเอง (Malum perse)

ปัจจุบันนี้หลายมลรัฐได้ออกกฎหมายกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่จะเรียกได้จาก การที่ได้ใช้เงิน เป็นที่ทราบว่ามีอำนาจที่จะปลดเปลื้องความต้องการของผู้กู้ได้และ ในขณะเดียวกันก็ได้กดขี่ผู้กู้ด้วย ดังนั้น เพื่อที่จะคุ้มครองผู้ที่มีความจำเป็นบังคับ และถูกกดขี่ จากผู้ให้กู้โดยไร้โนธรรม ฝ่ายนิติบัญญัติของหลายมลรัฐ จึงได้ออกกฎหมายเพื่อคุ้มครอง ผู้กู้ในการที่จะต่อต้านการกดขี่จากการเรียกดอกเบี้ยของผู้ให้กู้ยืมเงิน (The money lender) ซึ่งผู้กู้ไม่มีอำนาจที่จะไปต่อรอนั้น กฎหมายจึงจำกัดอัตราดอกเบี้ยที่ผู้ให้กู้สามารถคิดเอาได้ จากการที่ผู้กู้ได้ใช้เงิน ส่วนบางมลรัฐ รัฐธรรมนูญมลรัฐได้ให้อำนาจให้ออกกฎหมายจำกัดอัตรา ดอกเบี้ย และลงโทษทางอาญา ซึ่งขึ้นอยู่กับคุณธรรมการใช้อำนาจของตำรวจแต่ละรัฐที่จะคุ้มครองผลประโยชน์สาธารณะและความสงบเรียบร้อย ¹

2.1.2 เหตุผลของการบัญญัติกฎหมายห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราของ ประเทศฟิลิปปินส์ กฎหมายห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา (The USURY LAW) ออกมาเพื่อ ที่จะคุ้มครองผู้กู้และป้องกันจากการข่มขู่ การกดขี่ที่ไม่เป็นธรรมจากบุคคลผู้ที่พร้อมจะเอา ผลประโยชน์เกินควรจากความจำเป็น (The necessities) ของอีกฝ่ายหนึ่ง โดยมี ทฤษฎีว่าการกู้ยืมเงินโดยมิชอบด้วยกฎหมายเป็นความไม่เท่าเทียมกันในความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้ให้กู้และผู้ถูกล่าวคือ ความจำเป็นของผู้กู้ ทำให้ผู้กู้ ไม่มีเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom on Contracting) และทำให้ผู้กู้ฟังความเมตตาจากผู้ให้กู้เท่านั้น

ตามทฤษฎีนี้ผู้กู้ของกฎหมายนี้อยู่ในลำดับเดียวกันกับบุคคลที่กฎหมายตัดสิทธิใน การทำสัญญา เช่นเดียวกับ เด็ก หญิงมีสามี หรือบุคคลที่มีจิตใจไม่สมบูรณ์ด้วยเหตุนี้เพื่อที่จะ คุ้มครองผู้กู้ กฎหมายห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา (The USURY LAW) ได้บัญญัติว่า

¹ American Jurisprudence, Vol. 45, 2 ed., New York : The Lawyers Co-operative Company, 1969), P. 18.

1. กำหนดบทลงโทษทางอาญาแก่ผู้ทีละเมิดกฎหมายนี้
2. จำกัดว่างกฎหมายเกณฑ์สัญญาต่าง ๆ สำหรับการกู้ยืมหรือการงดเว้นที่มีการใช้เงิน¹

2.1.3 เหตุผลของการบัญญัติกฎหมายห้ามเรียกดอกเบี้ยของประเทศไทย นั้น ได้มีคำแถลงการณ์ของคณะกรรมการราษฎร ซึ่งได้ออกบังคับใช้กฎหมายห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา 2475 ดังนี้ "เหตุที่มุ่งใจให้รัฐบาลออกกฎหมายฉบับนี้ คือ หวังจะบำรุงการกู้ยืมให้เป็นไปในทางที่ควร

การกู้ยืมนั้นโดยปกติผู้กู้ต้องการทุน เมื่อได้ทุนแล้วไปประกอบกิจการอันใดอันหนึ่งมีผลงอกงามนั้น ก็แบ่งผลนั้นใช้เป็นดอกเบี้ยบ้าง เหลือรวบรวมไว้ใช้หนี้เงินทุนต่อไป ดังที่ฝ่ายเจ้าหน้าที่ก็ได้ดอกเบี้ยเป็นค่าช่วยการ และมีโอกาสที่จะใช้ทุนคืนในภายหลังนั้น แต่ถ้าดอกเบี้ยเรียกแรงเกินไปแล้ว ลูกหนี้ได้ผลไม่พอที่จะใช้ดอกเบี้ยได้ ย่อมจะต้องย่อยับไปด้วยกันทั้งสองฝ่าย ด้วยเหตุนี้ประเทศทั้งหลายและประเทศของเราเอง จึงมีกฎหมายมาแต่โบราณกาลกำหนดอัตราดอกเบี้ยอย่างสูงไว้ กล่าวคือ ชั่งละ 1 บาท ต่อเดือน (หรือร้อยละ 15 ต่อปี) อันที่จริงอัตรานี้เป็นอัตราที่ค่อนข้างสูงอยู่แล้ว แม้กระนั้น ยังปรากฏว่าในทุกวันนี้มีการให้กู้ยืมกันโดยอัตราสูงกว่านี้ และเจ้าหน้าที่กับลูกหนี้ต่างร่วมมือร่วมใจกันในการหลีกเลี่ยงกฎหมาย เพราะฝ่ายหนึ่งอยากได้ แต่อีกฝ่ายหนึ่งกฎแห่งความจำเป็นบังคับในที่สุดก็ได้ผลอันไม่พึงปรารถนาดังกล่าวแล้ว ก่อนที่จะร่างกฎหมายนี้ขึ้น รัฐบาลได้คิดแล้วถึงอัตราดอกเบี้ยเห็นว่า เป็นอัตราที่ค่อนข้างสูงอยู่แล้ว แต่ข้างฝ่ายลูกหนี้ได้ทุนมาประกอบการนี้ด้วยตนเอง โอกาสดำเนินอาชีพ และมีโอกาสพอควรที่จะหากำไรมาใช้ดอกเบี้ยเหลือบ้างก็รวบรวมไว้เป็นทุน เพราะฉะนั้นถ้าทั้งสองฝ่ายต่างคิดไปในทางที่ควรของการค้าก็ไม่มีทางที่จะได้รับความขัดข้องเพราะกฎหมายฉบับนี้ แต่ถ้าจะดำเนินความผิดไปในทางที่ไม่ดูทางไกลแล้วก็จะหาเรื่องบ่นได้"²

ในการประชุมร่างกฎหมายฉบับนี้ได้มีหมายเหตุถึงการออกกฎหมายควบคุมอัตราดอกเบี้ยของประเทศต่าง ๆ เช่น

¹ Teoderico C mustim, Commentaries and Jurispreedence of the Philippines Commercial Commercial Law, (Quezoncity : Phones press Inc., 1980), P. 323.

² คำแถลงการณ์ คณะกรรมการราษฎร เกี่ยวกับพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา, พุทธศักราช 2475, ราชกิจจานุเบกษา 49 (26 ตุลาคม 2475) หน้า 464.

ประเทศฝรั่งเศส ในสมัยแรกการเรียกดอกเบี้ยกันทำได้โดยเสรีไม่เป็นความผิดทางอาญา (ในทางพาณิชย์ ตั้งแต่ปี 1866-ในทางแพ่งตั้งแต่ปี 1918) แต่ต่อมาการเรียกดอกเบี้ยเงินกู้ยืมในทางกฎหมายแพ่งได้ถูกจำกัดโดยถือว่าหากมีการเรียกดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนดถือว่าเป็นความผิดทางอาญา

นอกจากประเทศดังกล่าวแล้ว การเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราเป็นความผิดทางอาญาในประเทศซังการี เบลเยียม มอนาโค นอร์เวย์ สวีเดน และสวิสเซอร์แลนด์ ส่วนประเทศที่ไม่มีการลงโทษ คือ ประเทศเดนมาร์ก สเปน อิตาลี โปรตุเกส และรูมาเนีย¹

เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475

พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 เป็นกฎหมายอาญาเป็นบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประชาชนโดยทั่วไป หากผู้ใดฝ่าฝืนกฎหมายนี้จะต้องได้รับโทษทางอาญา กล่าวคือ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 1,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ² โดยวัตถุประสงค์ในการลงโทษ ก็เพื่อเป็นการป้องกันสังคมเป็นการป้องกันทั่วไปในลักษณะเพื่อความมั่นคงของชุมชน (Protection of Society) เพื่อแสดงว่าชุมชนไม่ยอมให้มีการกระทำเช่นนั้น³ ซึ่งนักนิติศาสตร์ท่านหนึ่ง⁴ ได้ให้ความเห็นว่าการออกพระราชบัญญัตินี้ เนื่องจากรัฐได้เล็งเห็นว่า การให้กู้ยืมเงินโดยเรียกอัตราดอกเบี้ยสูงเกินควร ย่อมจะกระทบกระเทือนต่อ เศรษฐกิจการค้า และความสงบเรียบร้อยของประชาชน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654 ก็ได้ป้องกันมิให้เรียกดอกเบี้ยเกินร้อยละสิบห้าต่อปี ถ้าสัญญากำหนดไว้เกินกว่านั้นก็ให้ลดลงมาเป็นร้อยละสิบห้าต่อปี แต่การจำกัดโดยกฎหมายแพ่งนั้นไม่เพียงพอที่จะปราบปรามนายทุนหน้าเลือด (Usurer) ได้ ฉะนั้นรัฐจึงต้องใช้กลไกทางกฎหมายอาญา โดยกำหนดโทษทางอาญา เพื่อข่มขู่พวกนายทุนหน้าเลือด ไม่ให้กู้ยืมเงินโดยเรียกอัตราดอกเบี้ยเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด (Usury) ซึ่งเป็นสัญญาขัดต่อกฎหมาย (Unlawful Contract) และความสงบเรียบร้อยของประชาชน (Public order)

¹ ประชุมร่างกฎหมาย เล่มที่ 121 สำนักงานกฤษฎีกา ปี 2475.

² มาตรา 3, พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475.

³ จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 ตอน 1 พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร, เนติบัณฑิตยสภา 2521), หน้า 12-13.

⁴ ประสิทธิ์ โยวีไลกุล, กฎหมายเกี่ยวกับดอกเบี้ย วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์ 5,3 (กรุงเทพมหานคร : ศิริพรการพิมพ์, 2523) : หน้า 34-35.

สำหรับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 นี้ ได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 698/2479 วินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา มิใช่กฎหมายที่จะช่วยให้คนจนได้เปรียบคนมี แต่เป็นกฎหมายประสงค์จะคุ้มครองเศรษฐกิจของชาติมิให้ตกต่ำลงไป เนื่องแต่การที่บีบบังคับเอาดอกเบี้ยกันมากเกินไป ถ้าพิจารณาตามความมุ่งหมายเช่นนี้แล้วพึงเข้าใจได้ว่า เป็นเรื่องความเสียหายแก่ชาติแท้ ๆ

กล่าวโดยสรุปแล้ว เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 ได้ออกมาโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาเศรษฐกิจของชาติให้เจริญรุ่งเรืองและเพื่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน ซึ่งจะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัตินี้ได้บัญญัติความผิดฐานเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน มิใช่ความผิดต่อส่วนตัวของผู้กู้ ดังนั้นแม้ว่าผู้กู้ไม่เป็นผู้เสียหาย เพราะเป็นผู้ยินยอมให้ผู้ให้กู้เรียกดอกเบี้ยเกินอัตราก็ตามไม่สามารถฟ้องร้องได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 28 แต่ความผิดฐานเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรานี้เป็นความผิดต่อแผ่นดิน รัฐเป็นผู้เสียหาย ดังนั้นรัฐจึงเป็นผู้ฟ้องความผิดฐานนี้ และที่ว่ารัฐเป็นผู้เสียหายนั้น ก็หมายถึงการเสียหายทางเศรษฐกิจของชาตินั้นเอง เพราะรัฐประสงค์จะควบคุมอัตราดอกเบี้ยให้ต่ำ เพราะเท่ากับเป็นการส่งเสริมให้มีการลงทุนมากขึ้น และคนยากจนก็สามารถกู้ยืมเงินมาลงทุนได้ เพราะไม่ต้องรับภาระในการจ่ายเงินต้นและดอกเบี้ยมากเกินไปนั่นเอง อีกประการหนึ่งจะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 ไม่ได้เอาผิดผู้กู้ด้วยแม้ว่าผู้กู้จะมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดก็ตาม ดังนั้นอีกด้านหนึ่งกฎหมายนี้จึงเท่ากับมีวัตถุประสงค์ที่จะคุ้มครองผู้กู้ด้วย เพราะเหตุว่าผู้กู้ส่วนใหญ่เป็นคนยากจน สภาพเศรษฐกิจบีบบังคับให้ต้องจ่ายดอกเบี้ยในอัตราสูงตามที่ผู้ให้กู้ต้องการ แต่อย่างไรก็ตามวัตถุประสงค์ที่สำคัญของพระราชบัญญัตินี้มีมุ่งหมายที่จะคุ้มครองเศรษฐกิจของชาติ ซึ่งมีผลประโยชน์ต่อส่วนรวมอันจะทำให้ประชาชนมีการกินดีอยู่ดี

2.2 ขอบเขตของการบังคับใช้พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475

สำหรับขอบเขตการบังคับใช้พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 นี้ ผู้เขียน จัดได้แบ่งเป็น 3 ประเด็น คือ

2.2.1 นิติกรรมที่พระราชบัญญัตินี้มุ่งหมายบังคับใช้

2.2.2 บุคคลผู้กระทำที่พระราชบัญญัตินี้มุ่งหมายบังคับใช้

2.2.3 พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 ใช้กับการ
กู้ยืมเงินจากสถาบันการเงิน

2.2.1 นิติกรรมที่พระราชบัญญัติฉบับนี้มุ่งหมายบังคับใช้ เราได้ทราบแล้วว่า
วัตถุประสงค์ในการออกกฎหมาย ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ก็เพื่อมุ่งหมายที่จะคุ้มครองเศรษฐกิจ
ของชาติ และเพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม (Protection of Society) โดยที่รัฐได้
ออกกฎหมายนี้เป็นกฎหมายอาญาลงโทษจำคุกหรือปรับ หรือทั้งจำคุกและปรับต่อผู้ให้กู้ยืมที่
เรียกดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนดไว้ ดังกล่าวแล้ว

สำหรับวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475
นั้น มีความประสงค์ที่จะบังคับใช้กับการกระทำการกู้ยืมเงินโดยเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ซึ่ง
จะเห็นได้จากคำแถลงการณ์ของคณะราษฎรว่า¹ และมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติห้ามเรียก
ดอกเบี้ยเกินอัตรา ซึ่งใช้คำว่า "บุคคลใด (ก) ให้บุคคลอื่นยืมเงินโดยคิดดอกเบี้ย..."
แสดงให้เห็นว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้ ใช้บังคับเฉพาะการกู้ยืมเงิน ดังนั้นถ้าเป็นการเช่าซื้อที่ดิน
ขายฝากที่ดิน จำนำของที่ดิน เล่นแชร์เปียหอยที่ดิน ซื้อขายที่ดิน หรือซื้ดลดตัวเงินที่ดิน กรณีเหล่านี้
ไม่อยู่ในบังคับของพระราชบัญญัตินี้

ฉะนั้น การกระทำอันจะเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกิน
อัตรา พ.ศ. 2475 คือการกระทำการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราในการกู้ยืมเงินนั่นเอง ซึ่งตาม
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654 ได้กำหนดห้ามมิให้เรียกดอกเบี้ยในสัญญากู้ยืม
เงินเกินกว่าร้อยละ 15 ต่อปี

ส่วนคำว่า "กู้ยืมเงิน" นั้น ก็มีความหมายเช่นเดียวกับสัญญากู้ยืมเงินที่ประ
มวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ใช้คำนิยามไว้ใน บรรพ 3 เอกเทศสัญญา ลักษณะ 9 หมวด 2
มาตรา 650 บัญญัติว่า "อันว่ายืมใช้สิ่งเปลี่ยนแปลงนั้น คือสัญญาซึ่งผู้ให้ยืม โอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน
ชนิดใช้ไปสิ้นไปนั้น เป็นปริมาณมีกำหนดให้ไปแก่ผู้ยืม และผู้ยืมตกลงว่าจะคืนทรัพย์สินเป็นประเภท
ชนิด และปริมาณ เช่นเดียวกันให้แก่ทรัพย์สินซึ่งให้ยืมนั้น สัญญานี้ย่อมบริบูรณ์ต่อเมื่อส่งมอบ
ทรัพย์สินที่ยืม"

¹ ให้ดูคำแถลงการณ์ที่กล่าวมาแล้วหน้า 38.

สัญญากู้ยืมเงิน เป็นสัญญาใช้เงินเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่ง ดังนั้นการกู้ยืมเงิน โดยเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราอันจะเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 นั้น ก็จะต้องมีการกระทำการกู้ยืมเงิน คือการทำนิติกรรมกู้ยืมเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติไว้เสียก่อน แล้วมีการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราอันเป็นองค์ประกอบความผิดฐานเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา หรือกระทำการอื่นอันเข้าเกณฑ์ที่พระราชบัญญัติฉบับนี้บัญญัติไว้ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

ดังนั้นเบื้องต้น จึงต้องเข้าใจว่าได้มีการกู้ยืมเงินกัน ซึ่งมีความหมายตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติดังกล่าวข้างต้นมีปัญหาที่น่าพิจารณาคือ สัญญากู้ยืมที่ขาดหลักฐาน เป็นหนังสือตามมาตรา 653 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จะฟ้องร้องเป็นคดีอาญาได้หรือไม่

กล่าวคือ การกู้ยืมเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติหลักเกณฑ์การฟ้องร้องทางแพ่งไว้ คือ มาตรา 653 ซึ่งบัญญัติว่า "การกู้ยืมเงินกว่าห้าสิบบาทขึ้นไปนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานแห่งการกู้ยืม เป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่ง ลงลายมือชื่อผู้ยืม เป็นสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่" และประมวลวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94 บัญญัติรับรองไว้ว่า "เมื่อได้มีกฎหมายบังคับให้ต้องมีพยาน เอกสารมาแสดง ท่านห้ามมิให้ศาลยอมรับพยานบุคคลในกรณีอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ ถึงแม้ว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะยินยอมก็ดี ดังนั้นการกู้ยืมเงินที่ไม่มีหลักฐาน เป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายผู้รับผิด เป็นสำคัญ จึงต้องห้ามมิให้ฟ้องร้องบังคับคดีทางแพ่งตามบทกฎหมายที่กล่าวไว้ข้างต้น

ส่วนการฟ้องร้องผู้กระทำความผิดทางอาญานั้น ก็ต้องดำเนินการตามกฎหมาย ส่วนอาญาคือ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 บัญญัติว่า "บุคคลต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิด และกำหนดโทษไว้และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นจะต้องบัญญัติไว้ในกฎหมาย" และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 47 บัญญัติไว้ว่า "คำพิพากษาส่วนแห่ง ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย อันว่าด้วยความรับผิดของบุคคลในทางแพ่ง โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่"

ฉะนั้นแม้ว่า การกู้ยืมเงินที่ขาดหลักฐาน เป็นหนังสือซึ่งคู่กรณีไม่สามารถจะฟ้องร้องบังคับ ตามสิทธิเรียกร้องทางแพ่งได้ เพราะต้องห้ามตามหลัก เกณฑ์ของกฎหมายแพ่งก็ตาม ถ้าหากผู้ให้กู้ยืมเงินนั้นได้กระทำการครบองค์ประกอบความผิดฐาน เรียกดอกเบี้ย เกินอัตราแล้ว ก็สามารถฟ้องร้องเอาผิดทางอาญาได้ กล่าวคือ การกู้ยืมเงินซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของ ความผิดฐาน เรียกดอกเบี้ย เกินอัตรา นั้น คำนี้เฉพาะการกู้ยืมเงินตามความเป็นจริง เท่านั้น การนำสืบพยานหลักฐาน เพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยนั้น สามารถนำพยานบุคคลเข้ามาสืบได้ตามหลัก เกณฑ์ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยพยานหลักฐาน เช่น มาตรา 226 บัญญัติว่า "พยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคลซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่า จำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้"

กล่าวโดยสรุปแล้ว พระราชบัญญัติห้าม เรียกดอกเบี้ย เกินอัตรา พ.ศ. 2475 นั้น ได้บัญญัติออกมาบังคับใช้กับนิติกรรมการกู้ยืมเงิน เท่านั้น กล่าวคือบังคับใช้ในกรณีที่ผู้กระทำได้กระทำการ เรียกดอกเบี้ย เกินอัตรา หรือกระทำการอื่น ๆ ตามองค์ประกอบความผิดที่พระราชบัญญัตินี้ บัญญัติไว้ใน การกู้ยืมเงิน เท่านั้นดังเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น และการกู้ยืมเงินนี้ก็พิจารณาข้อเท็จจริงว่าได้ทำการกู้ยืมเงินกันจริงหรือไม่ ซึ่งปะปนกับการฟ้องร้องทางแพ่งเพื่อให้ชำระเงินกู้ยืมซึ่งต้องมีหลักฐาน เป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้ยืม

2.2.2 ตัวบุคคลที่พระราชบัญญัตินี้มุ่งหมายบังคับใช้ ดังได้กล่าวมาในข้อ

2.2.1 แล้วว่า พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับกับนิติกรรมการกู้ยืมเงิน ไม่บังคับกับนิติกรรมอย่างอื่น หรือ เอกเทศสัญญาทางแพ่งอื่น ๆ เราจึงทราบขอบเขตของการบังคับใช้พระราชบัญญัตินี้ว่าบังคับใช้เฉพาะการกู้ยืมเงินโดย เรียกดอกเบี้ย เกินอัตราที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น ฉะนั้นถ้ามีการเรียกดอกเบี้ยอัตราสูงในนิติกรรมอย่างอื่นมากเพียงใดก็ตาม ไม่ตกอยู่ภายใต้การบังคับของพระราชบัญญัตินี้

คู่กรณีในการกู้ยืมเงินนั้นมี 2 ฝ่าย คือ ผู้ให้กู้ และผู้กู้ จึงมีปัญหว่าพระราชบัญญัตินี้ บังคับใช้คือลงโทษตัวบุคคลผู้กระทำความผิดฐาน เรียกดอกเบี้ย เกินอัตราแก่ผู้ใดบ้าง นอกจากนี้การกู้ยืมเงินนั้นนอกจากจะมองกันในแง่รายบุคคลที่จะทำการกู้ยืมเงินกันแล้ว ปัจจุบันการกู้ยืมเงินนั้นยังมีการกู้ยืมระหว่าง สถาบันการเงินกับบุคคลธรรมดา หรือการกู้ยืมเงินระหว่างสถาบันการเงินด้วยกัน จึงมีปัญหว่าพระราชบัญญัติห้าม เรียกดอกเบี้ย เกินอัตรา พ.ศ. 2475 นี้

ใช้บังคับกับสถาบันการเงินด้วยหรือไม่ เพราะการประกอบกิจการของสถาบันการเงินนั้นได้มีกฎหมายเฉพาะสถาบันการเงินนั้น ๆ ควบคุมต่างหากจากพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 ใช้บังคับอยู่แล้วจะถือได้หรือไม่ว่ากฎหมายใหม่ยกเลิกกฎหมายเก่า คือ พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 นี้ไม่ใช้กับสถาบันการเงินต่อไป¹

ซึ่งผู้เขียนจะได้แยกกล่าวแยกกล่าวเป็น 3 ประการ คือ

- ก. พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 ใช้บังคับผู้หรือไม่
- ข. พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับกับบุคคลธรรมดาที่ทำการกู้ยืมเงินกัน หรือ ใช้บังคับถึงสถาบันการเงินด้วยหรือไม่
- ค. ความหมายของ "อัตราดอกเบี้ยที่กฎหมายกำหนด" ตามพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา

¹ คำว่า "สถาบันการเงิน" หมายถึง 1) ธนาคารแห่งประเทศไทย 2) ธนาคารพาณิชย์ตามกฎหมายว่าด้วยการธนาคารพาณิชย์ 3) บริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์และบริษัทเครดิตฟองซิเออร์ ตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ ตามมาตรา 3 ของ พระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523

กฎหมายที่ควบคุมสถาบันการเงินเหล่านี้คือ 1) พระราชบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทย พุทธศักราช 2485 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2485 พ.ศ. 2528 2) พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 พ.ศ. 2528 3) พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ พ.ศ. 2522 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2528.

ก. พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 บังคับใช้กับผู้ให้กู้

และผู้กู้ หรือใช้บังคับเฉพาะผู้ให้กู้เท่านั้น เนื่องจากการกู้ยืมเงินนั้น มีคู่สัญญา 2 ฝ่าย คือ ผู้ให้กู้ และฝ่ายผู้กู้ ดังนั้นการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนดนั้นจะเห็นได้ว่าทั้งผู้กู้และผู้ให้กู้ต่างก็ได้ร่วมกันกระทำ กล่าวคือ ผู้ให้กู้เรียกดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนดและผู้กู้เป็นผู้ยินยอมที่จะให้ดอกเบี้ยในอัตราที่ผู้ให้กู้เรียกร้อง และยิ่งกว่านั้นบางครั้งผู้กู้เองเป็นผู้เสนออัตราดอกเบี้ยสูงกว่าที่กฎหมายกำหนดให้แก่ผู้ให้กู้ก็ได้ เพราะมีความต้องการที่จะกู้เงินให้ได้นั่นเอง ซึ่งมีปัญหาว่าโดยลักษณะของการกระทำความผิดแล้ว จะเห็นได้ว่าคู่กรณีทั้งสองฝ่ายเป็นผู้ร่วมกันกระทำความผิด คือ เป็นตัวการ หรือผู้สนับสนุนหรือผู้ใช้ให้กระทำความผิดฐานเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราตามหลักกฎหมายอาญาทั่วไปได้ (มาตรา 83 ถึงมาตรา 89 ของประมวลกฎหมายอาญา)

ซึ่งตามปัญหานี้ เมื่อพิจารณาจากพระราชบัญญัติห้าม เรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 มาตรา 3 บัญญัติว่า บุคคลใดให้บุคคลอื่นยืมเงิน โดยคิดดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนดไว้ หรือ มาตรา 4 บุคคลใดโดยรู้อยู่แล้วได้มาแม้จะได้เปล่าซึ่งสิทธิ์ที่จะเรียกร้องจากบุคคลอื่น อันผิดบัญญัติที่กล่าวไว้ในมาตราก่อน

จะเห็นได้ว่า คำว่า "บุคคลใด ให้บุคคลอื่นยืมเงิน" นั้นหมายถึงฝ่ายผู้ให้กู้นั่นเอง และมาตรา 4 นี้ก็หมายถึงผู้รับสิทธิ์ของฝ่ายผู้ให้กู้ และเมื่อผ่านองค์ประกอบความผิดฐานเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราตามพระราชบัญญัตินี้แล้วจะเห็นได้ว่า กฎหมายนี้บัญญัติลงโทษแก่ผู้ให้กู้ โดยบัญญัติถึงลักษณะการกระทำความผิดฐาน เรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา เช่น

ก) ผู้ให้กู้คิดดอกเบี้ยเกินอัตรา ข) เพื่อปิดบังการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ยังบังอาจกำหนดข้อความอันไม่จริงในจำนวนเงินกู้หรืออื่น ๆ ค) นอกจากดอกเบี้ยยังบังอาจกำหนดจะเอาหรือรับเอาซึ่งกำไร..... จะเห็นได้ว่าเป็นการบัญญัติถึงการกระทำของฝ่ายผู้ให้กู้ทั้งสิ้นไม่ได้บัญญัติถึงการกระทำของผู้กู้ไว้เลย จึงแสดงว่าพระราชบัญญัติห้าม เรียกดอกเบี้ยเกินอัตรามุ่งหมายที่จะลงโทษผู้ให้กู้ที่ทำการ เรียกดอกเบี้ยเกินอัตราในการกู้ยืมเงินแต่ฝ่ายเดียว เท่านั้น ซึ่งเหมือนกับกฎหมายห้าม เรียกดอกเบี้ยเกินอัตราของประเทศต่าง ๆ เพราะเหตุว่าผู้กู้ตกอยู่ในความบีบคั้น ไม่มีเงิน และไม่มีเสรีภาพพอที่จะไปต่อรองอัตราดอกเบี้ยกับผู้ให้กู้ใน

การกู้ยืมเงินได้ ซึ่งมองเห็นได้ว่า นอกจากกฎหมายห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราจะคุ้มครองเศรษฐกิจของประเทศแล้วยังมุ่งคุ้มครองผู้กู้ด้วย ซึ่งการที่ผู้กู้ไม่เป็นตัวการผู้ใช้หรือผู้สนับสนุนนี้ นักนิติศาสตร์ส่วนหนึ่ง¹ ได้อธิบายแนวคิดทางกฎหมายว่า กฎหมายมุ่งหมายโดยเฉพาะเจาะจง ที่จะคุ้มครองบุคคลประเภทใดประเภทหนึ่งอาจจะตีความได้ว่ากฎหมายยกเว้นความผิดให้แก่บุคคลประเภทนั้น ซึ่งเป็นเหตุของการกระทำผิด แม้ว่าบุคคลประเภทนั้นจะช่วยเหลือ ยุยง ส่งเสริม แนะนำหรือชักจูงให้เกิดการกระทำผิดนั้นก็ตาม

สรุปแล้ว พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 มุ่งหมายที่จะบังคับใช้ลงโทษแก่ผู้ให้กู้ที่ทำการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนดในการกู้ยืมและไม่บังคับใช้แก่ผู้กู้ แม้ว่าผู้กู้จะเป็นผู้ยินยอมร่วมในการกระทำผิดฐานเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราก็ตาม และแม้ว่าจะเป็นผู้เสนอดอกเบี้ยในอัตราสูง หรือผลประโยชน์อื่นให้แก่ผู้ให้กู้เองก็ตาม เพราะแนวคิดทางกฎหมายคือว่า ผู้กู้เป็นเหตุของความผิดชนิดนี้ เนื่องจากผู้กู้เป็นคนยากจน จึงมีความจำเป็นต้องทำการกู้ยืมเงินโดยยอมเสียดอกเบี้ยในอัตราสูง ดังนั้นเมื่อมองในแง่นี้แล้วกฎหมายนี้มุ่งหมายคุ้มครองฝ่ายผู้กู้ด้วย เพราะโดยปกติแล้วผู้กู้ต้องการที่จะกู้ยืมเงินในอัตราดอกเบี้ยต่ำอยู่แล้วลงไม่มีผู้กู้คนใด ยินดีกู้เงินจากผู้ให้กู้ที่เรียกอัตราดอกเบี้ยสูง ซึ่งไม่เกิดผลประโยชน์อันใดแก่ผู้กู้

ข. พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราบังคับใช้กับสถาบันการเงินหรือไม่

พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 เป็นกฎหมายอาญาบังคับใช้แก่ผู้ให้กู้ที่เรียกดอกเบี้ยเกินอัตราในการให้กู้ยืมเงิน ซึ่งการบังคับใช้กฎหมายนี้จึงต้องอาศัยหลักเกณฑ์การบังคับใช้กฎหมายอาญาทั่วไป ซึ่งมาตรา 17 แห่งประมวลกฎหมายอาญาว่า "บทบัญญัติในภาค 1 แห่งประมวลกฎหมายนี้ ให้ใช้ในกรณีแห่งความผิดตามกฎหมายอื่นด้วย เว้นแต่กฎหมายนั้น ๆ จะได้บัญญัติใช้เป็นอย่างอื่น"

¹ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ "บุคคลซึ่งไม่สมควรเป็นตัวการผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนในความผิดอาญาบางประเภท" วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์ 9.3 (กุมภาพันธ์ 2528)

มาตรา 2 แห่งประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติว่า "บุคคลจะต้องรับโทษในทางอาญา ต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิด และกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย "

มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา บัญญัติว่า "บุคคลใด (ก) ให้บุคคลอื่นยืมเงินโดยคิดดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด" คำว่า "บุคคลใด" ซึ่งเป็นผู้ให้กู้ยืมนั้น จะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ หากได้กระทำความประกอบความผิดฐานเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราแล้ว มีความผิดและจะต้องรับโทษตามพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 นี้

ปัจจุบันนี้นอกจากจะมีบุคคลธรรมดา เช่น นายทุนเงินกู้ที่เป็นผู้ให้กู้ยืมเงินทั่วไปแล้ว ยังมีสถาบันการเงินซึ่งเป็นนิติบุคคล ตั้งขึ้นเพื่อประกอบกิจการให้กู้ยืมเงินเป็นการค้า ซึ่งการกู้ยืมจากสถาบันการเงินเหล่านี้ ส่วนใหญ่จะเป็นการกู้ยืมเงินจำนวนมากเพื่อนำไปลงทุนกิจการใหญ่โต แต่อย่างไรก็ตามการประกอบกิจการสถาบันการเงินเหล่านี้รัฐได้ออกกฎหมายควบคุมเพื่อป้องกันมิให้การประกอบกิจการสถาบันการเงินส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นจึงมีปัญหาว่า พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 ซึ่งออกบังคับใช้ลงโทษแก่ผู้ให้กู้ยืมที่เรียกดอกเบี้ยเกินอัตรานั้น จะบังคับใช้กับสถาบันการเงินผู้ให้กู้ในกรณีสถาบันการเงินได้ทำการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราหรือไม่ ซึ่งในปัญหานี้ ผู้เขียนใคร่ขอแบ่งกล่าวเป็นหัวข้อ คือ

- 1) ความหมายของคำว่าสถาบันการเงิน
- 2) กฎหมายควบคุมสถาบันการเงิน
- 3) พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 บังคับใช้กับสถาบัน

การเงิน หรือไม่

1) ความหมายของคำว่า "สถาบันการเงิน"

คำว่า "สถาบันการเงิน" นั้น มีความหมายดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 ซึ่งหมายถึง

- 1) ธนาคารแห่งประเทศไทย
- 2) ธนาคารพาณิชย์ ตามกฎหมายว่าด้วยการธนาคารพาณิชย์
- 3) บริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ และบริษัทเครดิตฟองซิเอร์ ตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์
- 4) สถาบันการเงินอื่นที่รัฐมนตรีกำหนดโดยคำแนะนำของธนาคารแห่งประเทศไทย โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

สำหรับสถาบันการเงินตามมาตรา 3 (1)-(3) แห่งพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 นั้น เราเห็นได้ชัดเจนในปัจจุบันนี้ ซึ่งได้ตั้งขึ้นประกอบกิจการสถาบันการเงินอยู่แล้ว แต่สถาบันการเงินตามมาตรา 3 (4) นั้น กฎหมายบัญญัติเปิดช่องทางให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง โดยคำแนะนำของธนาคารแห่งประเทศไทย จะประกาศกำหนดให้เป็นสถาบันการเงินขึ้นได้ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาดังนั้นการที่จะทราบว่า มีสถาบันการเงินอื่น ๆ อีกหรือไม่ อันจะอยู่ในความหมายของคำว่า "สถาบันการเงิน" และตกอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 นี้ จึงต้องดูว่ามีประกาศกระทรวงการคลังประกาศกำหนดให้มีสถาบันการเงินอีกหรือไม่ ซึ่งปัจจุบันนี้ได้มีประกาศของกระทรวงการคลัง 2 ฉบับ คือ

- 1) ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่องกำหนดให้สถาบันการเงินและอัตราสูงสุดของดอกเบี้ยที่สถาบันการเงินอาจคิดได้จากผู้กู้ยืม ข้อ 1 ให้ธนาคารออมสิน ธนาคารอาคารสงเคราะห์ และบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เป็นสถาบันการเงิน¹

¹ ราชกิจจานุเบกษา 97, 73 (12 พฤษภาคม 2523).

2) ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่องการกำหนดสถาบันการเงินและอัตราสูงสุดของ ดอกเบี้ยที่สถาบันการเงินอาจคิดได้จากผู้ยืม ข้อ 1 กำหนดให้สถาบันการเงินระหว่างประเทศ ที่ประเทศไทย เป็นสมาชิกธนาคาร หรือสถาบันการเงินอื่นที่จดทะเบียนและตั้งอยู่ในต่างประเทศ เป็นสถาบันการเงิน

ดังนั้น สถาบันการเงินตามประกาศกระทรวงการคลัง 2 ฉบับนี้ จึงเป็นสถาบันการเงิน และตกอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 ซึ่งเป็นกฎหมายอนุญาตให้สถาบันการเงินสามารถคิดดอกเบี้ยได้เกินร้อยละ 15 ไม่ตกอยู่ภายใต้ บังคับของมาตรา 654 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งผู้เขียนจะได้กล่าวต่อไป

สรุปแล้วความหมายของคำว่า "สถาบันการเงิน" ซึ่งผู้เขียนจะอธิบายต่อไปนี้ มีความหมายตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 นี้

2) กฎหมายควบคุมสถาบันการเงิน

สถาบันการเงินตามมาตรา 3 แห่ง พ.ร.บ. ดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของ สถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 นั้น มีกฎหมายควบคุม 2 ฉบับคือ

- ก. กฎหมายกำหนดอัตราดอกเบี้ย คือ พ.ร.บ. ดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523
- ข. กฎหมายสถาบันการเงินซึ่งได้บัญญัติควบคุมการประกอบกิจการของสถาบันการเงิน

¹ ราชกิจจานุเบกษา 99 (1 พฤษภาคม 2525) หน้า 1.

ก. กฎหมายกำหนดอัตราดอกเบี้ยของสถาบันการเงิน

กฎหมายกำหนดอัตราดอกเบี้ยของสถาบันการเงินคือ พ.ร.บ. ดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 เหตุผลของการออกพ.ร.บ. ดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน ปรากฏจากคำปรารภว่า "โดยที่ มาตรา 654 แห่ง ป.พ.พ. ซึ่งบัญญัติห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยเกินร้อยละ สิบห้า ต่อปี เป็นกฎหมายที่ใช้บังคับมานานแล้ว บัดนี้ภาวะการเงินของตลาดโลก และตลาดภายในประเทศ ได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอันมาก หากยังคงจำกัดดอกเบี้ยไว้ในอัตราเดิมจะเป็นอุปสรรคแก่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและทำให้ขาดความคล่องตัวในการที่ทางราชการจะใช้อัตราดอกเบี้ยเป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ ในทางนโยบายการเงิน อันที่จะแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจต่าง ๆ ของประเทศ สมควรมีกฎหมายให้อำนาจแก่ทางราชการ กำหนดดอกเบี้ยให้สูงกว่าดังกล่าว เฉพาะในส่วนที่เป็นการกู้ยืมของสถาบันการเงินได้ ข้อจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมมี 2 ประเภท คือ

- 1) อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมทั่วไปคือ มาตรา 654 แห่ง ป.พ.พ. ซึ่งใช้บังคับกับการกู้ยืมเงินทั่วไปที่ไม่ได้มีกฎหมายอื่นกำหนดยกเว้นไว้
- 2) อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมของสถาบันการเงิน คือ พ.ร.บ. ดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน

การกำหนดอัตราดอกเบี้ยของสถาบันการเงินนั้นจะประกาศกำหนดโดยประกาศกระทรวงการคลัง ตามมาตรา 4 แห่ง พ.ร.บ. ดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 บัญญัติว่า "เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขภาวะเศรษฐกิจของประเทศ รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจกำหนดอัตราสูงสุดของดอกเบี้ยที่สถาบันการเงินอาจคิดจากผู้กู้ยืมให้สูงกว่าร้อยละ สิบห้า ต่อปีได้

ในการกำหนดตามวรรคหนึ่ง รัฐมนตรีกำหนดอัตราสูงสุดของดอกเบี้ยสำหรับสถาบันการเงินบางประเภท หรือทุกประเภทก็ได้ และจะกำหนดเงื่อนไขให้สถาบันการเงินต้องปฏิบัติตามก็ได้ การกำหนดตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 6 บัญญัติว่า " เมื่อรัฐมนตรีกำหนดอัตราสูงสุดของดอกเบี้ยตามกฎหมายมาตรา 4 แล้วมิให้นำมาตรา 654 แห่ง ป.พ.พ. มาบังคับใช้แก่การคิดดอกเบี้ยของสถาบันการเงินที่รัฐมนตรีกำหนดตามมาตรา 4"

ดังนั้น สถาบันการเงินใดจะคิดดอกเบี้ย เงินกู้ยืมได้ในอัตราใดนั้น ขึ้นอยู่กับประกาศกระทรวงการคลังแต่ละฉบับซึ่งประกาศกำหนดอัตราดอกเบี้ยสำหรับสถาบันการเงินนั้น ๆ

ข. กฎหมายสถาบันการเงินซึ่งเป็นกฎหมายควบคุมการประกอบธุรกิจของสถาบันการเงิน

การก่อตั้งสถาบันการเงินขึ้นประกอบกิจการของสถาบันการเงินนั้นต้องอยู่ภายในขอบเขตของกฎหมายควบคุมสถาบันการเงิน แต่อย่างไรก็ตามสถาบันการเงินทุกประเภทดังที่กล่าวไว้ในข้อ 1 นั้น อาจจะไม่มีกฎหมายเฉพาะควบคุมก็ได้ ฉะนั้นจึงตกอยู่ในกฎหมายที่วางในกรณีที่สถาบันการเงินนั้น เป็นห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทจะต้องอยู่ภายใต้บังคับของ ป.พ.พ. ว่าด้วยห้างหุ้นส่วนบริษัท

สถาบันการเงินตามมาตรา 3 แห่ง พ.ร.บ. ดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 มีกฎหมายควบคุมการประกอบกิจการของสถาบันการเงิน คือ

1. ธนาคารแห่งประเทศไทย ตั้งขึ้นโดย พ.ร.บ. ธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2485

2. ธนาคารพาณิชย์ มีกฎหมายควบคุมคือ พ.ร.บ. การธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ. การธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2522 และพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติม พ.ร.บ. การธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2528

3. บริษัทเงินทุนบริษัทหลักทรัพย์และบริษัท เครดิตฟองซิเอร์ มีกฎหมายควบคุมคือ พ.ร.บ. การประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์และธุรกิจ เครดิตฟองซิเอร์แก้ไขเพิ่มเติม โดย พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติม พ.ร.บ. การประกอบธุรกิจเงินทุน พ.ศ. 2526 และพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติม พ.ร.บ. การประกอบธุรกิจเงินทุนฯ พ.ศ. 2528

ส่วนสถาบันการเงินตามมาตรา 3 (4) แห่ง พ.ร.บ. ดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืม
ของสถาบันการเงินนั้น จะต้องพิจารณาแต่ละสถาบันการเงินนั้น ๆ ว่าได้มีกฎหมายเฉพาะบัญญัติ
ขึ้นมาควบคุมหรือไม่

3) ปัญหาว่า พ.ร.บ. ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 บังคับใช้กับสถาบัน
การเงินหรือไม่

พ.ร.บ. ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา เป็นกฎหมายอาญาฉะนั้นจึงบังคับใช้ได้
ทั่วไป เว้นแต่พระราชบัญญัตินั้นเองหรือกฎหมายอื่นจะบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายว่าไม่
บังคับใช้กับบุคคลใดบ้าง

ดังนั้น พ.ร.บ. ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 ไม่มีข้อความใด ๆ
ปรากฏว่า ไม่บังคับใช้กับผู้ให้กู้ที่เป็นสถาบันการเงิน และไม่อาจตีความเจตนารมณ์ของพระ
ราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราได้ว่าไม่บังคับใช้กับสถาบันการเงินแต่อย่างใด แม้ว่า
ต่อมาปี พ.ศ. 2523 จะปรากฏว่า มีการเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ก็ตาม โดยที่สถาบัน
การเงินใช้อัตราดอกเบี้ยตาม พ.ร.บ. ดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 แล้ว
ก็ตาม เป็นเรื่องยกเว้นเฉพาะอัตราดอกเบี้ยเท่านั้น และมาตรา 3 แห่ง พ.ร.บ. ห้ามเรียก
ดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 ได้บัญญัติไว้กว้าง ๆ ว่า "คิดดอกเบี้ยเกินกว่ากฎหมายกำหนด"
ซึ่งมิได้บอกว่าเป็นอัตราใดแต่มีความหมายว่า หมายถึงอัตราดอกเบี้ยที่กฎหมายกำหนดนั้นเอง
ซึ่งผู้เขียนจะได้อธิบายโดยละเอียดในหัวข้อต่อไป แม้คำแถลงการณ์ของคณะราษฎรที่ได้ประกาศ
ใช้ พ.ร.บ. ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราฯ จะได้กล่าวถึงอัตราร้อยละ 15 อันหมายถึงมาตรา 654

แห่ง ป.พ.พ. ก็ตาม เป็นการปรารภทั่วไปมิได้กำหนดว่าห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราร้อยละ
15 แต่ประการใด ซึ่งอัตราดอกเบี้ยนั้นขึ้นอยู่กับว่ามีกฎหมายใด ๆ กำหนดไว้ว่าให้คิดดอกเบี้ย
ได้ในอัตราใดอัตรานั้น คือ "อัตราที่กฎหมายกำหนด" หากเรียกเกินกว่านั้นก็ผิด พ.ร.บ. ห้าม
เรียกดอกเบี้ยเกินอัตราฯ นอกจากนั้นไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายใด ๆ บัญญัติว่าไม่นำ พ.ร.บ. ห้าม
เรียกดอกเบี้ยเกินอัตราฯ บังคับใช้กับสถาบันการเงิน

ดังนั้นกล่าวโดยสรุปแล้ว พ.ร.บ.ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2475 คง
บังคับใช้ กับผู้ให้กู้ที่เป็นสถาบันการเงินตามมาตรา 3 แห่ง พ.ร.บ.ดอกเบี้ยฯ พ.ศ.2523 ด้วย

อนึ่ง ผู้เขียนใคร่ขอกล่าวโดยละเอียดถึงการบังคับใช้ พ.ร.บ.ห้ามเรียกดอกเบี้ย
พ.ศ.2475 กับ ธนาคารพาณิชย์¹ บริษัทเงินทุน² และบริษัทเครดิตฟองซิเอร์³ เนื่องจากสถาบัน

¹ พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ.2505 มาตรา 4 บัญญัติว่า "การธนาคาร
พาณิชย์หมายความว่า การประกอบธุรกิจประเภทรับฝากเงิน และใช้ประโยชน์ในเงินนั้น
ในทางหนึ่ง หรือ หลายทาง เช่น (ก) ให้สินเชื่อ . . ."

"ให้สินเชื่อ" หมายความว่า ให้กู้ยืมเงิน . . ."

² มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจ
เครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ. 2522 บัญญัติว่า "ธุรกิจเงินทุน" หมายความว่า ธุรกิจจัดหาเงิน
ทุนและใช้เงินนั้นในการประกอบกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งคำว่าใช้เงินในการประกอบกิจการ
นั้นหมายถึง การให้กู้ยืมเงินแก่ประชาชนเพื่อประกอบกิจการตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 4 นั้นเอง
เช่น กิจการเงินทุนเพื่อการพาณิชย์ ให้ประชาชนกู้ยืมเงินระยะสั้น

³ มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจ
เครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ.2522 ให้คำนิยาม ธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ไว้ว่า หมายถึง

(1) กิจการเครดิตฟองซิเอร์

(2)

"กิจการเครดิตฟองซิเอร์" หมายถึง กิจการให้ยืมเงินโดยวิธีรับจำนองอสังหาริม-
ทรัพย์เป็นทางค้ำปกติ"

ส่วนธุรกิจหลักทรัพย์ ไม่ได้ประกอบกิจการให้กู้ยืมเงิน ซึ่งบทนิยามในมาตรา 4 ให้
ความหมายว่า (1) กิจการนายหน้าซื้อขายหลักทรัพย์

(2)

ซึ่งไม่มีกิจการให้กู้ยืมเงิน

นอกจากนั้นธนาคารแห่งประเทศไทย ไม่ใช่สถาบันการเงินที่ประกอบกิจการให้กู้ยืม
เงิน ตามบทวิเคราะห์ศัพท์ในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ.2485

ซึ่งบัญญัติว่า "ให้จัดตั้งธนาคารกลางขึ้นเรียกว่า "ธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อรับมอบการออก
ธนบัตรจากกระทรวงการคลัง และการประกอบธุรกิจอันพึงเป็นงานธนาคารกลางตามบทบัญญัตินี้
และพระราชกฤษฎีกาออกตามความในพระราชบัญญัตินี้"

การเงินนี้ ตั้งขึ้นเพื่อประกอบกิจการให้กู้ยืมเงินโดยตรง

การประกอบธุรกิจของสถาบันการเงินนี้ ได้มีกฎหมายควบคุมกิจการของสถาบันการเงินอยู่แล้ว¹ และในส่วนอัตราดอกเบี้ยที่สถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมฯ พ.ศ. 2524 กำหนดอัตราดอกเบี้ยให้สูงกว่าร้อยละ 15 ต่อปี ได้โดยไม่นำมาตรา 654 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาบังคับใช้กับสถาบันการเงินอีก²

ก่อนที่จะเข้าสู่ปัญหาพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 นั้น บังคับใช้กับการให้กู้ยืมของสถาบันการเงินอย่างไร ควรที่จะกล่าวถึงโครงสร้างของกฎหมาย

¹ กฎหมายควบคุมสถาบันการเงินคือ

(ก) พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 (ฉบับที่ 2) แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมฯ พ.ศ. 2528

(ข) พระราชบัญญัติ การประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิต ฟองซิเออร์ พ.ศ. 2522 (ฉบับที่ 2 2526) แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมฯ พ.ศ. 2528

² มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 บัญญัติว่า " เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขภาวะเศรษฐกิจของประเทศ รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของธนาคารแห่งประเทศไทย มีอำนาจกำหนดอัตราสูงสุดของดอกเบี้ยที่สถาบันการเงินอาจคิดจากผู้กู้ยืมให้สูงกว่าร้อยละสิบห้า ต่อปีได้ . . . "

มาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 บัญญัติว่า " เมื่อรัฐมนตรีกำหนดอัตราสูงสุดของดอกเบี้ยตามมาตรา 4 แล้ว มิให้นำมาตรา 654 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาใช้บังคับแก่การคิดดอกเบี้ยของสถาบันการเงินที่รัฐมนตรีกำหนดตาม

เฉพาะที่ควบคุมสถาบันการเงินนั้น ๆ เสียก่อนว่า ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการกระทำความผิดฐานเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา และบทกำหนดโทษไว้เช่นไรหรือไม่ ซึ่งผู้เขียนจะได้แยกกล่าวเป็น 3 ประการคือ

- 1) บทบัญญัติของพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ.2506 เกี่ยวกับการเรียกดอกเบี้ยของธนาคารพาณิชย์
- 2) บทบัญญัติของพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ พ.ศ.2522 เกี่ยวกับการเรียกดอกเบี้ยของบริษัทเงินทุน และบริษัทเครดิตฟองซิเออร์
- 3) พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2475 บังคับใช้กับสถาบันการเงินดังกล่าวหรือไม่

ผู้เขียนได้กล่าวแล้วว่าอัตราดอกเบี้ยที่สถาบันการเงินจะเรียกได้ในฐานะเป็นผู้ให้กู้ นั่นคือ อัตราดอกเบี้ยตามประกาศกระทรวงการคลังที่ออกโดยอาศัยมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ.2523 นั้น ส่วนในวิธีปฏิบัติของสถาบันการเงินเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยที่จะเรียกได้นั้น มีกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในกฎหมายสถาบันการเงินนั้น ๆ โดยให้อำนาจแก่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนดก่อนที่จะได้วิเคราะห์ตามปัญหาดังกล่าวนั้น ผู้เขียนใคร่ขอวิเคราะห์ประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทยที่กำหนดอัตราดอกเบี้ยให้สถาบันการเงินถือปฏิบัติ นั้น เป็นกฎหมายกำหนดอัตราดอกเบี้ยหรือไม่ อันจะนำไปสู่การพิจารณาในรายละเอียดของตัวบทกฎหมายของกฎหมายสถาบันการเงินต่อไป

ในปัญหา¹ นักนิติศาสตร์ท่านหนึ่งเห็นว่า¹ ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยมีผลเป็นกฎหมายและสามารถบังคับใช้ได้ หากไม่ปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืนก็จะถูกลงโทษ ซึ่งผู้เขียนเองก็มีความเห็นว่าประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยที่กำหนดอัตราดอกเบี้ยของสถาบันการเงินนั้น

¹ ประสิทธิ์ ไชวโรจน์กุล, "ปัญหาเกี่ยวกับธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์" วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์ (8 มิถุนายน 2526) หน้า 128.

เป็นกฎหมายกำหนดอัตราดอกเบี้ย เพราะได้ออกโดยอาศัยอำนาจของกฎหมายควบคุมสถาบันการเงินนั้น และถ้าฝ่าฝืน ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยที่กำหนดดอกเบี้ยก็ย่อมถูกลงโทษซึ่งบัญญัติไว้ตามกฎหมายสถาบันการเงิน และผู้เขียนมีความเห็นว่าประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยที่กำหนดอัตราดอกเบี้ยนั้น ได้ออกประกาศโดยอาศัยอำนาจตามที่กฎหมายสถาบันการเงินให้อำนาจไว้ เปรียบเทียบได้กับประกาศกระทรวงการคลังที่ออกได้โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืม พ.ศ. 2523 นั้นเอง เพียงแต่พระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืม พ.ศ. 2523 นั้นเป็นกฎหมายที่ออกมาเพื่อขยายเพดานอัตราดอกเบี้ยตามมาตรา 654 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้นเอง ที่ทำให้สถาบันการเงินสามารถเรียกดอกเบี้ยได้เกินร้อยละ 15 ต่อปี โดยไม่ถูกจำกัดอีกต่อไป

1) บทบัญญัติของพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 เกี่ยวกับการเรียกดอกเบี้ยของธนาคารพาณิชย์ คือ

มาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 บัญญัติว่า "ธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ ปฏิบัติในเรื่องดังต่อไปนี้

- (1)
- (2) ดอกเบี้ยหรือส่วนลดที่ธนาคารพาณิชย์ อาจเรียกได้
- (3)"

ปัจจุบันนี้ ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ออกประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย กำหนดอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารพาณิชย์ อาจเรียกได้ไม่เกินร้อยละ 15 ต่อปี¹ ซึ่งอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนดนั้นจะ เกินอัตราสูงสุดที่กระทรวงการคลังประกาศกำหนดตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523

¹ ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย เรื่องการกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ปฏิบัติในเรื่อง ดอกเบี้ยและส่วนลด ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ) ตอนที่ 35 เล่มที่ 103 ลงวันที่

ไม่ได้ ซึ่งปัจจุบันคือ อัตราร้อยละ 19 ต่อปี¹

ดังนั้นในการเรียกดอกเบี้ยจากผู้กู้ยืมเงินของธนาคารพาณิชย์นั้น จะต้องเป็นไปตามอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนด หากฝ่าฝืนจะได้รับโทษอย่างไร ซึ่งผู้เขียนจะแยกอธิบาย 2 ประการ

ก. ความรับผิดชอบของธนาคารพาณิชย์ กรณีมีการฝ่าฝืนมาตรา 14

ข. ความรับผิดของกรรมการธนาคารพาณิชย์กรณีธนาคารพาณิชย์ฝ่าฝืนมาตรา 14 ของพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์

ก. กรณีที่ธนาคารพาณิชย์ฝ่าฝืนมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์

ในกรณีนี้ มาตรา 44 ทวิแห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 บัญญัติว่า "ธนาคารพาณิชย์ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 14 ... ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท

มาตรา 46 อัญญัติว่า "ความผิดตามมาตรา 44 ให้คณะกรรมการที่รัฐมนตรีแต่งตั้งมีอำนาจเปรียบเทียบได้

คณะกรรมการที่รัฐมนตรีแต่งตั้งตามวรรคหนึ่งให้มีจำนวนสามคนและคนหนึ่งต้องเป็นพนักงานสอบสวนความประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

เมื่อคณะกรรมการได้ทำการเปรียบเทียบกรณีใด และผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับตามค่าเปรียบเทียบภายในระยะเวลาที่คณะกรรมการกำหนดแล้วในคดีนั้นให้ เป็นอันเลิกกัน"

¹ ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่องอัตราสูงสุดของดอกเบี้ยที่สถาบันการเงินอาจคิดได้จากผู้กู้ยืม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2524 ข้อ 3 "อัตราสูงสุดของดอกเบี้ยที่ธนาคารพาณิชย์อาจคิดจากผู้กู้ยืมได้ไม่เกินร้อยละ 19 ต่อปี..." ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 98 ตอนที่ 101 ลงวันที่ 13 มิถุนายน 2524.

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ฝ่าฝืนโดยเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราตามมาตรา 14 (2) นั้น จะต้องระวางโทษปรับสถานเดียว ซึ่งจะมีคณะกรรมการเปรียบเทียบปรับตามมาตรา 46 อัญญา และเมื่อธนาคารนั้นได้ยินยอมชำระค่าปรับตามที่คณะกรรมการเปรียบเทียบปรับได้ปรับแล้ว คดีนั้นก็จะเป็นอันเลิกกัน

จะเห็นได้ว่าการฝ่าฝืนประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งถืออัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนดนั้นเอง

ความรับผิดของกรรมการธนาคารพาณิชย์ ในกรณีธนาคารฝ่าฝืนมาตรา 14

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า พ.ร.บ.ธนาคารพาณิชย์ พ.ศ.2507 ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการปฏิบัติเกี่ยวกับการเรียกดอกเบี้ยของธนาคารพาณิชย์ (มาตรา 14) และเมื่อธนาคารพาณิชย์ฝ่าฝืนข้อกำหนดเกี่ยวกับการเรียกดอกเบี้ย (คือประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย) แล้วนั้น พ.ร.บ.ธนาคารพาณิชย์ ฯ ได้บัญญัติลงโทษไว้และวิธีการลงโทษแก่ธนาคารพาณิชย์ซึ่งเป็นนิติบุคคลไว้แล้ว (มาตรา 44 ทวิ และมาตรา 46 อัญญา)

นอกจากนั้นในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ได้ฝ่าฝืนมาตรา 14 คือ ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยเกี่ยวกับการเรียกดอกเบี้ยแล้ว พ.ร.บ.ธนาคารพาณิชย์ ฯ ได้บัญญัติลงโทษกรรมการธนาคารพาณิชย์ด้วย คือ มาตรา 46 บัญญัติว่า "ในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ใดกระทำความผิดตามมาตรา 44....กรรมการของธนาคารพาณิชย์นั้น ต้องระวางโทษไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกิน สามแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า ตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดของธนาคารพาณิชย์ด้วย"

จากข้อ ก. และข้อ ข. นั้น จะเห็นได้ว่า พ.ร.บ.ธนาคารพาณิชย์ได้บัญญัติโทษทางอาญาแก่ธนาคารพาณิชย์ซึ่งเป็นนิติบุคคล ในขณะที่เดียวกันนั้นก็บัญญัติลงโทษกรรมการด้วย ในกรณีนี้ พ.ร.บ.ธนาคารพาณิชย์เป็นกฎหมายบัญญัติให้นิติบุคคลต้องรับผิดทางอาญา และกรรมการร่วมรับผิดด้วย โดยเหตุผลเป็นนโยบายของรัฐ เพื่อที่มิให้มีการเรียกดอกเบี้ยกันเกินสมควรอันจะส่งผลกระทบต่อ เศรษฐกิจและสังคมส่วนรวม ในปัญหานี้ผู้เขียนใคร่ขอพิจารณาถึงความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล ซึ่งเป็นแนวความคิดทางกฎหมาย ยังได้เถียงกันว่า นิติบุคคลมีความรับผิดทางอาญาได้หรือไม่ เพราะนิติบุคคลนั้นจะก่อตั้งได้ด้วยอาศัยอำนาจกฎหมาย เป็นบุคคลที่

กฎหมายสมมุติขึ้นเท่านั้น ไม่มีตัวตนหรือชีวิตจิตใจ เช่นบุคคลธรรมดาโดยสภาพจึงไม่อาจมีการกระทำหรือมีเจตนา ซึ่งเป็นองค์ประกอบกฎหมายอาญาและ เป็นการขัดต่อ ป.พ.พ. มาตรา 69, 70 คือนิติบุคคลย่อมกระทำการใด ๆ ได้ภายในขอบเขตที่กฎหมายให้อำนาจ และวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลเท่านั้น

ในเรื่องนี้หลักกฎหมายไทยก็คล้ายกับกฎหมายฝรั่งเศสคือ นิติบุคคลไม่อาจทำผิด และรับโทษอาญาได้ เว้นแต่ในกรณีกฎหมายบัญญัติโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายว่าให้นิติบุคคลนั้นรับผิดทางอาญาในความผิดนั้น¹ ส่วนการแสดงเจตนาทางอาญาของนิติบุคคลนั้น ประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้บัญญัติไว้เป็นเฉพาะโดยทั่วไป ก็ยังยึดถือมาตรา 59 แต่ความเห็นของนักนิติศาสตร์ไทยและศาลฎีกาก็ได้วินิจฉัยและวางหลักอันเป็นที่ยอมรับว่า เจตนาของนิติบุคคลย่อมแสดงออกทางผู้แทนของนิติบุคคล เมื่อผู้แทนนิติบุคคลแสดงเจตนาซึ่งอยู่ในอำนาจหน้าที่ของผู้แทนในทางการของการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล เจตนาอันผูกพันนิติบุคคลและต้องถือว่าเป็นเจตนาของนิติบุคคลนั้น ฉะนั้นนิติบุคคลจึงอาจมีเจตนาอันเป็นองค์ประกอบความผิดในทางอาญา และกระทำ ความผิดซึ่งผู้กระทำได้มีเจตนารวมทั้งต้องรับโทษอาญาเท่าที่ลักษณะแห่งโทษเปิดช่องให้ลงโทษแก่นิติบุคคลได้ ซึ่งต้องพิจารณาตามลักษณะความผิด พฤติการณ์แห่งการกระทำและอำนาจหน้าที่ของผู้แทนนิติบุคคลประกอบกับวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลเป็นราย ๆ ไป²

¹ ประสิทธิ์ โม่วิไลกุล, "ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล" วารสารกฎหมาย

3 (2 พฤษภาคม-สิงหาคม, 2520) หน้า 133.

² เรื่องเดียวกัน.

เหตุผลที่กฎหมายอาญาลงโทษแก่นิติบุคคล เพราะนิติบุคคล เป็นการรวมตัวของกลุ่มบุคคลทางเศรษฐกิจ (ทรัพย์สิน) หรือทางการเมืองที่กฎหมายได้ยอมรับรองฐานะและสภาพบุคคล เพื่อความจำเป็นในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้ได้ผลและมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการดำเนินกิจการบางอย่างของนิติบุคคลดังกล่าวย่อมจะมีผลกระทบต่อ เศรษฐกิจและความสงบสุขของสังคม ซึ่งหากยอมให้นิติบุคคลกระทำการใด ๆ ได้โดยไม่ต้องเกรงกลัวโทษทางอาญาแล้ว นิติบุคคลก็จะทำอะไรได้ตามอำเภอใจ ความจำเป็นที่จะต้องใช้วิธีการบังคับทางอาญาต่อนิติบุคคลจึงมีอยู่แม้โทษที่จะลงแก่นิติบุคคลนั้น โดยแท้จริงแล้วจะกระทบถึงสมาชิกของนิติบุคคลโดยทั่วไป

ด้วยหลัก เกณฑ์ทางกฎหมาย เกี่ยวกับความรับผิดทางอาญาและ เหตุผลดังกล่าวข้างต้น พ.ร.บ. การธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 จึงได้บัญญัติโทษทางอาญาแก่นิติบุคคล คือโทษปรับสถานเดียวและได้บัญญัติให้กรรมการต้องร่วมรับผิดด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสำหรับผู้รับผิดชอบการดำเนินการของธนาคารพาณิชย์ได้กระทำการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราในฐานะตัวแทน แล้วจะต้องรับโทษตามมาตรา 46 ทวิ นี้ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า ตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดด้วย ซึ่งมีทั้งโทษจำคุกและปรับ ส่วนธนาคารพาณิชย์ซึ่งเป็นนิติบุคคลมีโทษปรับสถานเดียว เพราะเป็นโทษที่สภาพเปิดช่องให้ลงโทษได้

2) บทบัญญัติของพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ พ.ศ. 2522 เกี่ยวกับการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราของบริษัท เงินทุนและบริษัทเครดิตฟองซิเออร์

มาตรา 30 ของพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุนฯ บัญญัติว่า "ธนาคารแห่งประเทศไทยด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรีมีอำนาจกำหนดให้บริษัท เงินทุนปฏิบัติในเรื่องดังต่อไปนี้

(1)

(2) ดอกเบี้ยหรือส่วนลดที่บริษัท เงินทุนอาจ เรียกได้

ปัจจุบันนี้ ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ออกประกาศกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่บริษัท เงินทุน หรือบริษัท เครดิตฟองซิเอร์ อาจเรียกได้ไม่เกินร้อยละ 18.5 ต่อปี¹ ซึ่งอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนดนี้จะ เกินกว่าอัตราสูงสุดที่กระทรวงการคลังประกาศโดยอาศัยมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงินไม่ได้ ซึ่งปัจจุบันคือร้อยละ 21 ต่อปี²

สำหรับการกระทำความผิดฐาน เรียกดอกเบี้ย เกินอัตราของบริษัท เงินทุนหรือบริษัท เครดิตฟองซิเอร์นั้นแยกได้ 2 กรณี เช่นกันคือ

ก) การฝ่าฝืนข้อปฏิบัติเกี่ยวกับดอกเบี้ย:ตามมาตรา 30 แห่ง พ.ร.บ.การประกอบธุรกิจ เงิน ๗ ของบริษัท เงินทุน และบริษัท เครดิตฟองซิเอร์ซึ่งเป็นนิติบุคคล

ข) ความรับผิดของกรรมการบริษัท เงินทุนและบริษัท เครดิตฟองซิเอร์ในกรณีที่บริษัท เงินทุนหรือบริษัท เครดิตฟองซิเอร์ฝ่าฝืนมาตรา 30

ก) การกระทำความผิดฝ่าฝืนมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจ เงินทุน ๗ ของบริษัท เงินทุนและบริษัท เครดิตฟองซิเอร์

มาตรา 70 "บริษัทใดฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตาม... มาตรา 30.... ต้องระวางโทษปรับ ไม่เกินหนึ่งแสนบาท และปรับอีกไม่เกินวันละสามพันบาท ตลอดเวลาที่ฝ่าฝืนอยู่ หรือจนกว่าจะ ได้ปฏิบัติให้ถูกต้อง"

¹ ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย เรื่อง การกำหนดให้บริษัท เงินทุนหรือบริษัท เครดิตฟองซิเอร์ ปฏิบัติในการกู้ยืมเงินหรือรับเงินจากประชาชน และกำหนดอัตราดอกเบี้ยหรือ ส่วนลดที่บริษัท เงินทุน , บริษัท เครดิตฟองซิเอร์ อาจจะจ่ายหรือเรียกได้ ประกาศใน ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 103 ตอนที่ 35 ลงวันที่ 3 มีนาคม 2529 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2529

² ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่องอัตราสูงสุดของดอกเบี้ยที่สถาบันการเงินอาจคิด ได้จากผู้กู้ยืม ข้อ 4 ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 98 ตอนที่ 115 ลงวันที่ 13 กรกฎาคม 2524.

มาตรา 79 บัญญัติว่า "ความผิดตามมาตรา 70 ให้คณะกรรมการที่รัฐมนตรีแต่งตั้ง มีอำนาจเปรียบเทียบได้"

คณะกรรมการที่รัฐมนตรีแต่งตั้งตามวรรคหนึ่ง ให้มีจำนวนสามคน ซึ่งคนหนึ่งต้องเป็น พนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

เมื่อคณะกรรมการได้ทำการ เปรียบเทียบกรณีใด และผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับตามค่า เปรียบเทียบภายในระยะเวลา กำหนดแล้วให้คดีนั้น เป็นอัน เลิกกัน

การกระทำความผิดของบริษัท เงินทุน หรือบริษัท เครดิตฟองซิเอร์¹ ในการฝ่าฝืนข้อ ปฏิบัติเกี่ยวกับดอก เบี้ยที่กฎหมายกำหนด คือ อัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด โดยอำนาจมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินนี้ ผู้เขียนเห็นว่าการพิจารณา ความผิดและวิธีการลงโทษซึ่งมีโทษปรับสถานเดียว เป็นที่น่าองเดียวกับธนาคารพาณิชย์ ซึ่งได้ อธิบายอย่างละเอียดไว้ในหัวข้อ 1 แล้ว

ข) ความรับผิดของกรรมการบริษัท เงินทุนหรือบริษัท เครดิตฟองซิเอร์ในกรณีของบริษัท เงินทุนหรือบริษัท เครดิตฟองซิเอร์ฝ่าฝืนมาตรา 30

กรณีที่กรรมการของบริษัท เงินทุน หรือบริษัท เครดิตฟองซิเอร์ ซึ่งเป็นตัวแทนของ นิติบุคคลนั้น ได้กระทำการฝ่าฝืนโดย เรียกดอกเบี้ย เกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนดตามมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ฯ นั้น มาตรา 75 วรรคสองบัญญัติว่า "ในกรณีที่ บริษัทใดฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตาม...มาตรา 30 วรรคหนึ่งหรือวรรคสอง... กรรมการหรือ ผู้จัดการของบริษัทนั้น หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของบริษัท ต้องระวางโทษ จำคุกตั้งแต่สองปีถึงห้าปี และปรับตั้งแต่สองแสนบาทถึงห้าแสนบาท ~~เช่น~~แต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้ มีส่วนในการกระทำความผิดของบริษัทนั้นด้วย"

¹ มาตรา 56 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ฯ บัญญัติว่า "ให้น้ำ... มาตรา 30...มาบังคับแก่บริษัท เครดิตฟองซิเอร์ด้วย"

จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ ธุรกิจเครดิต-
ฟองซิเออร์ พ.ศ. 2522 (ฉบับที่ 2) แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติม ฯ พ.ศ. 2528
ได้บัญญัติลงโทษตัวแทนของบริษัทเงินทุน หรือบริษัทเครดิตฟองซิเออร์ ด้วยในกรณีที่ได้มีการฝ่าฝืน
มาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวโดยเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา เพราะเมื่อลงโทษบริษัท
เงินทุนหรือบริษัท เครดิตฟองซิเออร์แล้วก็เท่ากับถือว่าบริษัทกระทำคามผิดโดยกระทำผ่านตัวแทน
นิติบุคคลนั้น ๆ กฎหมายจึงลงโทษด้วย ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์เดียวกับกฎหมายการธนาคารพาณิชย์
ดังได้อธิบายโดยละเอียดในข้อ 1 แล้ว พ.ร.บ. ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 บังคับ
ใช้กับสถาบันการเงิน คือ ธนาคารพาณิชย์, บริษัทเงินทุน และบริษัทเครดิตฟองซิเออร์อย่างไร

ดังที่ผู้เขียนได้อธิบายในหัวข้อ 1) และ 2) กรณีกฎหมายสถาบันการเงินได้บัญญัติ
ลงโทษทางอาญาแก่สถาบันการเงินที่ฝ่าฝืนข้อปฏิบัติเกี่ยวกับดอกเบี้ยที่ธนาคารแห่งประเทศไทย
กำหนดไว้ โดยแยกบุคคลผู้ต้องรับผิดเป็น 2 กรณี คือ

- 1) สถาบันการเงินซึ่งเป็นนิติบุคคลต้องลงโทษปรับสถานเดียว
- 2) กรรมการของสถาบันการเงินซึ่งเป็นผู้แทนนิติบุคคลต้องระวางโทษจำคุกหรือปรับ
หรือทั้งจำทั้งปรับ

จึงมีปัญหว่า พ.ร.บ. ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 บังคับใช้กับสถาบัน
การเงินหรือไม่ซึ่งในการพิจารณาปัญหานี้มีปัญหว่าในความผิดฐาน เรียกดอกเบี้ย เกินอัตราตาม
มาตรา 3 แห่ง พ.ร.บ. ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา นั้น ซึ่งกฎหมายสถาบันการเงินได้บัญญัติ
ความผิด และลงโทษทางอาญาแก่สถาบันการเงิน และผู้แทนสถาบันการเงินนั้น ๆ ในกรณีที่ไม่
ปฏิบัติตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย เกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยใหม่นี้ ยกเลิกกฎหมาย พ.ร.บ.
ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 มาตรา 3 ซึ่งเป็นกฎหมายเก่าแล้วหรือไม่ ในกรณีเช่น
นี้จะต้องพิจารณาถึงหลักเกณฑ์กฎหมายว่ากฎหมายใหม่ยกเลิกกฎหมายเก่าโดยปริยายหรือไม่ มีหลัก
มีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

- 1) มีบทกฎหมายบัญญัติไว้โดยตรงว่ามีให้นำกฎหมาย เก่ามาใช้บังคับกับในกรณีนั้น ๆ
ซึ่งได้ออกกฎหมายใหม่มาใช้บังคับ

2) ในกรณีที่กฎหมายใหม่มีข้อความขัดหรือแย้งกับกฎหมาย เก่าต้องถือกฎหมายเก่า เป็นสำคัญ

3) ในกรณีที่กฎหมายใหม่มีบทบัญญัติ เช่นเดียวกับกฎหมาย เดิมก็ต้องถือว่าฝ่าย นิติบัญญัติประสงค์จะให้ใช้กฎหมายใหม่¹

จากการพิจารณาด้วยบทกฎหมายสถาบันการเงินแล้วนั้นไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติใดที่ ให้อยกเลิก พ.ร.บ.ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ฯ ไม่บังคับใช้กับสถาบันการเงิน แต่อย่างใด. สำหรับความผิดฐานเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราตาม พ.ร.บ.ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา² กับกรณี การฝ่าฝืนประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยเกี่ยวกับการเรียกดอกเบี้ยนั้น ตามกฎหมายสถาบัน การเงินนั้น ดังที่ผู้เขียนได้อธิบายข้างต้นแล้วนั้นจะเห็นได้ว่าไม่มีข้อความขัดหรือแย้งกัน และ กฎหมาย 2 ฉบับนี้ไม่ได้มีบทบัญญัติ เช่นเดียวกัน แต่เป็นความผิดคนละความผิดกัน กล่าว คือ พ.ร.บ.ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราบัญญัติลงโทษผู้ กระทำ ความผิดฐานเรียกดอกเบี้ยเกิน อัตรา แต่กฎหมายสถาบันการเงินได้บัญญัติลงโทษสถาบันการเงินและกรรมการในกรณีฝ่าฝืนไม่ ปฏิบัติตามคำสั่งของธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจโดยกฎหมายสถาบันการเงินนั้น ฯ

ดังนั้นจึงเห็นว่า พ.ร.บ.ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2475 ยังคงบังคับใช้ต่อ สถาบันการเงินผู้ให้กู้ต่อไปโดยที่ไม่เข้าหลักเกณฑ์ว่ากฎหมายใหม่ยกเลิกกฎหมายเก่าแต่ประการ ใด นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงองค์ประกอบความผิดตาม พ.ร.บ.ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราแล้ว นั้นจะเห็นได้ว่าบัญญัติไว้กว้าง ๆ คือ "บุคคลใด" ซึ่งหมายถึงผู้ให้กู้ซึ่งรวมถึงสถาบันการเงินเป็นผู้ ให้กู้ด้วย นอกจากนี้คำว่า "อัตราดอกเบี้ยที่กฎหมายกำหนด" นี้หมายถึง อัตราดอกเบี้ยที่กฎหมาย กำหนดเกี่ยวกับการกู้ยืมเงิน ซึ่งผู้เขียนได้กล่าวแล้วว่าประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยที่กำหนด อัตราดอกเบี้ยถือเป็นกฎหมาย เพราะออกโดยอาศัยกฎหมายสถาบันการเงินนั้น ฯ ให้อำนาจไว้จึง เป็นกฎหมายกำหนดอัตราดอกเบี้ยนั่นเอง เช่นเดียวกับประกาศกระทรวงการคลังที่ออกโดยอาศัย อำนาจตามมาตรา 4 แห่ง พ.ร.บ.ดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงินดังนี้อัตราดอกเบี้ย

¹ ธานินทร์ กรัยวิเชียร และวิชา มหาคุณ, การตีความกฎหมาย, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์., 2523), หน้า 304.

² มาตรา 3 แห่ง พ.ร.บ.ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 บัญญัติว่า "บุคคลใด (ก) ให้บุคคลอื่นยืมเงินโดยคิดดอกเบี้ยเกินอัตรา"

ตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยนี้อยู่ในความหมายของคำว่า "อัตราดอกเบี้ยที่กฎหมายกำหนด" นั้นเอง

ปัญหาต่อมามีว่าสถาบันการเงินกระทำผิดฐานเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราได้หรือไม่ ดังที่ผู้เขียนได้อธิบายถึงหลักกฎหมายความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลแล้ว จะเห็นได้ว่าสถาบันการเงินสามารถเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราได้โดยแสดงเจตนาผ่านทางผู้แทนที่มีอำนาจกระทำการในขอบวัตถุประสงค์หรือก่อให้เกิดประโยชน์แก่นิติบุคคลนั้น ตามสภาพความผิดและลักษณะแห่งโทษเปิดช่องให้ลงโทษได้ ดังนั้นความผิดฐานเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรานี้ เห็นว่าโดยสภาพความผิดแล้ว นิติบุคคลกระทำการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราได้โดยการกระทำผ่านผู้แทนส่วนสภาพแห่งโทษในความผิดฐานเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรานั้น พ.ร.บ.ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2475 มาตรา 3 วรรคสอง กำหนดโทษจำคุก 1 ปี หรือปรับ 1,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ดังนั้นสถาบันการเงินซึ่งเป็นนิติบุคคลกระทำความผิดฐานนี้ได้ การกระทำของผู้แทนนิติบุคคลในการดำเนินกิจการของนิติบุคคลนั้น ผูกพันนิติบุคคลนั้นด้วย ส่วนกรรมการสถาบันการเงินนั้นมีความผิดตามมาตรา 3 แห่ง พ.ร.บ.ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราด้วยเพราะได้กระทำความผิดประกอบแล้ว

ดังนั้น ในกรณีที่สถาบันการเงินได้กระทำการฝ่าฝืนประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยเกี่ยวกับการเรียกดอกเบี้ยนั้น จึงเป็นการกระทำความผิดด้วยกฎหมาย 2 บท อันจะต้องลงโทษบทหนัก ตามมาตรา 90 ประมวลกฎหมายอาญาซึ่งบัญญัติว่า "เมื่อการกระทำอันเป็นกรรมเดียวผิดต่อ กฎหมายหลายบทให้ใช้กฎหมายบทที่มีโทษหนักที่สุดลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด"

ปัญหาว่า "กฎหมายที่มีโทษหนักที่สุด" นั้นคือโทษใดตาม พ.ร.บ.ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราหรือกฎหมายสถาบันการเงิน

การวินิจฉัยว่าโทษอย่างใดหนักกว่ากันต้องถือตามลำดับที่วางไว้ในมาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ถ้าโทษลำดับเดียวกันต้องถือบทที่อัตราโทษชั้นสูงสุดกว่าเป็นเกณฑ์ ถ้าอัตราโทษชั้นสูงเท่ากัน ต้องดูอัตราโทษชั้นสูงของโทษลำดับถัดไปในมาตรานั้น เป็นเกณฑ์ เช่น โทษจำคุกชั้นสูงเท่ากันแต่โทษปรับสูงกว่ากันก็ต้องถือบทที่โทษจำคุกชั้นสูงเท่ากันแต่โทษปรับสูงกว่าเป็นบทหนัก ถ้าอัตราโทษชั้นสูงเท่ากันหมดต้องถือบทที่มีโทษขั้นต่ำสูงกว่าเป็นเกณฑ์ เมื่อใช้บทใดที่มีโทษหนักแล้วก็ใช้บทนั้น เป็นบทลงโทษแต่บทเดียว ถึงแม้บทที่หนักนั้นจะมีโทษต่ำกว่าแต่บทที่เบากว่ามีโทษขั้นต่ำ

ศาลก็ลงโทษตามที่หนักโดยไม่ต้องคำนึงถึงโทษขั้นต่ำในบทที่เบากว่า¹

สำหรับความรับผิดของกรรมการของสถาบันการเงิน เมื่อได้กระทำความผิดทางอาญาเกี่ยวกับ เรียกดอกเบี้ยเกินอัตรานั้นผู้เขียนได้วิเคราะห์มาข้างต้นแล้วว่า กฎหมายสถาบันการเงินได้กำหนดไว้สูงกว่า พ.ร.บ. ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา จึงต้องลงโทษตามกฎหมายสถาบันการเงินความรับผิดของสถาบันการเงินนั้นกฎหมายสถาบันการเงินได้บัญญัติโทษปรับสถานเดียว แต่ตาม พ.ร.บ. ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราได้บัญญัติโทษจำคุกและปรับ จึงมีปัญหาว่ากรณีที่สถาบันการเงินกระทำความผิดฐาน เรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา อันเป็นความผิดต่อกฎหมาย 2 บทแล้วนั้นกรณีนี้ให้ถือว่าจะต้องลงโทษบทหนัก นั้น จะลงโทษตามกฎหมายใด คือจะลงโทษตาม พ.ร.บ. ห้ามเรียกเกินอัตราหรือไม่ซึ่งถือว่าเป็นโทษหนัก เพราะมีโทษจำคุกอยู่ด้วยหรือไม่

ในปัญหานี้ เมื่อพิจารณาถึงหลักกฎหมายความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลซึ่งเป็นบุคคลที่กฎหมายสมมุติขึ้นนั้นมืองค์ประกอบอันจะต้องทำให้นิติบุคคลนั้นจะต้องรับผิดทางอาญา เมื่อได้กระทำโดยเจตนาตามหลักมาตรา 59 แห่งประมวลกฎหมายอาญา โดยเจตนาของนิติบุคคลนั้นย่อมแสดงออกทางผู้แทนของนิติบุคคล ในกรณีที่ผู้แทนนิติบุคคลมีอำนาจหน้าที่ในทางการดำเนินการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล และลักษณะความผิดและสภาพแห่งโทษเปิดช่องให้ลงโทษแก่นิติบุคคลนั้นได้ ดังนั้น ในความผิดฐาน เรียกดอกเบี้ยเกินอัตรานั้น นิติบุคคลจะกระทำความผิดได้หรือไม่ จึงต้องพิจารณาลักษณะแห่งความผิด และสภาพแห่งโทษเปิดช่องให้ลงโทษได้หรือไม่ ดังนั้นผู้เขียนใคร่ขอแยกอธิบายเป็น 2 ประการดังต่อไปนี้

¹ จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 ตอน 1 แก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 5 พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร : แสงทองการพิมพ์, 2517) หน้า 516- 517.

² ลุนัย มโนมัยอุดม, "ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล" ดุลพาท 3 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2527) หน้า 21.

1) สภาพความผิดที่นิติบุคคลอาจต้องรับโทษทางอาญา มีความผิดบางลักษณะซึ่งโดยสภาพแล้วนิติบุคคลไม่อาจจะกระทำผิดได้ ผู้แทนนิติบุคคลกระทำลงไปก็ต้องถือว่าอยู่นอกเหนือวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล เช่น ความผิดฐานฆ่า โดยเจตนา ฐานข่มขืนกระทำชำเรา กรณีเช่นนี้จึงต้องถือว่าผู้กระทำต้องรับผิดเป็นส่วนตัว ส่วนกรณีความผิดใดที่โดยสภาพนิติบุคคลกระทำผิดได้ ซึ่งศาลฎีกาเคยวินิจฉัยไว้เช่น

- พระราชบัญญัติการทำเหมืองแร่ พ.ศ.2481 มาตรา 35 (คำพิพากษาฎีกาที่ 185/2489)

- พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2497 เป็นต้น

2) ลักษณะแห่งโทษที่กฎหมายเปิดช่องให้

ผิดนั้นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 มี 5 สถาน แต่โดยสภาพโทษ จะลงแก่นิติบุคคลมิได้ เฉพาะโทษปรับและรบททรัพย์สิน เท่านั้น ฉะนั้นความผิดใดที่กฎหมายบังคับให้ลงโทษจำคุกอย่างเดียว หรือจำคุกและปรับด้วยก็ไม่มีทางที่จะบังคับใช้แก่นิติบุคคลนั้นได้ เช่นความผิดฐานทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายโดยประมาท เป็นต้น จากหลักเกณฑ์ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลนั้น จะเห็นได้ว่าสภาพแห่งโทษที่กฎหมาย เปิดช่องให้ลงแก่นิติบุคคลได้ เป็นองค์ประกอบข้อหนึ่ง

ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นว่ากรณีที่นิติบุคคลจะต้องรับผิดทางอาญาอันต้องด้วยกฎหมายหลายบทนั้นซึ่งจะต้องลงโทษบทหนักแล้ว การเปรียบเทียบโทษว่าโทษตามกฎหมายใดหนักกว่ากันนั้นจะต้องเอาโทษที่กฎหมายเปิดช่องให้ลงแก่นิติบุคคลได้ เท่านั้นมาเปรียบเทียบกัน เช่นโทษปรับกับโทษรบททรัพย์สินจะ เห็นได้ว่าโทษปรับสูงกว่าโทษรบททรัพย์สิน ส่วนโทษลำดับเดียวกันก็ให้เอาอัตราโทษที่สูงกว่า เช่น โทษปรับด้วยกัณฑ์ถือว่ากฎหมายฉบับ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจะ เห็นได้ว่า

ผิดฐานเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราแล้วถือว่า ต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมาย 2 บท ซึ่งจะต้องลงโทษบทหนัก ในกรณีนี้จะ เห็นได้ว่ากฎหมายสถาบันการเงิน กำหนดโทษปรับสถาบันการเงินในความ

ผิดฐานนี้ถึงหนึ่งแสนบาท แต่โทษตามพระราชบัญญัติห้าม เรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา มีอัตราโทษปรับสูงเพียง หนึ่งพันบาท ดังนั้นโทษที่จะลงแก่สถาบันการเงิน จึงต้องลงโทษตามกฎหมายสถาบันการเงินนั้น ๆ

เมื่อคณะกรรมการเปรียบเทียบปรับ ได้ทำการเปรียบเทียบปรับสถาบันการเงิน ผู้กระทำความผิดแล้วนั้น กฎหมายสถาบันการเงินนั้นเองบัญญัติว่า "ให้คดีเป็นอันเลิกกัน" ซึ่งมีปัญหาว่าจะนำมาฟ้องร้องต่อศาลได้หรือไม่

ในปัญหานี้ เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 บัญญัติว่า "คดีอาญาเลิกกันได้ ดังต่อไปนี้

(4) ในคดีซึ่งเปรียบเทียบได้ตามกฎหมายอื่น เมื่อผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับตามค่าเปรียบเทียบของเจ้าหน้าที่แล้ว"

มาตรา 39 สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปดังต่อไปนี้

(๑) เมื่อคดีเลิกกัน ตามมาตรา 37"

ดังนั้น เมื่อสถาบันการเงินได้ชำระค่าปรับตามการเปรียบเทียบของพนักงานเจ้าหน้าที่ของกฎหมายสถาบันการเงินแล้ว จึงทำให้คดีถึงที่สุด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ค. ความหมายคำว่า " อัตราดอกเบี้ยที่กำหนด " ตามพระราชบัญญัตินี้ หมายถึง อัตราใด เหตุใดที่ได้มีกฎหมายกำหนดอัตราดอกเบี้ยในการกู้ยืมเงินนั้นดังได้กล่าวมาแล้วว่าเป็นเพราะการเรียกดอกเบี้ยในอัตราที่สูงเกินไปนั้นไม่เป็นผลดีต่อสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้นการเรียกดอกเบี้ยในอัตราที่สูงจึงกระทบกระเทือนต่อผลประโยชน์ของส่วนรวม อีกประการหนึ่ง เหตุที่กฎหมาย จำกัดเฉพาะอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมเงิน ก็เนื่องมาจาก เงิน เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนในระบบ เศรษฐกิจ และการกู้ยืมเงินกันนั้น เพื่อนำไปใช้จ่ายอุปโภค บริโภค และลงทุนประกอบกิจการ อันที่จริงแล้วการเรียกดอกเบี้ยต่อกันนั้น ไม่ได้มีกฎหมายห้ามไว้ในทุกกรณี คงปล่อยให้ เป็นไปตามหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา (L' L'autonomic de Vonlonte) ดังนั้นในเอกเทศสัญญาอื่น ๆ จึงเรียกดอกเบี้ยกันอย่างใดก็ได้ เช่น การเรียกดอกเบี้ยในตัวเงิน จ้างแรงงาน จ้างทำของ เล่นแชร์เบี้ยรห่วย เป็นต้น ซึ่งกฎหมายยอมรับบังคับให้ ดังภาคีกฎหมายที่ว่า " สัญญาทำขึ้นโดยสมบูรณ์ ย่อมมีผลบังคับ " (Pacta Sunt Survandar)

สำหรับการกู้ยืมเงินนั้นกฎหมายได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ซึ่งในประเทศต่าง ๆ หลายประเทศก็กำหนดอัตราดอกเบี้ยขึ้นสูงไว้ที่เรียกว่า " อัตราดอกเบี้ยตามกฎหมาย " (Lawful Interest) ซึ่งจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญากู้ยืมเงิน ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีทางกฎหมายคือ ทฤษฎีเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) ซึ่งหมายถึงว่า เมื่อกฎหมายกำหนดห้ามมิให้ เรียกดอกเบี้ย เกินอัตราที่กำหนดก็เท่ากับกฎหมายจำกัด เสรีภาพของคู่สัญญาในการเรียกดอกเบี้ย

สำหรับกฎหมายไทย กฎหมายที่กำหนดอัตราดอกเบี้ย เงินกู้ยืมปัจจุบันมี 3 ฉบับ คือ

1. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 654
2. พรบ. ดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 มาตรา 4 และประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยที่ออกโดยอำนาจของกฎหมายสถาบันการเงิน
3. พรบ. โรงรับจำนำ พ.ศ. 2505 มาตรา 17

1. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654 ซึ่งบัญญัติอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมไว้ร้อยละ 15 ต่อปี มาตรานี้ บัญญัติไว้ในส่วนของกฎหมายการกู้ยืมเงิน (ตั้งแต่มาตรา 653-656) ดังนั้นอัตราดอกเบี้ยนี้จึงไม่ใช่กับสัญญาซื้อขายสินค้า เปลี่ยนอย่างอื่น ถึงแม้ว่า การกู้ยืมเงิน จะเป็นการซื้อขายสินค้า เปลี่ยนอย่างหนึ่ง ดังที่ผู้เขียนได้อธิบายในบทที่ 1 แล้วว่า คำว่า " ดอกเบี้ย " นั้นเกิดจากเงินเท่านั้น ส่วนค่าตอบแทนของสัญญาซื้อขายสินค้า เปลี่ยนอย่างอื่นนั้นไม่เรียกว่าดอกเบี้ย และไม่มีกฎหมายควบคุมการเรียกค่าตอบแทนในสัญญาซื้อขายสินค้า เปลี่ยนอย่างอื่น

อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปีนี้ ใช้บังคับมาตั้งแต่ปี 2472 ซึ่งใช้บังคับในการกู้ยืมเงินทั่วไป ซึ่งต่อมาได้มีการออกพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ย เกินอัตรา พ.ศ. 2475 ลงโทษ ผู้กระทำความผิดฐานเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ซึ่งจะเห็นได้ว่า ความปรารถนาของรัฐบาลในการออกพระราชบัญญัตินี้ นั้นว่า อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปี ก็เป็นอัตราที่สูงอยู่แล้ว ดังนั้นอัตราดอกเบี้ยนี้ จึงตกอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัตินี้ ตั้งแต่เริ่มออกกฎหมายฉบับนี้ขึ้น แม้ว่าปัจจุบันนี้ได้มีกฎหมายเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมของสถาบันการเงิน ซึ่งได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยสำหรับการกู้ยืมของสถาบันการเงินอัตราดอกเบี้ยตามตรา 654 นี้จึงใช้บังคับกับการกู้ยืมที่คู่สัญญาเป็นบุคคลธรรมดา และอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ไม่บังคับใช้กับการกู้ยืมเงินที่คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เป็นสถาบันการเงิน ซึ่งผู้เขียนจักได้กล่าวต่อไป

อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปีนี้ เป็นอัตราดอกเบี้ยที่คู่สัญญาตกลงกัน¹ แต่จะเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรานี้ไม่ได้ เพราะกฎหมายกำหนดอัตราดอกเบี้ยชั้นสูงเอาไว้ แต่สำหรับบางประเทศ ไม่ได้กำหนดไว้คงปล่อยให้เรียกกันได้โดยเสรี เช่นประเทศอังกฤษ²

2. พรบ. ดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 มาตรา 4
 มาตรา 4 แห่งพรบ. ดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 บัญญัติว่า
 " เพื่อประโยชน์แห่งการแก้ไข ภาวะเศรษฐกิจของประเทศรัฐมนตรีโดยคำแนะนำของธนาคาร

¹ สิทธิที่จะ เรียกดอกเบี้ยได้ตามกฎหมายไทย มี 2 ประการ คือ

1. อัตราดอกเบี้ยที่กฎหมายกำหนดให้
2. อัตราดอกเบี้ยที่คู่สัญญาตกลงกันกำหนดซึ่งได้อธิบายมาแล้ว บทที่ 1

² Halbury's Law of England Vol. 36, p.64.

แห่งประเทศไทย มีอำนาจกำหนดอัตราสูงสุด ของดอกเบี้ยที่สถาบันการเงินอาจคิดจากผู้กู้ยืมให้สูงกว่าร้อยละ 15 ต่อปีได้... "ในกรณีอัตราดอกเบี้ยตามประกาศกระทรวงการคลัง โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 4 แห่งพรบ. ดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 นี้เป็นการขยายอัตราสูงสุดของดอกเบี้ยเงินกู้ยืมซึ่งเดิมคืออัตราร้อยละ 15 ต่อปี ตามบทบัญญัติมาตรา 654 แห่ง ป.พ.พ. ซึ่ง เมื่อกระทรวงการคลังประกาศอัตราดอกเบี้ยสูงสุดแล้วสถาบันการเงินสามารถที่จะ เรียกดอกเบี้ยได้เกินกว่าอัตราร้อยละ 15 ต่อปีได้ และมาตรา 6 แห่ง พรบ. ดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 นั้น บัญญัติไม่ให้นำมาตรา 654 แห่ง ป.พ.พ. (ซึ่ง เมื่อกระทรวงการคลังประกาศอัตราดอกเบี้ยสูงสุดแล้วสถาบันการเงินสามารถที่จะ เรียกดอกเบี้ยได้เกินกว่าอัตราร้อยละ 15 ต่อปีได้ และมาตรา 6 แห่ง พ.ร.บ. ดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 นั้น บัญญัติไม่ให้นำมาตรา 654 แห่ง ป.พ.พ.) มาบังคับใช้กับการกู้ยืมเงินของสถาบันการเงิน อีกต่อไป

อนึ่งผู้เขียนได้อธิบายในข้อ ข.) เกี่ยวกับปัญหาว่า พ.ร.บ. ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 ยังคงบังคับใช้กับสถาบันการเงินด้วยหรือไม่ นั้นซึ่งผู้เขียนได้แยกอัตราดอกเบี้ยของสถาบันการเงินออกเป็น 2 กรณีคือ

1) อัตราสูงสุดตามประกาศกระทรวงการคลัง ออกตามความใน มาตรา 4 แห่ง พ.ร.บ. ดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523

2) อัตราดอกเบี้ยตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยออกโดยอาศัยอำนาจของกฎหมายสถาบันการเงินนั้น ๆ ให้สถาบันการเงินถือปฏิบัติ

ซึ่งจะได้ว่า อัตราดอกเบี้ยสำหรับสถาบันการเงินนั้นมี 2 อัตรา ดังที่ได้อธิบายมาแล้ว คืออัตราสูงสุดหรือที่เรียกว่าเพดานอัตราดอกเบี้ย และอัตราดอกเบี้ยที่จะต้องปฏิบัติในการเรียกจากผู้กู้ยืม .

ซึ่งอัตราดอกเบี้ยตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย นั้น ผู้เขียนกล่าวแล้วว่าเป็นอัตราดอกเบี้ยที่กฎหมายกำหนดเช่นเดียวกัน เพราะออกโดยอาศัยอำนาจของกฎหมายสถาบันการเงิน และกรณีที่มีการฝ่าฝืนประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยแล้ว จะถูกลงโทษ

ตามกฎหมายสถาบันการเงินนั้นเอง จึงถือว่าประกาศนาคารแห่งประเทศไทย เป็นกฎหมาย และประกาศนาคารแห่งประเทศไทย เกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ย เงินกู้ยืมนั้นจึง เป็นกฎหมายกำหนด อัตราดอกเบี้ย เช่นเดียวกัน ดังนั้นหากสถาบันการเงิน เรียกดอกเบี้ย เกินกว่าที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนดแล้ว ถือว่ามีความผิดฐาน เรียกดอกเบี้ยเกินอัตราตามมาตรา 3 แห่ง พ.ร.บ. ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราได้

ปัจจุบันอัตราดอกเบี้ยตามประกาศนาคารแห่งประเทศไทยคือ

1) อัตราดอกเบี้ยหรือส่วนลดที่ธนาคารพาณิชย์อาจเรียกได้ไม่เกินร้อยละ 15 ต่อปี¹ซึ่งธนาคารแห่งประเทศไทยออกโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 14 แห่ง พ.ร.บ. การธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505

2) อัตราสูงสุดของดอกเบี้ยหรือส่วนลดที่บริษัทเงินทุน บริษัทเครดิตฟองซิเอร์อาจเรียกจากผู้กู้ได้ไม่เกินร้อยละ 18.5 ต่อปี²

3. อัตราดอกเบี้ยตาม พ.ร.บ. ไร่รับจำนำ มาตรา 17

1. ผู้รับจำนำคือบุคคลธรรมดา มิใช่ไร่รับจำนำ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 747 บัญญัติว่า " อันว่าจำนำนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลหนึ่งเรียกว่าผู้จำนำส่งมอบสิ่งทรากรมทรัพย์สิ่งหนึ่งให้แก่บุคคลหนึ่งเรียกว่า ผู้รับจำนำ เพื่อเป็นประกันการชำระหนี้ " และมาตรา 748 บัญญัติว่า " การจำนำนั้นยอมเป็นประกันเพื่อการชำระหนี้ กับทั้งค่าอุปกรณต์ต่อไปนี้ด้วย คือ (1) ดอกเบี้ย ฯลฯ

¹ ประกาศนาคารแห่งประเทศไทย เรื่องการกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ปฏิบัติในเรื่อง ดอกเบี้ยและส่วนลด. ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ) ตอนที่ 35 เล่มที่ 103 ลงวันที่ 3 มีนาคม 2529 หน้า 15

² ประกาศนาคารแห่งประเทศไทย เรื่องการกำหนดให้บริษัทเงินทุนปฏิบัติในการ กู้ยืมเงินหรือรับเงินจากประชาชนและกำหนดอัตราดอกเบี้ยหรือส่วนลด ที่บริษัทเงินทุนอาจจ่ายหรือเลื่อนได้ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 103 ตอนที่ 35 ลงวันที่ 3 มีนาคม 2529 มีผลบังคับเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2529

การจำนำนั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นประกันหนี้เงินกู้ยืมแต่อาจจะเป็นประกันหนี้ประเภทอื่นก็ได้ เช่น สัญญาเช่าซื้อ ซื้อขาย จำนำของ เล่นแชร์เปียทวย เพราะสัญญาจำนำเป็นเพียงสัญญาอุปกรณ์เท่านั้น จะต้องดูหนี้ประธานเป็นหลัก ถ้าเป็นหนี้เงินกู้ยืมจะต้องใช้อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปี และอัตราดอกเบี้ยตามพระราชบัญญัติเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 และ กรณีผู้รับจำนำเป็นบุคคลธรรมดาที่ไม่ใช้อัตราดอกเบี้ยตามพระราชบัญญัติโรงรับจำนำ พ.ศ. 2505 มาตรา 17

เพราะมาตรานี้ใช้เฉพาะกิจการโรงรับจำนำเท่านั้น¹

2. ผู้รับจำนำคือโรงรับจำนำ กรณีผู้รับจำนำคือโรงรับจำนำนี้ มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติโรงรับจำนำ พ.ศ. 2505 ได้ให้วิเคราะห้ศัพท์คำว่า "โรงรับจำนำ" ไว้ว่าหมายถึง "สถานที่รับจำนำซึ่งประกอบการรับจำนำสิ่งของ เป็นประกันหนี้เงินกู้ เป็นปกติสุระแต่ละรายมีจำนวนเงินไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท และหมายความรวมถึงการรับหรือซื้อสิ่งของโดยจ่ายเงินให้สำหรับสิ่งของนั้น เป็นปกติสุระแต่ละรายมีจำนวนไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท โดยมีข้อตกลงหรือ เข้าใจกันโดยตรงหรือโดยปริยายว่าจะได้ไถ่คืนในภายหลังด้วย"

ดังนั้น กรณีผู้รับจำนำคือโรงรับจำนำนั้น จึงเป็นการมอบทรัพย์ให้เป็นการประกันการชำระหนี้เงินกู้แต่เพียงอย่างเดียว หรืออีกนัยหนึ่งโรงรับจำนำคือผู้ให้กู้เงินนั่นเอง โดยมีผู้กู้ยืมเงินโดยการจำนำของ เป็นประกันการชำระหนี้เงินกู้ไม่รวมถึงการประกันการชำระหนี้เป็นอย่างอื่น เหมือนเช่น ผู้รับจำนำเป็นบุคคลธรรมดา นอกจากนั้นยังรวมถึงการรับหรือซื้อสิ่งของ โดยจ่ายให้สำหรับสิ่งของนั้น เป็นปกติสุระแต่ละรายมีจำนวนไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท โดยมีข้อตกลง หรือ เข้าใจกันโดยตรงหรือโดยปริยายว่าจะได้ไถ่คืนในภายหลัง รวมอยู่ในกิจการโรงรับจำนำด้วย

¹ มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติโรงรับจำนำ พ.ศ. 2505 วิเคราะห์ ศัพท์คำว่า "ผู้รับจำนำ" ไว้ว่าหมายถึงผู้รับอนุญาตตั้งโรงรับจำนำ

สำหรับอัตราดอกเบี้ยเกี่ยวกับการรับจำนำนี้ พระราชบัญญัติ
 โรงรับจำนำ พ.ศ. 2505 มาตรา 17 บัญญัติว่า " ห้ามมิให้ผู้รับจำนำเรียกหรือรับดอกเบี้ย
 เกินอัตราดังต่อไปนี้

1. เงินต้นไม่เกิน 2,000 บาท ร้อยละ 2 ต่อเดือน
2. เงินต้นส่วนที่เกิน 2,000 บาท ร้อยละ 1.25 ต่อเดือน

การคิดดอกเบี้ยสำหรับกรณีไม่ครบเดือน ถ้าไม่เกิน 15 วัน
 ให้คิดเป็นครึ่งเดือนถ้าเกิน 15 วัน ให้คิดเป็นหนึ่งเดือน

ในกรณีที่ผู้รับจำนำได้รับเงิน หรือทรัพย์สินอื่นใด เนื่อง
 จากการรับจำนำ นอกจากดอกเบี้ยให้ถือว่าเงิน หรือทรัพย์สินในนั้นเป็นดอกเบี้ยด้วย
 เหตุที่ผู้เขียนเห็นว่าอัตราดอกเบี้ยตาม พ.ร.บ. โรงรับจำนำ
 ตกอยู่ภายใต้บังคับของ พ.ร.บ. ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา เพราะ พ.ร.บ. ห้าม
 เรียกดอกเบี้ย เกินอัตรานี้มีมุ่งหมายบังคับใช้กับนิติกรรมกู้ยืมอันมีความหมายตามประมวล
 กฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 650 แต่อัตราดอกเบี้ยเงินกู้นั้นก็ขึ้นอยู่กับว่ามีกฎหมายฉบับใด
 กำหนดไว้เป็นพิเศษหรือไม่ เพราะโดยทั่วไปแล้ว อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ตามที่กฎหมายบัญญัติ
 ไว้ในมาตรา 654 กำหนดไว้ร้อยละ 15 ต่อปี ซึ่งใช้บังคับมานานแล้ว จึงเป็นมาตรา
 หลักที่จะนำไปใช้กับการกู้ยืมเงินทั่วไป ในกรณีที่ไม่มีกฎหมายเฉพาะยกเว้นไว้ แต่ถ้ากรณี
 ที่มีกฎหมายเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ที่ออกมาใช้เฉพาะกับการกู้ยืม ที่กำหนดไว้ก็เท่ากับ
 เป็นการยกเว้นหลักทั่วไป คงใช้กฎหมายเฉพาะแก่กรณีนั้น

ฉะนั้นจึงต้องดูว่า มีกฎหมายใด ๆ อีกหรือไม่ที่กำหนด
 อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมอันหมายถึง นิติกรรมกู้ยืมเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
 ดังกล่าวแล้ว ซึ่งในขณะนี้ไม่มีกฎหมายที่กำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมนอกจากมาตรา 654
 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว คือ พ.ร.บ. ดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบัน
 การเงิน ซึ่งในทางปฏิบัตินั้นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังโดยความเห็นชอบของธนาคาร

แห่งประเทศไทย จะเป็นผู้ประกาศกำหนดอัตราดอกเบี้ยสูงสุดซึ่ง ธนาคารแห่งประเทศไทย
จะเป็นผู้ประกาศให้สถาบันการเงิน เป็นผู้ถือปฏิบัติเกี่ยวกับการเรียกดอกเบี้ยในเงินกู้ยืม
โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายที่ควบคุมสถาบันการเงินกำหนดไว้ และกฎหมายอีกฉบับนี้ที่
กำหนด อัตราดอกเบี้ยเงินก็คือ พ.ร.บ. ไร่รับจํานำตามมาตรา 17 ดังกล่าวแล้ว

กล่าวโดยสรุป อัตราดอกเบี้ยที่ พ.ร.บ. ห้ามเรียก
ดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 บังคับใ้ใช้ในปัจจุบันนี้มี 3 อัตรา คือ อัตราร้อยละ
15 ต่อปี ซึ่งเป็นอัตราเดิมที่บังคับใช้มานานแล้ว ซึ่งเป็นอัตราที่เรียกว่า fixed Rate
อัตราดอกเบี้ยของสถาบันการเงินซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังประกาศกำหนด
โดยความเห็นชอบของธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของเศรษฐกิจ
เพื่อความเหมาะสม นอกจากนี้ผู้เขียนยังเห็นต่อไปด้วยว่า อัตราดอกเบี้ยของไร่รับจํานำ
ตาม พ.ร.บ. ไร่รับจํานำ พ.ศ. 2505 ซึ่งมาตรา 17 นั้นบัญญัติว่า ห้ามมิให้ไร่รับจํานำ
เรียกหรือรับดอกเบี้ยเกินอัตราที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งถ้าเป็นกรณีไร่รับจํานำได้รับจํานำสิ่งของ
ต่ำประกันเงินกู้แล้วจะ เรียกดอกเบี้ยเกินอัตราที่มาตรา 17 แห่ง พ.ร.บ. ไร่รับจํานำ
กำหนดไว้ไม่ได้ถ้าเรียกเกินอัตรานี้ไร่รับจํานำนั้นจะต้องมีความผิดตาม พ.ร.บ. ห้าม
เรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 นี้ด้วยเช่นกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.2.3 พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 บังคับใช้กับ
สถาบันการเงินต่างประเทศหรือไม่

ตามหลักกฎหมายอาญาทั่วไปนั้น กฎหมายที่กำหนดความผิดและโทษของรัฐใด
 รัฐหนึ่ง ย่อมใช้บังคับแก่ผู้อยู่ในอาณาเขตของรัฐที่ตรากฎหมายนั้น ๆ อย่างไรก็ตามในบางกรณี
 กฎหมายอาญาของรัฐใดรัฐหนึ่งอาจบังคับใช้แก่บุคคลที่มีที่อยู่ในรัฐนั้นได้¹ สำหรับประเด็นใน
 เรื่องพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราห้ามเรียก พ.ศ. 2475 บังคับใช้กับสถาบัน
 การเงินต่างประเทศหรือไม่นั้น มีข้อหาพิจารณาดังต่อไปนี้ คือ

- 1) พิจารณาตามเจตนารมณ์ของการบังคับใช้พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ย
 เกินอัตรา พ.ศ. 2475
- 2) พิจารณาตามหลักการบังคับใช้กฎหมายอาญาทั่วไป
- 3) พิจารณาจากประกาศกระทรวงการคลังโดยอาศัยมาตรา 3 (4) แห่ง
 พระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523

- 1) พิจารณาตาม เจตนารมณ์ของการบังคับใช้พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ย
 เกินอัตรา พ.ศ. 2475

การที่จะทราบว่ากฎหมายใดบังคับใช้ในกรณีใดแก่บุคคลใดบ้างนั้น เราอาจ
 จะดูได้จากบทบัญญัติในกฎหมายนั้นเองในกรณีที่บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่าไม่บังคับใช้กับกรณีใด หรือ
 บังคับใช้ในกรณีใด ถ้าได้บัญญัติไว้เช่นนี้ จะทำให้ทราบถึงขอบเขตการบังคับใช้ของกฎหมายนั้น ๆ
 ได้ แต่ถ้าเป็นที่สงสัยเนื่องจากกฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้ชัดเจน หรือโดยปริยายแล้วเราอาจจะ
 ทราบถึงการบังคับใช้กฎหมายนั้นได้โดยค้นหาเจตนารมณ์ของการบัญญัติกฎหมายนั้น ซึ่งอาจจะ
 พิจารณาได้จากคำแถลงการณ์ คำปรารภของการตรากฎหมายนั้นขึ้น เพื่อเจตนารมณ์อย่างไร
 และบังคับใช้แก่ผู้ใดบ้าง

สำหรับการบังคับใช้พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ย เกินอัตรา พ.ศ. 2475
 นั้น บังคับใช้กับผู้ใดบ้างนั้น เมื่อพิจารณาถึงคำแถลงการณ์ของคณะราษฎรในการตรา
 พระราชบัญญัตินี้ขึ้นแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าไม่ปรากฏว่า ไม่ใช้บังคับสถาบันการเงินต่างประเทศ
 แต่อย่างใด ดังนั้นจึงต้องพิจารณาจากตัวบทกฎหมายที่บัญญัติไว้ นั้นจากบทบัญญัติในพระราชบัญญัติ

¹ ดูประมวลกฎหมายอาญามาตรา

ห้าม เรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2475 มาตรา 3 บัญญัติว่า " บุคคลใด (ก) ให้บุคคลอื่น
 กู้ยืมเงิน... " จะเห็นได้ว่ากฎหมายนี้ใช้คำว่า " บุคคลใด " นั้น อาจจะเป็นบุคคลธรรมดา
 หรือนิติบุคคลก็ได้ ซึ่งสถาบันการเงินต่างประเทศก็เป็นนิติบุคคล ดังนั้นอาจจะกระทำความผิด
 ตามพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราได้ ดังนั้น เมื่อกฎหมายนี้เพียงแต่ได้บัญญัติ
 ความผิดเป็นการทั่วไป โดยไม่ได้ระบุว่า ไม่มีบังคับใช้กับสถาบันการเงินต่างประเทศด้วยแล้ว
 จึงตีความตามหลักการบังคับใช้กฎหมายทั่วไปที่ว่ากฎหมายอาญาใช้บังคับได้ทั่วไปแก่ผู้กระทำโดย
 เจตนาในความผิดฐานนี้ โดยมีขอบเขตบังคับใช้ภายในเขตราชอาณาจักรของรัฐ ตามมาตรา 4¹
 พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2475 ซึ่งเป็นกฎหมายอาญา จึงได้บังคับใช้กับ
 สถาบันการเงินต่างประเทศด้วย ในกรณีที่สถาบันการเงินต่างประเทศนั้นได้เข้ามากระทำความ
 ผิดฐาน เรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ เพราะมาตรา 17² แห่งประมวล
 กฎหมายอาญาบัญญัติไว้ให้นำไปบังคับใช้กับกฎหมายอื่นด้วย ดังนั้น สถาบันการเงินต่างประเทศ
 ที่ตั้งสาขาในประเทศไทยจึงตกอยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ย พ.ศ.2475 นี้

2) นอกจากนั้น เมื่อพิจารณาถึงหลักการบังคับใช้กฎหมายอาญาทั่วไปแล้ว
 จะเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายอาญามาตรา 17, มาตรา 4 ดังกล่าวข้างต้นแล้วนั้น
 ทำให้สถาบันการเงินต่างประเทศที่ตั้งอยู่ภายในประเทศไทย ตกอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมาย
 ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราด้วย นอกจากนั้นประมวลกฎหมายอาญามาตรา 5³ ได้บัญญัติ
 ขยายมาตรา 4 ในกรณีที่ได้มีการกระทำส่วนใดส่วนหนึ่งในประเทศไทย ให้ถือว่ามีการกระทำ

¹ มาตรา 4 แห่งประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติว่า " ผู้ใดกระทำความผิดใน
 ราชอาณาจักร ต้องรับโทษตามกฎหมาย "

² มาตรา 17 แห่งประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติว่า " บทบัญญัติในภาค 1 แห่ง
 ประมวลกฎหมายนี้ ให้ใช้กรณีแห่งความผิดกฎหมายอื่นด้วย เว้นแต่กฎหมายนั้น ๆ จะได้
 บัญญัติเป็นอย่างอื่น ๆ "

³ มาตรา 5 แห่งประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติว่า " ความผิดใดที่ได้กระทำแม้แต่
 ส่วนใดส่วนหนึ่งได้กระทำในราชอาณาจักรก็ดี ผลแห่งการกระทำเกิดในราชอาณาจักรก็ดี
 หรือโดยลักษณะแห่งการกระทำ ผลที่เกิดขึ้นนั้น ควรเกิดในราชอาณาจักร หรือย่อมสังเกตเห็น
 ได้ว่า ผลนั้นจะเกิดในราชอาณาจักร ให้ถือว่าได้กระทำในราชอาณาจักร "

ความผิดอาญาภายในราชอาณาจักรด้วย

ดังนั้นกรณีสถาบันการเงินต่างประเทศที่ตั้งอยู่ต่างประเทศ ได้ทำการ
กู้ยืมโดยเรียกดอกเบี้ยกันกับผู้กู้ภายในประเทศนั้น ตกอยู่ในพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ย
เกินอัตรา พ.ศ.2475 ด้วย

๓) ได้มีประกาศกระทรวงการคลัง โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา ๓ (4)
แห่งพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมเงิน พ.ศ.2523 กำหนดให้สถาบันการเงินต่างประเทศ
เป็นสถาบันการเงินตามความหมายของสถาบันการเงินพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมเงิน
พ.ศ.2523 เพื่อให้ได้รับประโยชน์ตามพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน
พ.ศ.2523 ที่สามารถเรียกดอกเบี้ยได้เกินกว่าร้อยละ 15 ต่อปี มีรายละเอียดตามประกาศ
กระทรวงการคลังต่อไปนี้

"อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓ (4) และมาตรา 4 แห่ง
พระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ.2523 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย
พระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2524 รัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงการคลังโดยคำแนะนำของธนาคารแห่งประเทศไทยออกประกาศเป็นข้อกำหนด
ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 กำหนดให้สถาบันการเงินระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็น
สมาชิกธนาคารหรือสถาบันการเงินอื่นที่จดทะเบียนและตั้งอยู่ในต่างประเทศเป็นสถาบันการเงิน

ข้อ 2 อัตราสูงสุดของดอกเบี้ยที่สถาบันการเงินระหว่างประเทศที่
ประเทศไทยเป็นสมาชิก ธนาคารหรือสถาบันการเงินอื่นที่จดทะเบียนและตั้งอยู่ในต่างประเทศ
อาจคิดจากผู้กู้ยืมได้ไม่เกินร้อยละ 20 ต่อปี

ประกาศนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา
เป็นต้นไป¹

¹ ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง การกำหนดสถาบันการเงิน และอัตราสูงสุดของ
ดอกเบี้ยที่สถาบันการเงินอาจคิดได้จากผู้กู้ยืม ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ) 93, 63

จากการที่กระทรวงการคลังประกาศกำหนดให้สถาบันการเงินระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นสมาชิกธนาคาร หรือสถาบันการเงินอื่นที่จดทะเบียน และตั้งอยู่ในต่างประเทศ เป็นสถาบันการเงิน เพื่อให้สถาบันการเงินต่างประเทศนั้น สามารถเรียกดอกเบี้ยที่สูงกว่าร้อยละ 15 ต่อปี ได้ดังกล่าว จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่าสถาบันการเงินต่างประเทศนั้นตกอยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 ด้วย เพราะหากไม่ต้องตกอยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 แล้ว ก็คงไม่มีความจำเป็นประการใดที่จะออกประกาศ ให้เป็นสถาบันการเงินตามพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523

กล่าวโดยสรุปแล้ว พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 จึงบังคับใช้กับสถาบันการเงินต่างประเทศด้วย ตามหลักกฎหมายอาญาทั่วไป และตามนัยที่สรุปได้จากการที่ออกประกาศกระทรวงการคลังดังกล่าว

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.3 องค์ประกอบความผิดตามพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475

ดังได้กล่าวมาในข้อ 2.2 แล้วว่า พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา นี้ใช้บังคับกับนิติกรรมกู้ยืมเงิน ไม่มีผลใช้บังคับกับนิติกรรมอย่างอื่นและบัญญัติลงโทษอาญา เฉพาะผู้ให้กู้เท่านั้น อันรวมถึงสถาบันการเงิน และอัตราดอกเบี้ยที่ตกอยู่ภายใต้บังคับ ของพระราชบัญญัติก็คือ อัตราดอกเบี้ยที่กฎหมายเกี่ยวกับดอกเบี้ยการกู้ยืมเงินได้กำหนดไว้ ซึ่งปัจจุบันคือ มาตรา 654 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อัตราดอกเบี้ยตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 และอัตราดอกเบี้ย เงินกู้สำหรับการจำนำค่าประกัน เงินกู้ตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติโรงรับจำนำ ซึ่ง กฎหมายที่กำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้นี้ รัฐอาจจะบัญญัติขึ้นมาในอนาคตอีกก็ได้ ซึ่งจะต้องเป็น อัตราดอกเบี้ยเงินกู้เท่านั้น

ดังนั้นถ้าการได้อยู่นอกขอบเขตของการบังคับใช้ของพระราชบัญญัติฉบับนี้แล้ว ถือว่า ไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัตินี้เลยโดยไม่ต้องไปคำนึงองค์ประกอบความผิดอีกต่อไป

นอกจากนั้นพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 ไม่บังคับไว้ ย้อนหลัง ตามหลักกฎหมายอาญาทั่วไป ซึ่งวินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 311/2478 ได้ วินิจฉัยว่า ให้กู้เงินไปก่อนวันใช้พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา แต่ยังคงเรียก ดอกเบี้ยเกินอัตราอยู่ ภายหลังจากวันใช้พระราชบัญญัตินี้หามีความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ไม่ เพราะกฎหมายไม่ส่งผลย้อนหลัง...ซึ่งท่านศาสตราจารย์ เสนีย์ ปราโมช ได้หมายเหตุไว้ ท้ายคำพิพากษาศาลฎีกานี้ว่า "ว่ากันในทางแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 113, 114, 135, 654 และหลักวินิจฉัยในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 50/2478 จำนวนดอกเบี้ยที่เกินอัตรา ร้อยละ 15 ต่อปี เจ้าหนี้จะฟ้องร้องบังคับเรียกเอาไม่ได้ เพราะสัญญาเรื่องนี้ได้ทำเมื่อ วันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2472 อันเป็นเวลาภายหลังที่ได้ใช้ตัวบทในประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ เกี่ยวกับเรื่องนี้อยู่แล้ว

ในปัญหาว่าการกระทำของจำเลย จะเป็นผิดตามพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ย เกินอัตรา พ.ศ. 2475 หรือไม่นั้น มาตรา 3 (ก) บัญญัติไว้โดยมีข้อความอันน่าสงสัยว่า บุคคลใดให้บุคคลอื่นยืมเงินโดยคิดเอาดอกเบี้ย เกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนดไว้ ท่านว่า บุคคลนั้นมีความผิด เรื่องนี้ได้ทำสัญญา ให้ยืมเงินในเวลาก่อนใช้พระราชบัญญัติปี พ.ศ. 2475

ดังนั้น การที่จะพิจารณาว่าผู้กระทำความผิดฐานเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราหรือไม่จึงต้องมีองค์ประกอบ 2 ประการ คือ

1. องค์ประกอบภายในหมายถึง เจตนาตามมาตรา 59 วรรค 2
2. องค์ประกอบภายนอกดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 3, 4 ของพระราชบัญญัติ

ซึ่งผู้เขียนชักได้อธิบายถึงองค์ประกอบภายนอก คือ การกระทำต่าง ๆ อันจะเป็นความผิดฐานเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราตามมาตรา 3, 4

2.3.1 องค์ประกอบความผิดตามมาตรา 3

1. บุคคลผู้กระทำความผิดตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัตินี้
2. พฤติกรรมที่ทำให้ต้องรับผิดทางอาญา ตามมาตรา 3
3. เจตนา

2.3.2 องค์ประกอบความผิดตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัตินี้

1. บุคคลผู้กระทำความผิดตามมาตรา 4
2. พฤติกรรมที่ทำให้ต้องรับผิดทางอาญาตามมาตรา 4
3. เจตนา

2.3.3 อัตราโทษความผิดฐานเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา

2.3.4 ความผิดฐานพยายามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรามิได้หรือไม่

2.3.5 ผู้เสียหายตามพระราชบัญญัตินี้

2.3.6 สัญญาที่เรียกดอกเบี้ยเกินอัตราตกเป็นโมฆะทั้งฉบับหรือไม่

2.3.1 องค์ประกอบความผิดตามมาตรา 3 มาตรา 3 บัญญัติว่า "บุคคลใด"

ก. ให้บุคคลอื่นยืมเงินโดยคิดดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนด หรือ

ข. เพื่อปิดบังการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ท่านบัญญัติไว้ในกฎหมาย บังคับ

การกำหนดข้อความอันไม่จริงในเรื่องจำนวนเงินกู้หรืออื่น ๆ ไว้ในหนังสือสัญญา หรือตราสารที่เปลี่ยนมือได้ หรือ

ค. นอกจากดอกเบีย ยังบังคับกำหนดจะเอา หรือรับเอาซึ่งกำไรอื่นเป็นเงินหรือสิ่งของ หรือโดยวิธี เท็กถอนหนี้หรืออื่น ๆ จนเห็นได้ชัดว่าประโยชน์ที่ได้รับนั้นมากเกินไปเกินส่วนอันสมควรตามเงื่อนไขแห่งการกู้ยืม

ท่านว่าบุคคลนั้นกระทำความผิดฐาน เรียกดอกเบีย เกินอัตรา...

ในบทบัญญัติมาตรา 3 ผู้เขียนจะแบ่งแยกได้ดังนี้

1. บุคคลผู้กระทำความผิดตามมาตรา 3
2. พฤติกรรมอันทำให้ต้องรับผิดทางอาญาตามมาตรา 3
3. เจตนา

1. บุคคลผู้กระทำความผิดตามมาตรา 3

มาตรา 3 (ก) บัญญัติคำว่า "บุคคลใด" ว่างกว้าง ๆ ซึ่งหมายถึงผู้ให้กู้จะเป็นบุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคลก็ได้ ดังที่ผู้เขียนได้อธิบายไว้ข้างต้นในเรื่องขอบเขตการบังคับใช้พระราชบัญญัตินี้แล้ว ซึ่งนิติบุคคลนั้นอาจจะ เป็นบริษัทจำกัด หรือห้างหุ้นส่วนทั่วไปที่เป็นผู้ให้กู้ยืมเงิน นอกจากนี้ยังหมายถึง สถาบันการเงินตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติดอกเบียเงิน ให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 ดังที่ได้อธิบายแล้วข้างต้น และรวบรวมถึงโรงรับจำนำตามพระราชบัญญัติโรงรับจำนำ พ.ศ. 2505 ด้วย¹ และมาตรา 3 นี้ได้บัญญัติเอาผิดแก่ผู้ให้กู้เท่านั้นไม่รวมถึงผู้กู้ด้วย ซึ่งมาตรา 3 (ก) ใช้คำว่า "ให้บุคคลอื่นยืมเงิน" ดังนั้นผู้กู้ยืมอาจจะ เป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล ก็ได้ทำการกู้ยืมเงินและจ่ายดอกเบียเกินอัตราก็ไม่ถือว่าเป็นความผิด เพราะกฎหมายไม่เอาโทษ

2. พฤติกรรมการกระทำอันทำให้ต้องรับผิดทางอาญาตามมาตรา 3

พฤติกรรมหรือการกระทำอันจะเป็นความผิดฐาน เรียกดอกเบีย เกินอัตรานี้บัญญัติไว้ในมาตรา 3 (ก), (ข) และ (ค) ซึ่งกฎหมายบัญญัติคำว่า "หรือ" ไว้ด่อนท้ายประโยคแต่ละข้อ ซึ่งจะต้องอ่านประกอบกันเพื่อให้เข้าใจชัดเจนขึ้น กล่าวคือ มาตรา 3 (ค)

¹ มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติโรงรับจำนำ พ.ศ. 2505 ได้วิเคราะห์ศัพท์ไว้ว่า หมายถึง "สถานที่รับจำนำ ซึ่งประกอบกำรับจำนำสิ่งของ เป็นการประกันหนี้ เงินกู้เป็นปกติธุระ" ซึ่งมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัตินี้ ได้กำหนดอัตราดอกเบีย สำหรับโรงรับจำนำจะเรียกจากผู้กู้ได้ ในกรณีที่ผู้กู้ได้จำนำสิ่งของประกันเงินกู้.

บัญญัติถึงการกระทำว่า "โดยคิดดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนด" หรือ (ข) เพื่อปิดบัง อ้างอิงกำหนดข้อความอันไม่จริงในเรื่องจำนวนเงินกู้หรืออื่น ๆ ไว้ในหนังสือ หรือตราสารที่เปลี่ยนมือได้ หรือ (ค) นอกจากดอกเบี้ยยังบังคับกำหนดจะเอา...จะเห็นได้ว่าการกระทำของผู้ให้กู้ในแต่ละข้อ ๆ นั้น กระทำขึ้นเพื่อต้องการเรียกดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนด¹ นั้นเอง

ซึ่งความหมายของการเรียกดอกเบี้ยนั้น นอกจากจะเป็นตัวเงินที่เห็นได้ชัดแล้ว ยังรวมถึงสิ่งของหรือการเพิกถอนหนี้หรืออื่น ๆ ดังบัญญัติไว้ใน (ค) ด้วย จึงจะเห็นได้ว่าความหมายของการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรานั้น มีความหมายกว้าง ซึ่งผู้เขียนจะได้แยกอธิบายแต่ละหัวข้อดังนี้

2.1 พฤติกรรมของผู้กระทำตามมาตรา 3 (ก)

มาตรา 3 (ก) กฎหมายบัญญัติว่า "โดยคิดดอกเบี้ยเกินกว่าอัตรา" นั้น เพียงแต่คิดดอกเบี้ยเกินอัตราก็เป็นความผิดสำเร็จแล้ว แม้ว่าผู้ให้กู้จะได้รับดอกเบี้ยแล้วหรือไม่ก็ตาม

ข้อสังเกต

1. การกู้ยืมเงินตามมาตรา 3 นี้ ถ้าไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654 นั้น จะฟ้องร้องเอาผิดตามมาตรา 3 นี้ได้หรือไม่

ดังได้กล่าวแล้วว่า ความผิดฐานให้กู้ยืมเงินโดยคิดดอกเบี้ยเกินอัตรานี้เป็น การฟ้องร้องทางคดีอาญาดังนั้นจึงถือการกระทำและ เจตนาของคู่กรณีเป็นสำคัญว่าได้มีการกู้ยืมเงินกันจริง หรือไม่ ซึ่งสามารถนำพยานบุคคลเข้าสืบได้โดยหลักกฎหมายพยานหลักฐานมาตรา 226 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

¹ คำว่า "อัตราดอกเบี้ยที่กฎหมายกำหนด" คืออัตราดอกเบี้ยตามกฎหมายที่กำหนดไว้สำหรับการให้กู้ยืมเงิน ซึ่งปัจจุบันหมายถึง

1. อัตราร้อยละ 15 ต่อปี ตามมาตรา 654 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเป็นอัตราเงินกู้ทั่วไป
2. อัตราดอกเบี้ยที่กำหนดโดยประกาศกระทรวงการคลังซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523
3. อัตราดอกเบี้ยตามมาตรา 17 แห่ง พรบ. ไร่รับจำนำ พ.ศ. 2505.

2. ดังได้กล่าวมาแล้วว่าอัตราดอกเบี้ยที่กฎหมายกำหนดนั้น หมายถึงอัตราใด มีข้อสังเกตว่าอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมที่กฎหมายกำหนดนี้ หมายถึงประเภทอัตราดอกเบี้ยสูงสุดที่กฎหมายกำหนดให้คู่สัญญาตกลงกัน เรียกได้ไม่เกินอัตรานี้¹ ซึ่งทางเศรษฐศาสตร์เรียกว่า "เพดานอัตราดอกเบี้ย" ซึ่งการที่กฎหมายจำกัดอัตราดอกเบี้ยที่คู่สัญญาตกลงเรียกกันได้นี้ ก็เท่ากับว่ากฎหมายได้จำกัดเสรีภาพของคู่สัญญา ในการทำสัญญาข้อตกลง เรียกดอกเบี้ยเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดไม่ได้ อันมีผลในทางแพ่งคือ ตกเป็นโมฆะ อันเป็นไปตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom On Contracting) ซึ่งหมายถึงคู่สัญญามีเสรีภาพในการทำสัญญากันได้ แต่จะต้องไม่ขัดต่อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยต่อประชาชน ซึ่งการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราขัดต่อพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 ซึ่งเป็นกฎหมายอาญาดังนั้น การเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด จึงเท่ากับ เป็นสัญญาที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน อันตกเป็นโมฆะ ตามมาตรา 113 ซึ่งผู้เขียนจะได้วิเคราะห์ต่อไปว่าสัญญานั้น เป็นโมฆะเพียงใด

นอกจากนั้นจะเห็นได้ว่าอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมนั้นจะแบ่งได้โดยพฤตินัยคือ

1. อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมทั่วไป คือ อัตราร้อยละ 15 ต่อปี ซึ่งเป็นอัตราที่เรียกว่า
2. อัตราดอกเบี้ยสำหรับสถาบันการเงินซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาวะเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืม พ.ศ. 2528 และอัตราดอกเบี้ยตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย
3. อัตราดอกเบี้ยโรงรับจำนำตามพระราชบัญญัติโรงรับจำนำ พ.ศ. 2505 นั้นเป็นข้อยกเว้นของมาตรา 654 อันเป็นกฎหมายเฉพาะเช่นกัน

¹ อัตราดอกเบี้ยมี 2 ประเภท 1) อัตราดอกเบี้ยที่คู่สัญญาตกลงกันให้เรียกกันได้อัตราที่กฎหมายกำหนดให้ดังที่ได้อธิบายมาแล้วในบทที่ 1 ซึ่งพระราชบัญญัติเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 นั้น บังคับใช้กับการกระทำที่เรียกดอกเบี้ยเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดให้ จึงตกอยู่ในประเภทที่ 1 เพราะเป็นกรณีที่คู่สัญญาตกลงเรียกดอกเบี้ยกันได้ แต่ต้องไม่เกินอัตราขั้นสูงที่กฎหมายกำหนดอัตราไว้โดยเฉพาะการกู้ยืมเงินเท่านั้น ส่วนอัตราดอกเบี้ยประเภทที่ 2 นั้นไม่ใช่เป็นเรื่องที่คู่สัญญาจะตกลงเรียกกันมาก แต่ได้มาโดยนำตัวบทกฎหมายกำหนดให้หรือได้มาโดยผลของกฎหมายจึงไม่น่าจะมีความผิดฐานเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราในเงินให้กู้ยืมได้.

ผู้เขียนเห็นว่า อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมที่กฎหมายกำหนดไว้โดยหลักแล้ว คือ อัตราตามมาตรา 654 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ส่วนอัตราดอกเบี้ยที่ออกโดยอาศัยกฎหมายเฉพาะที่ออกมาภายหลังมาตรา 654 (ออกบังคับใช้เมื่อ พ.ศ. 2472) นั้น ถือว่าเป็นข้อยกเว้นของมาตรา 654 ซึ่งไม่ได้ขัดแย้งกับมาตรา 654 แต่อย่างใด ฉะนั้นกรณี การกู้ยืมเงินใดที่ไม่มีกฎหมายเฉพาะกำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้แล้วก็ต้องใช้อัตราทั่วไป

การที่กฎหมายกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมมีหลายฉบับ ดังตัวอย่างที่ผู้เขียนได้ กล่าวมาข้างต้นนั้น เพราะพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 มีวัตถุประสงค์ ที่จะบังคับใช้กับนิติกรรมกู้ยืมดังกล่าวมาแล้ว และเมื่อมีกฎหมายกำหนดอัตราดอกเบี้ยชั้นสูงที่คู่ สัญญาจะตกลงได้นั้นก็ เท่ากับรัฐได้ เล็งเห็นแล้วว่า ควรที่จะควบคุมอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่จะ เรียกกันใช้ของธุรกิจนั้น ๆ จึงควรจะต้องอยู่ภายใต้การบังคับใช้ของพระราชบัญญัติห้าม เรียกดอกเบี้ยเกินอัตราด้วย เพราะได้กล่าวมาแล้วว่า กฎหมายฉบับนี้ มุ่งหมายคือ สร้างเศรษฐกิจ ของประเทศให้เจริญ จึงต้องตีความกฎหมายนี้ให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐ

ดังนั้น ถ้าเกิดในกรณีที่จะมีสถาบันการเงินอื่นที่จะประกาศขึ้นมาภายหลัง ตาม พระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 มาตรา 3 (4) ¹

และประกอบธุรกิจให้กู้ยืมเงิน และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังกำหนดอัตราดอกเบี้ย ชั้นสูงไว้ ก็ถือว่าเป็นอัตราดอกเบี้ยที่กฎหมายกำหนด ตามความหมายของมาตรา 3 แห่ง พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 เช่นเดียวกัน ดังนั้นผู้ให้กู้มีสิทธิ ตามกฎหมายจะ เรียกดอกเบี้ยได้อัตราใดจึงจะต้องดูว่ากรณีนั้น กฎหมายกำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้เท่าใด และผู้ให้กู้ไม่มีการกระทำการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราหรือไม่ อันจะถือว่าเป็น ความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ อนึ่งประกาศกระทรวงการคลังนั้นถือว่าเป็นกฎหมายที่กำหนด อัตราดอกเบี้ยชั้นสูงของเงินกู้ยืม เพราะถือว่าได้ออกโดยอาศัยอำนาจของพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 นอกจากนั้นยังรวมถึงประกาศของธนาคาร

¹ พระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 มาตรา 3 บัญญัติว่า "ในพระราชบัญญัตินี้ "สถาบันการเงิน" หมายความว่า (4) สถาบันการเงินอื่นที่ รัฐมนตรีกำหนดโดยคำแนะนำของธนาคารแห่งประเทศไทย โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา. (3)

แห่งประเทศไทย ที่ออกโดยอาศัยอำนาจในมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 และมาตรา 30 ของพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ พ.ศ. 2522 ด้วย

ดังนั้น ในการฟ้องร้องความผิดฐานเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ตามมาตรา 3 นี้ โจทก์เพียงแต่กล่าวอ้างว่าได้มีกฎหมายกำหนดอัตราดอกเบี้ยสำหรับการกู้ยืมเงินในกรณีนั้นไว้ในอัตราเท่าไร โดยไม่ต้องนำพยานหลักฐานมาสืบ เพราะถือว่าเป็นข้อกฎหมายที่ศาลรู้ได้เอง

อนึ่ง การกระทำความผิดตามข้อ ก. นี้จะต้องมีเจตนาตามมาตรา 59 แห่งประมวลกฎหมายอาญา และมีเจตนาที่จะเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราด้วย จึงจะเป็นความผิดฐานนี้

2.2 พฤติกรรมของผู้กระทำความผิดตามมาตรา 3 (ข) แยกองค์ประกอบได้ดังนี้

ก. บังอาจกำหนดข้อความอันไม่จริงใน เรื่องจำนวนเงินกู้ ไว้ในหนังสือสัญญา หรือตราสาร เปลี่ยนมือได้

ข. กำหนดข้อความอันไม่จริงใน เรื่องอื่น ๆ ไว้ในหนังสือสัญญา หรือตราสาร เปลี่ยนมือได้

ค. มีเจตนาพิเศษ " เพื่อปิดบังการ เรียกดอกเบี้ย เกินอัตราอันที่ท่านบัญญัติไว้ในกฎหมาย"

ง. เจตนาตามมาตรา 59 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

การบัญญัติกฎหมายมาตรา 3 (ข) นี้ เป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติขึ้น เพื่อให้ครอบคลุมถึงการกระทำของผู้ให้กู้เพื่อที่จะเรียกดอกเบี้ย เกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนดไว้ หากไม่บัญญัติไว้ เช่นนี้แล้ว ผู้ให้กู้มีทางเลือกเสียมากมายโดยไม่ต้องทำการ เรียกดอกเบี้ยกันโดยตรง ก็ได้รับผลประโยชน์ในตนเอง เกี่ยวกับดอกเบี้ยมากมาย

ก. กำหนดข้อความอันไม่จริงในเรื่องจำนวนเงินกู้ยืม กฎหมายใช้คำว่า "บังอาจ" ซึ่งหมายถึงกรณีที่ผู้ให้กู้จงใจ คือมีเจตนาที่จะกำหนดข้อความอันไม่จริงนั้นแล้ว คือรู้ว่าข้อความนั้นไม่จริง แล้วยังกำหนดลงไปเพื่อปิดบังการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรานั้นเอง ซึ่งการกำหนดนั้นจะพิมพ์หรือเขียนก็ได้ "กำหนดข้อความอันไม่จริงในเรื่องจำนวนเงินกู้ยืม" เช่น ผู้ให้กู้ให้กู้เงินไปเพียง 1,000 บาท กำหนดให้เงินต้นภายใน 1 ปี แต่กำหนดจำนวนเงินต้นลงในสัญญา 1,500 บาท ซึ่งความจริงจำนวนเงินที่ลงไว้เกิน 500 บาท นั้นเป็นดอกเบี้ยที่ตนบวกไว้ด้วย ซึ่งกำหนดไว้เป็นการลวง หรือพรางความจริงเท่านั้น เมื่อคิดดอกเบี้ยจริง ๆ เกินอัตราร้อยละ 15 ต่อปี¹

คำว่า "หนังสือสัญญา" นอกจากจะมีความหมายถึงสัญญากู้ยืมเงินเพราะพระราชบัญญัตินี้ บังคับใช้กับ เรื่องการกู้ยืมเงินแล้วนั้น ยังหมายความรวมถึง การทำสัญญาใด ๆ ก็ได้ ซึ่งผู้ให้กู้ทำขึ้นเพื่อปิดบังกันเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรานั้นเอง ซึ่งความผิดอาญานั้นสามารถนำพยานบุคคลมาสืบถึงการกระทำของจำเลยได้ หากได้ความจริงว่า จำเลยได้ทำสัญญาใด ๆ เพื่อปิดบังการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราแล้วก็มี ความผิดตามมาตรา ๓ (ข) ได้

เหตุที่ผู้เขียนตีความ เช่นนี้ เนื่องจากว่า เมื่อกฎหมายนี้มีเจตนารมย์ที่จะป้องกันมิให้เรียกดอกเบี้ยเกินอัตราแล้ว การที่ผู้ให้กู้หลีกเลี่ยงบทบัญญัติโดยได้ทำสัญญาอื่นขึ้น เช่น ทำเป็นสัญญาซื้อขายแต่ที่จริงหนึ่นั้น เป็นหนี้เงินกู้ที่เรียกดอกเบี้ยเกินอัตราแล้ว ก็น่าจะเข้ามาตรานี้ได้ ซึ่งต้องดูเจตนาของผู้กระทำ จึงไม่ควรตีความหมายไปเป็นสัญญาเงินกู้เท่านั้น แม้ว่าตัวบทจะใช้คำว่า "กำหนดข้อความอันไม่จริงในเรื่องจำนวนเงินกู้หรืออื่น ๆ ไว้ในหนังสือสัญญา" เพราะตัวบทเขียนไว้กว้าง ๆ ไม่ได้ใช้คำว่าสัญญา และหนังสือสัญญานั้นต่างกับคำว่าหลักฐาน

¹ ไพจิตร ปุณฺณพันธ์, "พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475"

เป็นหนังสือ เพราะเป็นกรณีที่คู่สัญญาทั้ง 2 ฝ่ายได้ทำความตกลง กำหนดกันไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นเรื่องอะไร และมีการลงลายมือชื่อทั้งสองฝ่าย แต่หลักฐานนั้นเพียงแต่ลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบเพียงแล้ว และข้อความ เป็น เรื่องอะไรนั้นไม่ชัดเจน เหมือนหนังสือสัญญา และแม้จะทำหลักฐานเป็นหนังสือ โดยกำหนดข้อความไม่จริง ดังกล่าวนั้นก็มีความผิดตามมาตรา ๓ (ข) หรือไม่ ฉะนั้น จึงไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นสัญญาเท่านั้น ผู้ให้กู้จึงจะมีความผิดได้

คำว่า "ตราสารเปลี่ยนมือ" มีความหมายกว้างเหมือนกับ "หนังสือสัญญา" ดังได้อธิบายมาแล้ว ตัวเงินก็เป็นตราสารเปลี่ยนมือชนิดหนึ่ง เช่น ตัวแลกเงิน (Bill of Exchange) ตัวสัญญาใช้เงิน (Promisory note) และเช็ค (Cheque) ซึ่งใช้หมุนเวียนในวงเศรษฐกิจมากเดี๋ยวนี้ ตัวอย่างเช่น ผู้ให้กู้ เขียนตัวแลกเงินสั่งให้บุคคลภายนอกใช้ หรือจ่ายเงินให้แก่ผู้กู้ หรือตามคำสั่งผู้กู้ ซึ่งเป็นผู้รับเงิน หรือออกตัวสัญญาใช้เงินให้แก่ผู้กู้ ซึ่งเป็นผู้รับเงิน หรือเขียนเช็คสั่งธนาคารแห่งหนึ่งให้ใช้เงินหรือจ่ายเงินให้แก่ผู้กู้ซึ่งเป็นผู้รับเงิน จำนวนเงินที่เขียนหรือกำหนดไว้นั้น เป็นจำนวนเงินที่ได้กู้แม้จะไม่บอกว่า เป็นเรื่องจำนวนเงินกู้ไว้ในตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน และเช็ค และเป็นจำนวนที่ไม่ตรงกับความจริง คือน้อยกว่าจำนวนเงินที่ไปจริง เช่น ผู้กู้ได้กู้เงิน 10,000 บาท ได้รับเช็คไปจำนวน 8,000 บาท เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้ให้กู้เรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา

มีข้อสังเกตว่าถ้าผู้กู้เป็นผู้ออกตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน และเช็ค เพื่อชำระหนี้เงินกู้และดอกเบี้ยโดยกำหนดข้อความไม่ตรงกับความจริง กล่าวคือเงินต้นและดอกเบี้ยมากไปกว่าที่ได้ไปจริง หรือรวมดอกเบี้ยที่เกินอัตรา เช่นนี้ ผู้กู้ไม่มีความผิด เพราะพระราชบัญญัตินี้มิได้เอาผิดผู้กู้ด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผู้กู้จะไม่มีผิด ถ้าผู้ให้กู้ได้ให้ผู้กู้เป็นผู้ออกตัวสัญญาใช้เงิน หรือตัวแลกเงิน หรือเช็ค ชำระหนี้เงินกู้ยืม โดยรวมดอกเบี้ยที่เกินอัตราที่กฎหมายกำหนดไว้ ก็น่าจะถือว่า ผู้ให้กู้มีความผิดได้ เพราะกฎหมายไม่ได้กำหนดว่าจะต้องเป็นกรณีให้ผู้ให้กู้จะต้องกำหนดข้อความอันไม่จริงในเรื่องจำนวนเงินกู้หรืออื่น ๆ นั้นด้วยตัวเอง และถือว่าผู้ให้กู้ได้ให้ผู้กู้ กระทำเช่นนั้น ก็เพื่อปิดบังการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรานั่นเอง

แต่เจ้าหนีมา เรียกหรือรับดอก เบี้ย เกินอัตรา เวลาภายหลังที่ใช้พระราชบัญญัตินั้นแล้ว เป็นปัญหาที่จะต้องแปลความมุ่งหมายที่จะเอาโทษนั้น หมายถึงการให้กู้ยืม คิดเอาดอก เบี้ย เกินอัตรา หรือ เอาโทษแก่การเรียกดอก เบี้ย เกินอัตรา ถ้าความมุ่งหมายจะเอาโทษ เพราะที่ให้กู้ยืม และกำหนด เอาดอก เบี้ย เกินอัตรา คดีนี้ก็จะต้องอยู่นอกความมุ่งหมายแห่งพระราชบัญญัติ แต่ถ้าความมุ่งหมายต้องการมิให้เรียกเอาดอก เบี้ย เกินอัตรา ไม่ว่าจะกู้ยืมกันมาแต่เวลาใด ๆ ก็ยังมีช่องทางเดียวกันได้ว่า คดีอยู่ในขอบความมุ่งหมายของพระราชบัญญัตินี้ เหตุผลอาจยกขึ้นอ้างได้ว่า ความมุ่งหมายอยู่ที่ห้ามมิให้คิดเอาดอก เบี้ย เกินอัตรา จะกู้ยืมกันไปเมื่อใด ไม่สำคัญ เพราะลำพังแต่การให้กู้ยืม เป็นผิดกฎหมายไปไม่ได้ ที่ผิดกฎหมายเป็นเพราะเรื่องเอาดอก เบี้ย เกินอัตราต่างหากว่ากันในทางแพ่งจะให้กู้ยืมกันไว้เมื่อใดไม่สำคัญเลย การผิดกฎหมายอยู่ที่การ เรียกดอก เบี้ย เกินอัตรา นั้น แม้จะกู้กันมาก่อนใช้พระราชบัญญัติการที่ยังไม่เรียกเงินกู้คืน ก็ยังเป็นการคงไว้ให้กู้ยืมกันทุก ๆ วัน ตลอดมาจนถึงวันประกาศใช้พระราชบัญญัติ ก็ยังอยู่ในฐานะที่จะเกี่ยวได้ว่าให้กู้ยืมเงินกันอยู่ได้ ฉะนั้น เมื่อยังให้กู้ยืมกัน และเรียกเอา ดอก เบี้ย เกินอัตรา ก็น่าจะปรับ เข้ากับมาตรา ๑ (ก) นั้นได้ แต่ข้อเถียงดังนี้ว่ากันไปทั้ง ๆ ที่ตัวบทอยู่ในฐานะที่สงสัยคำว่า ให้ยืมบ่งให้ถือ เอาวันส่งมอบ เงินทำสัญญาเป็นสำคัญ การแยกกฎหมายที่มีโทษต้องจำกัด เครื่องครัดตามถ้อยคำจะแปลตามความมุ่งหมายอย่างกว้างขวาง เหมือนกฎหมายแพ่งไม่ได้ และโดยทั่ว ๆ ไป กฎหมายได้มีผลย้อนหลัง เมื่อไม่มีบทบัญญัติแจ้งชัดอะไรในพระราชบัญญัติปี 2475 ให้ใช้บังคับไปถึงสัญญากู้ยืม เรียกเอาดอก เบี้ย เกินอัตราที่ทำกันไว้ก่อนแล้วก็ควรที่จะบังคับไปในทางที่จะเป็นประโยชน์แก่จำเลย จะเอาความสงสัยไปลงโทษจำเลยในทางอาญาไม่ได้¹

ในการพิจารณาความผิดตามพระราชบัญญัติ จึงต้องคำนึงถึงหลักกฎหมายอาญาทั่วไปด้วย คือ มาตรา 17 แห่งประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติว่า "บทบัญญัติในภาค 1 แห่งประมวลกฎหมายนี้ ให้ใช้ในกรณีแห่งความผิดตามกฎหมายอื่นด้วย เว้นแต่กฎหมายนั้น ๆ จะได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

¹ เสนีย์ ปราโมช, บันทึกท้ายฎีกาที่ 311 พ.ศ. 2478 กรมสาร

และเพื่อที่จะหลีกเลี่ยงกฎหมายมาตรานี้ และแม้ว่าผู้กู้จะออกตราสารเปลี่ยนมือเพื่อชำระหนี้เงินกู้ก็ตาม ก็ถือว่าเป็นการกระทำของผู้ให้กู้ กำหนดข้อความอันไม่จริงในเรื่องจำนวนเงินกู้ โดยมีเจตนาพิเศษ คือ เพื่อปิดบังเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา จึงเข้าองค์ประกอบข้อนี้ ส่วนใครจะเป็นคนกำหนดขึ้นนั้นก็ไม่ใช่สำคัญและจะกำหนดข้อความอันไม่จริงในตอนกู้เงินกันหรือตอนชำระเงินกู้กันก็ได้ เพราะต้องดูเจตนาพิเศษของผู้ให้กู้เป็นสำคัญว่าได้กระทำไปเพื่อปิดบังการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายบัญญัติไว้หรือไม่

ข. กำหนดข้อความอันไม่จริงในเรื่องอื่น ๆ ไว้ในหนังสือสัญญาหรือตราสารเปลี่ยนมือได้

คำว่า "อื่น ๆ" นั้นมีความหมายกว้างมาก เพื่อเป็นการอุดช่องว่างของกฎหมายในลักษณะครอบจักรวาล¹ ทั้งนี้ผู้ให้กู้กระทำไปเพื่อปิดบังการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา เช่น ระบุว่าคิดดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปี ความจริงคิดกันร้อยละ 30 ต่อปี คือ เป็นกรณีที่ไม่ได้เกี่ยวกับจำนวนเงินกู้ หรือกำหนดข้อความว่าผู้กู้รับเงินไปครบถ้วนแล้วตั้งแต่วันทำสัญญา แต่ความจริงรับไปบางส่วน เพราะได้หักไว้เป็นดอกเบี้ยที่คิดเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด หรือกำหนดกันไว้ว่าผู้กู้ไปตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2498 แต่ความจริงไปตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2498²

ค. มีเจตนาพิเศษ " เพื่อปิดบังการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราท่านบัญญัติไว้ในกฎหมาย "

กล่าวคือ การกระทำตาม ก, ข นั้น ผู้ให้กู้ได้กระทำไปเพื่อปิดบังการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา นั้นเองซึ่งเป็นเจตนาพิเศษนอกเหนือเจตนาทั่วไป การพิสูจน์ต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าผู้ให้กู้ ได้กระทำการต่าง ๆ นั้น เพื่อปิดบังการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา เนื่องจากมาตรา 3 (ก) ได้บัญญัติข้อห้ามไว้มิให้คิดดอกเบี้ยเกินอัตรา ผู้ให้กู้จึงเสียโดยได้กระทำตามมาตรา 3 (ข) นี้ เช่น ผู้ให้กู้กำหนดจำนวนเงินสูงไม่ตรงต่อความจริง คือ กำหนดจำนวนเงินกู้สูง

¹ ประสิทธิ์ โยวิไลกุล, "พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์ 3 (2523) หน้า 36.

² ไทจิตร ปุญญพันธ์, "พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475" หน้า 326.

แต่ผู้กู้ได้รับไปน้อยกว่าที่กำหนดไว้ ส่วนที่เกินนั้นก็คือดอกเบี้ยเงินกู้นั่นเอง ซึ่งคดีอาญาสามารถนำพยานบุคคลมาสืบพินิจได้

ง. เจตนาตามมาตรา 59 ประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นไปตามหลักกฎหมายอาญาทั่วไป ซึ่งผู้ที่จะต้องรับผิดชอบทางอาญาจะต้องมีการกระทำโดยเจตนา คือรู้สำนึกและประสงค์ต่อผลหรือยอม เล็งเห็นผล ถ้าขาดไปซึ่งเจตนาตามมาตรา 59 แล้ว ก็ถือว่าไม่ต้องรับผิดชอบทางอาญาเลย และถือว่าไม่มีการกระทำในทางกฎหมายอาญาเลย ซึ่งผู้เขียนไม่จำเป็นต้องอธิบายซ้ำอีก

2.3 พฤติกรรมของผู้กระทำความผิดตามมาตรา 3 (ค)

ก. บังอาจกำหนดจะเอาหรือรับซึ่งกำไรรอื่น เป็นเงินหรือสิ่งของ

ข. โดยวิธีเพิกถอนหนี้

ค. การกระทำตาม ก, หรือ ข. นั้น เห็นได้ชัดว่าประโยชน์ที่ได้รับนั้นมาก

เกินส่วนอันสมควรตามเงื่อนไขแห่งการกู้ยืม

ง. โดยเจตนา

การกระทำตามมาตรา 3 (ค) นี้ก็ทำนองเดียวกันคือกฎหมายบัญญัติว่า "นอกจากดอกเบี้ย" ซึ่งหมายความว่า เป็นกรณีที่กฎหมายห้าม เรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ฉะนั้นผู้ให้กู้จึงเสี่ยงมากกระทำตามมาตรา 3 (ค) นี้ ดังนั้น แม้ผู้ให้กู้ไม่เรียกดอกเบี้ยต่อกันเลยก็ได้ กฎหมายใช้คำว่า "นอกจากดอกเบี้ย" จึงดูเหมือนว่าจะต้องมีการคิดดอกเบี้ยต่อกันเสียก่อน แล้วจึงเรียกเอากำไรรอื่น ซึ่งการตีความเช่นนี้ ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายนี้

ก. บังอาจกำหนดจะเอาหรือรับเอาซึ่งกำไรรอื่น เป็นเงินหรือสิ่งของ

คำว่า "กำหนดจะเอา" หมายความว่า ตกลงใจจะเอาแต่ยังไม่ได้เอา

นักนิติศาสตร์บางท่าน¹ เห็นว่า ถึงแม้ผู้กู้ไม่ยินยอมก็เป็นความผิด เพราะเพียงแต่ผู้ให้กู้ให้กู้ "รับเอา" โดยไม่ได้เรียกร้องก็มีความผิดแล้ว เพราะ "รับเอา" นั้นเป็นกรณีที่ผู้

¹ ประสิทธิ์ ไชวโรจน์, เรื่องเดียวกัน. หน้า 38.

ยินยอมให้แต่อย่างไรก็ตามปกติแล้ว เมื่อผู้กู้ประสงค์จะกู้เงินส่วนมากผู้ให้กู้กำหนดจะเอาผลประโยชน์ดั่งนั้น ผู้กู้ก็มักจะยินยอม ซึ่งเทียบได้กับองค์ประกอบในมาตรา ๑ (ก) ที่ว่า "โดยคิดดอกเบี้ยเกินอัตรา" นั้นเพียงแต่ผู้ให้กู้คิดดอกเบี้ยเกินอัตราก็เป็นความผิดแล้วไม่จำเป็นที่ผู้กู้จะต้องยินยอมด้วย ซึ่งการที่ผู้กู้จะยินยอมหรือไม่นั้น ไม่ใช่สาระสำคัญของกฎหมายนี้ เพราะกฎหมายจะลงโทษผู้ให้กู้เท่านั้น

และการกำหนดจะเอาหรือรับเอาผลประโยชน์นั้น นักนิติศาสตร์บางท่าน¹ เห็นจะทำตอนไหนไม่สำคัญ แต่จะต้องมีการทำสัญญาไว้ก่อน เพราะกฎหมายข้อความต่อว่า "จนเห็นได้ชัดว่าประโยชน์ที่ได้รับนั้นมากเกินส่วนอันสมควรตามเงื่อนไขแห่งการกู้ยืม ซึ่งแสดงว่าต้องมีสัญญากู้ยืมเงินกันแล้ว แต่ผู้เขียนมีความเห็นว่าไม่จำเป็นต้องทำสัญญากู้ยืมเงินกันก่อน หากแต่ผู้รับได้ตกลงกู้ยืมเงินกันแล้ว ซึ่งอาจจะทำสัญญาหรือไม่ก็ได้ เพราะไม่ใช่สาระสำคัญของความผิดอาญา ดังได้กล่าวแล้ว กฎหมายนี้คำนึงถึงการกู้ยืมในแง่ของข้อเท็จจริงโดยนำพยานบุคคลมาสืบได้ คำว่า "กำไร" หมายถึง ผลประโยชน์อื่น ๆ ทั่วไปไม่ได้หมายถึงกำไรตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 111 (2) แต่เป็นความหมายธรรมดา ซึ่งกำไรนั้นอาจจะ เป็นเงินหรือสิ่งของก็ได้

ข. โดยวิธีเพิกถอนหนี้หรืออื่น ๆ

หมายถึงคู่สัญญาเงิน คือผู้กู้ ได้มีมูลหนี้อื่นกับผู้ให้กู้และผู้กู้ยอมเพิกถอนหนี้ให้นั้นให้เพื่อแลกกับการกู้ยืมเงินกับผู้ให้กู้ "หรืออื่น ๆ" ก็ทำนองเดียวกับบทบัญญัติ (ข) คือเป็นคำกล่าวอันหมายถึงการกระทำอื่นใดอันทำให้ผู้ให้กู้ได้รับผลประโยชน์มากกว่าดอกเบี้ยจากการกู้ยืมเงิน

ค. การกระทำตาม ก. หรือ ข. นั้น เห็นได้ชัดว่าประโยชน์ที่ได้รับนั้นมากเกินส่วนอันสมควร ตามเงื่อนไขแห่งการกู้ยืม

¹ ไทจิตร ปุณฺณพันธ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓-7.

กล่าวคือ การกระทำการต่าง ๆ ที่มาตรา 3 (ค) บัญญัติไว้จะต้องเทียบกับการให้กู้ยืมเงินของผู้ให้กู้ว่ามากเกินส่วนอันสมควรหรือไม่ ซึ่งหมายถึง เทียบกับการให้กู้ยืมเงินของผู้ให้กู้กับผลประโยชน์ที่ได้รับจากผู้กู้นั้นเอง เช่น ผู้ให้กู้ให้คู่สัญญากู้ยืมโดยเรียกดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 15 ต่อปี นอกจากนั้นผู้ให้กู้ยังเรียกให้ผู้กู้ส่งข่าวสารให้เดือนละหนึ่งกระสอบหรือ ในทางปฏิบัติของสถาบันการเงินจะให้ลูกค้ำกู้อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 20 ต่อปี แต่ในการกู้แต่ละครั้งสถาบันการเงินยังจะเรียกเก็บค่าบริการจากผู้กู้ยืมครั้งละ 2-3 เปอร์เซ็นต์ของวงเงินที่กู้ อีก เช่นนี้ถือว่าผิดตามมาตรา 3 (ค) นี้¹

ง. โดยเจตนา กล่าวคือการกระทำตามมาตรา 3 (ค) นี้ ผู้กระทำต้องมีเจตนาจะเห็นได้ว่ากฎหมายใช้คำว่า "บังอาจ" กำหนดจะเอาหรือรับเอา ฯลฯ ซึ่งหมายถึงผู้ให้กู้มีเจตนาที่จะเอากำไร หรืออื่น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ตามมาตรา 3 (ค) นี้ นอกจากจะเรียกดอกเบี้ยแล้ว อันเนื่องมาจากการให้กู้ยืมเงินนั้นเอง แต่ถ้าเป็นการรับเอาซึ่งสิ่งของอันเป็นเรื่องปกติทั่วไป โดยไม่มีเจตนาเพื่อที่จะเอาผลประโยชน์อันเนื่องมาจากการกู้ยืมเงินแล้ว ก็ไม่ผิดมาตรา 3 (ค) นี้ เช่น นาย ก. ให้นาย ข. กู้เงิน 1,000 บาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปี ต่อมา นาย ข. ผู้กู้เอาทุเรียนที่สวนของนาย ข. ไปให้ซึ่งปกติ นาย ข. ก็ให้อยู่แล้ว เช่นนี้ นาย ก. รับเอาทุเรียนนั้นไม่มีความผิดดังนั้น การกระทำในมาตรา 3 (ค) นี้จะต้องกระทำโดยเจตนา คือการแสวงหาผลประโยชน์อันมิชอบจากการให้กู้ยืมเงินนั้นเอง ซึ่งจะต้องเทียบกับการกู้ยืมเงินนั้นว่า ผลประโยชน์ที่ได้รับนั้นสูงเกินส่วนหรือไม่ อันจะถือว่าเป็นการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราได้ เช่น รับเอาสิ่งของสิ่งหนึ่งตามราคาท้องตลาดในเวลาและสถานที่ส่งมอบ

กล่าวโดยสรุปแล้ว ความผิดตามมาตรา 3 (ก) (ข) และ (ค) นั้น กฎหมายได้บัญญัติถึงการกระทำของผู้ให้กู้ 3 ประการ ซึ่งเมื่อผู้ให้กู้ได้กระทำครบองค์ประกอบตาม (ก) (ข) หรือ (ค) แล้วก็มีความผิดในแต่ละข้อในตัวเองเด็ดขาด ซึ่งกฎหมายบัญญัติโทษไว้เท่าเทียมกัน และเป็นความผิดสำเร็จเมื่อได้กระทำครบองค์ประกอบและข้อครบถ้วน

¹ ประสิทธิ์ ไชวโณกุล. เรื่องเดียวกัน. หน้า 38.

2.3.2 องค์ประกอบความผิดตามมาตรา 4

สาเหตุที่กฎหมายได้บัญญัติมาตรา 4 เพราะว่าการที่จะป้องกันการหลีกเลี่ยงกฎหมายห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา กล่าวคือ พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้เอาผิดผู้ให้กู้ที่เรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ฉะนั้น ผู้ให้กู้อาจจะหลีกเลี่ยงกฎหมายนี้ก็ได้ คือ โอนสิทธิเรียกร้องของผู้ให้กู้ให้แก่บุคคลภายนอก ซึ่งถ้ากฎหมายไม่บัญญัติมาตรานี้ไว้ ก็ไม่เป็นความผิด ดังนั้นผู้ให้กู้อาจจะใช้สิทธิเรียกร้องตามสัญญากู้ยืมเงินที่เรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ผ่านบุคคลที่ 3 ได้ และได้ผลประโยชน์ในทำนองเดียวกัน ดังนั้นกฎหมายจึงได้บัญญัติมาตรานี้ขึ้นเพื่อเป็นการปิดช่องว่างนั่นเอง

มาตรา 4 บัญญัติว่า "บุคคลใดโดยรู้อยู่แล้วได้มา แม้จะได้เปล่าซึ่งสิทธิที่จะเรียกร้องจากบุคคลอื่น อันผิดบัญญัติที่กล่าวไว้ในมาตรา ก่อนและใช้สิทธินั้น หรือพยายามถือเอาประโยชน์แห่งสิทธินั้น ท่านว่าบุคคลนั้นมีความผิด ต้องระวางโทษ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา ก่อนนั้น" แยกอธิบายเป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. บุคคลผู้กระทำความผิดตามมาตรา 4
2. พฤติกรรมที่ทำให้ต้องรับผิดทางอาญา ตามมาตรา 4
4. เจตนา

1. บุคคลผู้กระทำความผิดตามมาตรา 4

คำว่า "บุคคลใด" หมายถึง บุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคลก็ได้ ซึ่งเป็นผู้ได้รับสิทธิอันผิดมาตรา 3 แห่ง พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรานี้ ดังอธิบายข้างต้นแล้ว มาตรา 4 บัญญัติเพื่อปิดช่องว่างจากการหลีกเลี่ยงกฎหมายนี้ ดังนั้น บุคคลตามมาตรา 4 คือบุคคลภายนอกสัญญากู้ยืมเงินที่ เรียกดอกเบี้ย เกินอัตราแต่ได้รับสิทธินั้นมา

2. พฤติกรรมที่ทำให้ต้องรับผิดทางอาญาตามมาตรา 4 แยกได้ดังนี้

ก. ได้มาซึ่งสิทธิที่จะเรียกร้อง จากบุคคลอื่นอันผิดบัญญัติที่กล่าวไว้ในมาตรา ก่อน แม้จะได้มาเปล่าและให้สิทธินั้น

- ข. พยายามถือเอาประโยชน์แห่งสิทธินั้น
- ค. ผู้ได้มารู้อยู่แล้วว่าสิทธินั้นผิด

ก. ได้มาซึ่งสิทธิเรียกร้องจากบุคคลอื่นอันมีค้ำประกันที่กล่าวไว้ในมาตรา ก่อน แม้จะได้มาเปล่าและใช้สิทธินั้น การได้นั้นจะได้มาโดยนิติกรรม เช่น โอนสิทธิเรียกร้องหรือรับช่วงสิทธิเป็นต้น หรืออาจจะได้มาโดยพินัยกรรม ซึ่งการได้นี้จะได้มาโดยเสียค่าตอบแทน หรือได้เปล่าก็ไม่สำคัญ

คำว่า "ซึ่งสิทธิที่จะเรียกร้องอันมีค้ำประกันในมาตรา ก่อน" คำว่า "มาตรา ก่อน" หมายถึงมาตรา ๓ (ก) (ข) และ (ค) นั้นเอง ดังได้กล่าวในมาตรา ๓ ถึงการกระทำต่าง ๆ ของผู้ให้กู้ สิทธิที่จะเรียกร้องของผู้ให้กู้ที่มีค้ำประกันในมาตรา ๓ ซึ่งหมายถึงสิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้เงินกู้รวมทั้งดอกเบี้ย ซึ่งได้ทำการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ซึ่งเป็นความผิดตามมาตรา ๓ นั้นเอง ส่วนคำว่า "บุคคลอื่น" หมายถึง ผู้ให้กู้นั่นเอง

ตัวอย่าง เช่น ก. เป็นบุตร ข. ให้ ค. กู้เงินไป จำนวน 10,000 บาท กำหนดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 20 ต่อปี และได้ทำเป็นเงินต้น โดยเอาดอกเบี้ยมารวมปนไว้ด้วยกับต้นเงินที่กู้ไปจริง ๆ แล้วลงในหนังสือสัญญา ต่อมา ข. ตายสิทธิเรียกร้องตามสัญญาจึงตกได้แก่ ก. ผู้เป็นบุตร ก. จึงมีสิทธิเรียกร้องให้ ค. ชำระหนี้ได้ตามสัญญานั้น เมื่อหนี้ถึงกำหนด หรือ เช่น แดง เป็นหนี้ดำ ราคาของที่ซื้อไปจากดำเป็นเงิน 1,000 บาท แต่แดงเป็นเจ้าของหนี้เขียว โดยเขียวกู้เงินไปจากแดง 800 บาท กำหนดให้คืนภายใน 1 ปี อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 20 ต่อปีเกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนด แดงจึงโอนสิทธิเรียกร้องให้ดำเอาจากเขียว ¹

คำว่า "การใช้สิทธินั้น" หมายถึงการใช้สิทธิเรียกร้องตามสัญญาที่เรียกดอกเบี้ยเกินอัตรานั้นเอง อาจจะเป็นการใช้สิทธิเรียกร้องนอกศาลก็ได้ เช่น การใช้สิทธิเรียกร้องให้ผู้ส่งดอกเบี้ยเกินอัตราแก่ผู้ส่งนั้น หรือรับเอาผลประโยชน์ที่ผู้ส่งให้อันเนื่องมาจากสัญญา ซึ่ง เมื่อเทียบส่วนแล้ว เกินกว่าผลประโยชน์อันสมควรแห่งการกู้ยืม หรือ เป็นการ
ใช้สิทธิเรียกร้องทางศาลก็ได้

มีข้อสังเกตว่า การใช้สิทธิตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัตินี้เป็นเป็นการใช้สิทธิในนามของผู้ได้มาเอง ไม่ใช่เป็นการใช้สิทธิแทนลูกหนี้แต่อย่างใด

¹ ไพจิตร ปุณณพันธ์ พระราชบัญญัติห้าม เรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.

ข. พยายามถือเอาประโยชน์แห่งสิทธินั้น เช่น กรณีการทวงให้ชำระหนี้นอกศาล ซึ่งเท่ากับเป็นการพยายามถือเอาประโยชน์แล้ว หรือการที่ให้หน่วยความของตนเรียกให้ลูกหนี้ปฏิบัติการชำระหนี้ ตามสิทธิที่ตนได้มานั้น แต่ยังมีได้ฟ้องร้องต่อศาล ก็ถือว่าพยายามถือเอาประโยชน์แห่งสิทธินั้นแล้ว

ค. ผู้ได้มารู้อยู่แล้วว่าสิทธิเรียกร้องนั้นผิดต่อมาตรา 3 (ก) หรือ (ข) หรือ (ค) "โดยรู้อยู่แล้ว" หมายถึงรู้ก่อนที่จะได้มาซึ่งสิทธิที่จะเรียกร้อง คือรู้ถึงว่าสิทธิที่จะเรียกร้องนั้น ผิดตามมาตรา 3 ดังนั้นถ้าเขาได้สิทธิเรียกร้องนั้นมาก่อนแล้วรู้ภายหลังว่าสิทธินั้นผิดกฎหมาย เช่นนี้ ผู้ได้มาย่อมไม่ผิด เหตุผลเพราะถ้าเขารู้ก่อนที่จะได้มาซึ่งสิทธิดังกล่าวนี้ เขามีสิทธิที่จะปฏิเสธไม่รับได้

การรู้อยู่แล้ว หรือไม่ต้องดูเจตนาของผู้กระทำ กล่าวคือ ต้องดูข้อเท็จจริงทั้งหมดอันแสดงให้เห็นเจตนาของผู้ได้มาว่ารู้หรือไม่ว่าสิทธินั้นผิดมาตรา 3 เช่น สัญญาฎีกที่ตกลงเรียกดอกเบี้ยร้อยละ 30 ต่อปีเป็นต้น หากผู้ได้มายังคงใช้สิทธิเรียกร้องจากผู้ฎีกโดยเรียกเอาดอกเบี้ยร้อยละ 30 ก็น่าจะถือว่าผิดมาตรานี้

2.3.3 อัตราโทษความผิดฐานเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา

มาตรา 3 วรรค 2 บัญญัติว่า ท่านว่าบุคคลนั้นมีความผิดฐานเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกินพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้ให้กู้ที่กระทำความผิดตามมาตรา 3 หรือมาตรา 4 จะต้องรับโทษดังกล่าวสำหรับผู้ให้กู้ ซึ่งเป็นนิติบุคคลนั้นถึงลงโทษได้เพียงสภาพแห่งโทษจะเปิดช่อง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าโทษปรับนั้นต่ำมาก เนื่องจากปรับเพียงหนึ่งพันบาท เพราะพระราชบัญญัตินี้ออกมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 จึงเห็นควรแก้ไขโทษปรับให้สูงขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน

แต่อย่างไรก็ตาม สำหรับสถาบันการเงินนั้น กล่าวคือ ธนาคารพาณิชย์ ตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 และบริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ และบริษัทเครดิตฟองซิเอร์ ตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ. 2522

ได้วางโทษปรับขั้นสูงไว้ถึงหนึ่งแสนบาท สำหรับความผิดฐานเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ดังนั้น ถ้าเห็นควร เรียกดอกเบี้ยเกินอัตราโดยตรง¹ แล้วต้องระวางโทษตามกฎหมายควบคุมสถาบันการเงินนั้น ๆ เพราะถือว่ากฎหมายเฉพาะได้บัญญัติความผิดที่เรียกเกินอัตรานั้นมีโทษหนักกว่าในพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา

จึงถือว่าในส่วนของการกระทำที่ฝ่าฝืนประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทย เกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยแล้วสถาบันการเงินนั้นต้องรับโทษ หรือถูกบังคับตามกฎหมายเฉพาะสถาบันการเงินนั้น ๆ

2.3.4 ความผิดฐานพยายามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราได้หรือไม่

มีปัญหาว่าความผิดฐานพยายามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราจะมีได้หรือไม่ เมื่อพระราชบัญญัตินี้ไม่ได้บัญญัติถึงความผิดฐานพยายามไว้ ก็ต้องพิจารณาถึงหลักกฎหมายทั่วไป คือ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 80 บัญญัติว่า "ผู้ใดลงมือกระทำความผิด แต่กระทำไปไม่ตลอดหรือกระทำไปตลอดแล้ว แต่การกระทำนั้นไม่สำเร็จ ผู้นั้นพยายามกระทำความผิด"

ดังนั้น โดยหลักทั่วไปแล้ว ความผิดฐานพยายามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ก็มีได้แต่อย่างไรก็ตาม ก็จะต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบความผิดในแต่ละมาตราที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยพิเศษ เช่น มาตรา 3 (ก) บัญญัติว่า "โดยคิดดอกเบี้ยเกินอัตรา" เป็นความผิดสำเร็จแล้ว แม้ว่าจะไม่ได้รับดอกเบี้ยก็ตาม ถ้าเพียงแต่จะให้ยืมหรือว่าตกลงว่าจะคิดดอกเบี้ย เห็นว่ายังไม่ เป็นความผิดและยังไม่ถึงขั้นพยายาม

แต่ตามข้อ (ข) และ (ค) อาจมีความผิดฐานพยายามได้ เช่น ทำสัญญากู้กันไว้แล้วตกลงกันว่าจะกำหนดข้อความอันไม่จริง ในหนังสือสัญญา² แต่ยังไม่ได้กำหนดหรือตกลงจะ เพิกหนี้โดยยังไม่ได้ทำการเพิกถอน ก็อาจเป็นความผิดฐานพยายามได้ซึ่งต้องแล้วแต่พฤติการณ์เป็นกรณี ๆ ไปว่าใกล้ชิดกับความผิดสำเร็จเพียงใด

ซึ่ง เมื่อมีความผิดฐานพยายามได้ ผู้กระทำก็ต้องรับโทษตามหลักเกณฑ์กฎหมายอาญาทั่วไป

2.3.5 ผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติ

ความผิดฐาน เรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา เป็นความผิดอาญา ดังนั้นการฟ้องร้องผู้กระทำความผิดก็ เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 ซึ่งบัญญัติว่า "บุคคล เหล่านี้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล"

1. พนักงานอัยการ

2. ผู้เสียหาย

ความหมายของผู้เสียหายได้มีบทวิเคราะห์ศัพท์ในมาตรา 2 (4) คือ "บุคคลผู้ได้รับความเสียหาย เนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งรวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 4, 5 และ 6"

ดังนั้น จึงได้มีคำพิพากษาศาลฎีกา¹ ตัดสินตลอดมาว่าผู้ที่ไม่เป็นผู้เสียหาย เพราะผู้ฎีกายอมให้ผู้ฎีกาเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา

ดังนั้น ผู้เสียหายในความผิดฐาน เรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา จึงมีแต่รัฐเป็นผู้เสียหาย

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ตัดสินว่า ผู้ฎีกาไม่เป็นผู้เสียหาย คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 968/2479 คดีระหว่างอัยการ ตำรวจ โจทก์ นายครุบาจันซ์ (บังคับอังกฤษ) จำเลย เรื่อง เรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา คดีนี้โจทก์ท้าวว่า จำเลยเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ขอให้ลงโทษตามพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 มาตรา 3 จำเลยให้การปฏิเสธ นายอ้วน หุ่น ยื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วม

ศาลแขวงพระนครใต้เห็นว่า คดีชนิดนี้เป็นหน้าที่ของอัยการโดยตรง นายอ้วน หุ่น ไม่ใช่ผู้เสียหาย จึงสั่งไม่อนุญาตให้เข้าเป็นโจทก์ร่วม

นายอ้วน หุ่นอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์พิจารณาเห็นว่า การที่อ้างว่าเป็นผู้เสียหายนั้น จะต้องเป็นเรื่องที่ตนถูกละเมิดสิทธิหรืออย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ในเรื่องเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรานี้ ลูกหนี้ไม่ถูกละเมิดสิทธิแต่อย่างใด ลูกหนี้สมัครใจ เข้าทำสัญญากับจำเลยเอง เมื่อลูกหนี้ชำระดอกเบี้ย

ไปก็เรียกคืนไม่ได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 411 จึงเรียกว่าเป็น ผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40 ไม่ได้และพิพากษาให้ ยกอุทธรณ์ของนายอิ้วทั้นเสีย แต่คดีนี้มีความเห็นของผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ ฝ่ายข้างน้อย เห็นว่า ตามมาตรา 2 (8) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญำบัญญัติว่า "ผู้เสียหายหมายถึง บุคคลผู้ได้รับความเสียหาย เนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง" ซึ่ง ไปเกี่ยวกับปัญหาว่ามีการละเมิดสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่ ผู้ร้องได้เสียเงินไป 40 บาท ในช่วงชำระดอกเบี้ยนั้น ย่อมถือว่าเป็นผู้เสียหาย จึงควรรับเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับ อัยการได้

นายอิ้วทั้นฎีกา

กรรมการศาลฎีกาประชุมปรึกษาพร้อมกัน เห็นว่าใน เรื่องฎีกาเงิน เรียกดอกเบี้ย เกิน อัตรานี้ ลูกหนี้ทำสัญญาชำระดอกเบี้ยไปโดยความสมัครใจแล้ว จะกลับมาเป็นโจทก์กล่าวหาว่า เป็นผู้เสียหายนั้นยังไม่ขึ้น ไม่เป็นการเสียหายตามกฎหมาย จึงเรียกไม่ได้ว่าเป็นผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4) ที่จะมาเป็นโจทก์ ตามมาตรา 28 ฟ้องเจ้าหนี้ได้ ศาลอุทธรณ์พิพากษาชอบแล้ว จึงพร้อมกันพิจารณายืนตามฎีกาผู้ร้องฟังไม่ขึ้น

อนึ่ง ท่านศาสตราจารย์ เสนีย์ ปราโมช ได้หมายเหตุท้ายฎีกาว่าพระราชบัญญัติ ห้าม เรียกดอกเบี้ย เกินอัตรา มิใช่กฎหมายช่วยให้นักจนได้เปรียบคนมี แต่เป็นกฎหมายประสงค์ จะคุ้มครอง เศรษฐกิจของชาติมิให้ตกต่ำลงไป เนื่องแต่การบีบคั้นเอาดอกเบี้ยกันมากเกินไป ถ้าพิจารณาตามความมุ่งหมาย เช่นนี้แล้ว ฟังเข้าใจว่าเป็นความเสียหายแก่ชาติแท้ ๆ หาใช่ เสียหายแก่ตัวลูกหนี้ไม่ สำหรับตัวลูกหนี้ นั้นจะกล่าวว่าตนเป็นผู้เสียหายแก่ชาติแท้ ๆ หาใช่ เสียหายแก่ตัวลูกหนี้ไม่ สำหรับตัวลูกหนี้ นั้นจะกล่าวว่าตนเป็นผู้เสียหายไม่ถนัดเลย เพราะได้ สมัครใจยินยอมให้ดอกเบี้ยแก่เขาเกินอัตราไปเอง ถ้าผู้เสียหายไถ่ราคาสินค้า ผู้ซื้อรู้ว่า ราคาสูง ผิดจากที่แท้จริงมาก

แม้กระนั้นก็ยังรับซื้อไปจะว่าผู้ร้อง เป็นผู้เสียหายได้อย่างไร ฉันทิดก็เช่นเดียวกับ ลูกหนี้ที่ยอมเสียดอกเบี้ย เกินอัตราว่ากันจริง ๆ น่าจะคิดว่าลูกหนี้เป็นผู้อุปการะช่วยเหลือให้ เจ้าหนี้กระทำผิดฐาน เรียกดอกเบี้ยด้วยซ้ำ ดูเป็นการแปลกอย่างยิ่งที่ยอมให้ดอกเบี้ย

เกินอัตราแก่เขาไปดี ๆ แล้วยังกลับมาอ้างว่าตน เป็นผู้เสียหาย ขอฟ้องเป็นคดีอาญา และถ้าจะว่ากันโดยนิตินัยแล้วความเสียหายจะเกิดมีขึ้นได้ ก็แต่ด้วยการถูกละเมิดสิทธิ เช่น พี่ค้าบ้านพัง คนธรรมดาว่าเป็นการเสียหาย แต่หาใช้ความเสียหายตามกฎหมายไม่ แต่ถ้ามีคนมาละเมิดสิทธิเอาไฟไปเผาบ้านพังหลาย เช่นนี้ จะกล่าวได้ว่าเป็นผู้เสียหายในความมุ่งหมายแห่งกฎหมาย ผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4) และมาตรา 28 จึงควรจะมีความหมายดังว่านี้ แต่เมื่อลูกหนี้ยินยอมให้ดอกเบี้ยแก่เขาไปโดยดี มิได้มีการละเมิดผิดสัญญาแต่อย่างใด จะว่าตนเป็นผู้เสียหายตามความหมายไม่ได้เอง นอกจากนั้น เมื่อการที่ยอมให้ดอกเบี้ยเกินอัตรา เป็นการชำระหนี้ที่ฝ่าฝืนข้อห้ามของกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 411 แม้ลูกหนี้จะเรียกของคืนก็ไม่ได้แล้ว จะว่าลูกหนี้เป็นผู้เสียหาย เพราะต้องให้ดอกเบี้ยเกินอัตรานั้นไปไม่ได้ จึงไม่มีทางใดที่จะเข้าใจว่าลูกหนี้เป็นผู้เสียหาย แล้วจะฟ้องคดีเขาได้

นอกจากนี้ยังมีคำพิพากษาฎีกาที่ 643/2486, 1227/2502 และ 1281/2503 ตัดสินใช้ท่านอง เดียวกัน

สำหรับความคิดที่จะแก้กฎหมายฉบับนี้ให้ผู้ที่ เป็นผู้เสียหาย เพื่อที่จะให้ผู้ที่สามารถฟ้องได้ อันจะทำให้กฎหมายฉบับนี้บังคับใช้ได้ผลมากขึ้นนั้น ยังเป็นที่โต้เถียงกันอยู่ เพราะแม้ผู้ที่จะไม่ เป็นผู้เสียหาย หากมีความประสงค์จะให้รัฐลงโทษผู้ให้กู้ที่เรียกดอกเบี้ยเกินอัตราตามพระราชบัญญัติก็มีการที่จะทำได้ โดยใช้วิธีกล่าวโทษ ดังนั้นการที่จะทำให้พระราชบัญญัติฉบับนี้มีผลบังคับใช้จริงจึงนั้น ปัญหาไม่ได้อยู่ที่ว่า ผู้ที่จะ เป็นผู้เสียหายหรือไม่ หากแต่เป็นเรื่องที่คู่กรณีคือผู้ไม่ให้ความร่วมมือกับรัฐมากกว่า ซึ่งพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่จะเอาผิดกับผู้ให้กู้จึงมีน้อย

2.3.6 สัญญาขี้มเงินที่เรียกดอก เบี้ย เกินอัตราตก เป็นโมฆะทั้งฉบับหรือไม่

ดังนั้นผู้เขียนได้อธิบายถึงการบังคับใช้พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอก เบี้ย เกินอัตรา นั้น ซึ่งมีปัญหาว่าเมื่อได้มีการออกพระราชบัญญัติ ฉบับนี้ เมื่อ พ.ศ. 2475 แล้วนั้น ทำให้การเรียกดอก เบี้ยตามมาตรา 654 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่เกินกว่าร้อยละ 15 ต่อปี นั้นตกเป็นโมฆะทั้งหมดหรือไม่ เพราะถือว่า การเรียกดอก เบี้ย เกินอัตรา นั้นเป็นการขัดต่อพระราชบัญญัติ ฉบับนี้อัน เป็นกฎหมายอาญาซึ่งบัญญัติขึ้น เพื่อคุ้มครองความสงบ

เรียบร้อยของประชาชน ฉะนั้น สัญญากู้ยืมเงินที่เรียกดอกเบี้ยเกินอัตรานั้น ถือว่าเป็นสัญญาที่มีวัตถุประสงค์ต่อความสงบ เรียบร้อยของประชาชน อันตกเป็นโมฆะตามมาตรา 813

เมื่อสัญญากู้ยืมเงินที่เรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา (Usurious Contract) ตกเป็นโมฆะแล้วมีปัญหาว่าจะตกเป็นโมฆะทั้งฉบับ หรือบางส่วน

ในปัญหานี้จะต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ในมาตรา 135 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติว่า ถ้าส่วนหนึ่งของนิติกรรมเป็นโมฆะ ท่านว่านิติกรรมนั้นย่อมตกเป็นโมฆะด้วยกันทั้งสิ้น เว้นแต่จะพึงสันนิษฐานได้โดยพฤติการณ์แห่งกรณีว่า คู่กรณีได้เจตนาจะให้ส่วนที่สมบูรณ์นั้นแยกออกต่างหากจากส่วนที่ไม่สมบูรณ์ได้

หลักเกณฑ์มาตรานี้มีว่า

1. เป็นกรณีที่นิติกรรมนั้นสามารถแยกออกเป็นส่วน ๆ ได้ ดังนั้น ถ้านิติกรรมที่แยกส่วนไม่ได้ เมื่อตกเป็นโมฆะเพราะเหตุหนึ่ง ย่อมตกเป็นโมฆะทั้งหมด มาตรา 135 เป็นบทบัญญัติก่อนคล้ายเรื่องนิติกรรมเป็นโมฆะ ถ้าแยกส่วนได้ ซึ่งโดยพฤติการณ์แห่งกรณี คู่กรณีได้เจตนาจะให้ส่วนที่สมบูรณ์นั้นแยกออกจากส่วนที่ไม่สมบูรณ์ได้

2. โดยปกติกฎหมายยอมรับรองหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา ถ้านิติกรรมใดสามารถจะแยกส่วนที่สมบูรณ์ออกได้ ก็ยอมรับบังคับให้ โดยไม่ถือว่าเสียเปล่าไปทั้งหมด คงเสียเฉพาะส่วนที่ไม่สมบูรณ์เท่านั้น แต่การแยกส่วนที่สมบูรณ์ของนิติกรรมออกจากส่วนที่ไม่สมบูรณ์ได้นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับเจตนาของคู่กรณีที่จะพึงสันนิษฐานได้ โดยพฤติการณ์ว่ามีเจตนาจะให้ส่วนที่สมบูรณ์แยกออกจากส่วนที่ไม่สมบูรณ์หรือไม่ถ้าไม่อาจสันนิษฐานได้ นิติกรรมย่อมตกเป็นโมฆะทั้งหมด มาตรา 135 ตอนท้ายเป็นข้อยกเว้นของตอนต้น

3. การสันนิษฐานเจตนาของคู่กรณีต้องอาศัยพฤติการณ์การตีความนี้เป็นหน้าที่ของศาลจะพิจารณาตามพฤติการณ์แห่งกรณี ตามนิติกรรมเป็นเรื่อง ๆ ไป ¹

¹ สุบิน พูลพัฒน์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การพิมพ์, 2515) หน้า 115

ในปัญหาว่าสัญญากู้ยืมเงิน เรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ได้มีคำพิพากษาฎีกาและนักนิติศาสตร์ เห็นว่า เป็นเรื่องของนิติกรรมที่สามารถแยกส่วนได้ กล่าวคือ นิติกรรมส่วนที่เกี่ยวกับการกู้ยืมเงิน ซึ่งเป็นสัญญาอภัยใช้สิ้นเปลือง และส่วนข้อตกลงที่เรียกดอกเบี้ย ดังนั้นส่วนที่เป็นนิติกรรมกู้ยืมเงิน จึงเป็นส่วนที่สมบูรณ์แยกออกจาก ส่วนข้อตกลงเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ซึ่งไม่สมบูรณ์ได้ แต่อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ได้ความชัดเจนขึ้น ผู้เขียนเห็นควรพิจารณา คำพิพากษาฎีกาที่ 707/2484 อันทำให้นักนิติศาสตร์แยกความเห็นออกเป็น 2 ฝ่ายคือ

เจ้าหน้าที่ตกลงกับลูกหนี้ว่าจะคิดดอกเบี้ยเกินอัตราตามกฎหมายนั้น ผิดต่อพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ข้อตกลงเช่นนี้ตกเป็นโมฆะ เสียเปล่า

หนังสือสัญญากู้ยืมมีข้อความว่า คิดดอกเบี้ยซึ่งละ 1 บาทต่อเดือน ห้ามข้อความว่าเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราตามกฎหมายไม่ หากเจ้าหน้าที่กับลูกหนี้ตกลงว่าจะคิดดอกเบี้ยเกินอัตราตามกฎหมายก็เห็นข้อตกลงอีกอันหนึ่งนอกเอกสาร เป็นโมฆะเฉพาะแต่ข้อตกลงนั้นหากกระทบกระเทือนถึงเอกสารสัญญากู้ยืมอันมีลักษณะสมบูรณ์อยู่แล้วไม่ ลูกหนี้จะขอสืบข้อตกลงดังกล่าวนี้ เป็นการสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสาร ไม่ใช่สืบหักล้างนิติกรรมต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 94 (ข)

โจทก์ฟ้องว่า จำเลยกู้เงินนายร้อยตำรวจตรี ลิมปสุวรรณ ไป 6 ครั้ง รวมเป็นเงิน 2,700 บาท โดยสัญญาว่าจะให้ดอกเบี้ยซึ่งละ 1 บาทต่อเดือน และใช้เงินคืนให้เสร็จตามเงื่อนไขเวลาที่ระบุไว้ในสัญญานั้น ๆ จำเลยไม่เคยชำระเงินต้นให้เลย ส่วนดอกเบี้ยค้างมาจนถึงวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2483 เป็นเวลา 2 ปี 4 เดือนเป็นเงิน 945 บาท รวมทั้งต้นเงินและดอกเบี้ยเป็นเงิน 3,645 บาท ครึ่งวันที่ 24 พฤษภาคม 2480 โจทก์รับโอนหนี้้นมาจากนายร้อยตำรวจตรี โจทก์บอกกล่าวการโอนหนี้ไปยังจำเลยและทวงถามให้จำเลยชำระหนี้ แต่จำเลยไม่สามารถชำระหนี้รายนี้ได้ ด้วยเหตุว่าจำเลยไม่มีทรัพย์สินอันใดมีหนี้สินล้นพ้นตัว ถือได้ว่าจำเลยได้งดการชำระหนี้แก่โจทก์แล้ว ขอให้ศาลพิพากษาให้จำเลยเป็นคนล้มละลาย

จำเลยให้การต่อสู้ว่า

1. สัญญากู้เงินทั้ง 6 ฉบับเป็นโมฆะ เพราะเป็นสัญญาที่คิดดอกเบี้ยจากจำเลย ร้อยละ 5 ต่อเดือน เป็นการต้องห้ามตามกฎหมายและผิดพระราชบัญญัติห้าม เรียกดอกเบี้ย เกินอัตรา พ.ศ. 2475

2. จำนวนหนี้ที่โจทก์ฟ้องไม่เป็นความจริง เพราะจำเลยชำระดอกเบี้ยให้เจ้าหนี้ เดิมไปก่อนโอนมาเกินกว่าจำนวนดอกเบี้ยที่โจทก์ฟ้อง และสัญญากู้ยืมเงินฉบับลงวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2475 ที่ลงจำนวนต้นเงินไว้ 1,200 บาทนั้น ความจริงจ่ายต้นเงินให้จำเลย เพียง 600 บาท เพื่อปิดบังการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา

3. สัญญาโอนหนี้ท้ายฟ้องไม่เป็นความจริง เพราะนายร้อยตำรวจโท เปลี่ยน นามเป็นธวัช ก่อนวันทำสัญญาโอนหนี้ขึ้นแล้ว หากโจทก์จะได้รับโอนจริง ก็รับโอนโดยรู้อยู่ แล้วว่าสัญญากู้ยืมเงินทั้ง 6 ฉบับนั้นเป็นโมฆะ

4. จำเลยอาจใช้หนี้ทั้งหมดตามจำนวนที่ถูกต้องแท้จริงได้

อนึ่ง จำเลยแถลงว่า นายร้อยตำรวจโท กับ ธวัช เป็นคนเดียวกัน จำเลย ได้รับหนังสือจากโจทก์ 2 ฉบับ เป็นหนังสือบอกกล่าวทวงหนี้ 1 ฉบับ อีกฉบับหนึ่งจะเป็น หนังสือบอกกล่าวการโอนหนี้หรือหนังสืออะไรจำไม่ได้ ข้อที่ว่าได้ชำระดอกเบี้ยให้เจ้าหนี้ เดิมไปก่อนนั้น เจ้าหนี้เดิมไม่ได้ออกไปรับให้ และจำเลยแถลงรับว่าไม่สามารถชำระหนี้ให้โจทก์ ตามฟ้องได้ แต่ขอเวลา 6 เดือน

ศาลแห่งพิจารณาเห็นว่า การชำระดอกเบี้ยโดยไม่มีใบรับนั้นจำเลยจะนำพยานบุคคล มาสืบไม่ได้ ข้อที่จำเลยว่ารับเงินตามเอกสารหมายเลข 3 เพียง 600 บาท ไม่ใช่ 1,200 บาท ก็สืบไม่ได้ เพราะข้อความมีขัดแย้งในเอกสารแล้ว เป็นการสืบเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความ ในเอกสาร ส่วนการโอนหนี้ที่เจ้าหนี้บอกกล่าวการโอนไปในชื่อเดิม หากทำให้การโอนหนี้เสีย ไปไม่ ข้อที่จำเลยขอเวลา 6 เดือน แต่จำเลยก็ไม่ตั้งใจสืบพยาน จึงไม่มีอะไรเป็นข้อประกอบ การวินิจฉัยว่าสมควรจะผ่อนเวลาให้จำเลยหรือไม่ พิพากษาให้จำเลยเป็นบุคคลล้มละลายให้ เจ้าพนักงานรักษาทรัพย์ เข้าจัดการทรัพย์สินสองจำเลย ตามพระราชบัญญัติลักษณะล้มละลาย

ร.ศ. 130 คำทำเนียบกับคำทำนายความของโจทก์ตามที่เจ้าพนักงานรักษาทรัพย์จะ เห็นสมควร ให้หักจากกองทรัพย์สินของจำเลย

จำเลยอุทธรณ์ขอสืบพยานบุคคลในข้อที่ว่าสัญญากู้เงินทั้ง 6 ฉบับ คิดดอกเบี้ยจาก จำเลยร้อยละ 5 ต่อเดือน เป็นโมฆะกรรม และขอสืบว่าตามสัญญากู้ลงวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2478 ความจริงจำเลยได้รับเงินเพียง 600 บาท กับในข้อที่ว่าโจทก์ผู้รับโอนหนี้รายนี้ให้ทราบ แล้วว่าสัญญากู้ยืมเงินทั้ง 6 ฉบับ มีวัตถุประสงค์ผิดพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475

ศาลอุทธรณ์พิจารณาเห็นว่า คดีนี้เป็นคดีแพ่ง มิใช่เป็นคดีอาญาที่ขอให้ลงโทษ เจ้าหนี้ผู้เรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ฉะนั้น เมื่อ เอกสารสัญญาปรากฏแล้วว่า ได้ตกลงคิดดอกเบี้ย กันชั่งละ 1 บาทต่อเดือน จำเลยจะนำสืบว่าได้ตกลงคิดดอกเบี้ยกันร้อยละ 5 ต่อเดือน เป็น การสืบเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความใน เอกสาร อันต้องทำตามประมวลวิธีพิจารณา ความแพ่ง มาตรา 94 แม้จำเลยจะตกลงให้ดอกเบี้ยแก่เจ้าหนี้ให้มากขึ้น เป็นอัตราเท่าใด ก็เป็นนิติกรรมต่างหากอัน เป็นโมฆะกรรมหรือไม่ ก็เฉพาะแต่ส่วนนั้น

ข้อที่จำเลยขอสืบว่า ตามเอกสารที่กล่าวว่า จำนวนเงิน 1,200 บาท แต่ความ จริงรับไปเพียง 600 บาทนั้น เป็นการขอสืบพยานบุคคลเพื่อแก้ไขจำนวนเงินในเอกสาร ดังที่ ศาลชั้นต้นวินิจฉัย

ข้อที่จำเลยขอสืบว่า โจทก์ได้รับโอนหนี้รายนี้มาโดยรู้ว่าการตกลง เรียกดอกเบี้ย เกินอัตรานั้น เป็น เรื่องที่ไม่เกี่ยวกับเอกสารสัญญารายนี้ เช่นเดียวกับเหตุผลที่กล่าวในเบื้องต้น

จึงพิพากษายืนตามศาลแพ่ง คำทำนายความของโจทก์ในชั้นนี้ให้หักจากกองทรัพย์สิน ของจำเลย ตามจำนวนที่เจ้าพนักงานรักษาทรัพย์จะ เห็นสมควร

แต่มีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์คนหนึ่งมีความเห็นแย้งว่า ข้อที่ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่า เอกสารชื้ออยู่แล้วว่าดอกเบี้ยชั่งละบาทต่อเดือน แม้จำเลยจะไปตกลงให้ดอกเบี้ยแก่เจ้าหนี้ ให้มากขึ้น เป็นอัตราเท่าใดก็เป็นนิติกรรมต่างหาก อันเป็นโมฆะหรือไม่ ก็เฉพาะแต่ส่วนนั้น การวินิจฉัยอย่างนี้ไม่เห็นด้วย เพราะกรณีไม่ใช่เรื่องที่จะแยกวินิจฉัย เป็น เรื่องที่ว่า ข้อความ ในเอกสารอย่างหนึ่ง จะสืบพยานบุคคลอีกอย่างหนึ่ง สืบได้หรือไม่ข้อวินิจฉัยอยู่ตรงนี้ต่างหาก

แต่ก็เห็นด้วยกับศาลแห่งว่าสืบไม่ได้ เพราะเป็นการเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสาร ต้องห้ามตามมาตรา 94 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง จึงเห็นว่าอุทธรณ์ของจำเลยฟังไม่ขึ้น

จำเลยฎีกาว่า

1. การสืบว่า สัญญากู้เงินทั้ง 6 ฉบับรายนี้ เจ้าหนี้เดิมได้ตกลงกับจำเลยว่าจะคิดดอกเบี้ยร้อยละ 5 ต่อเดือน เป็นการผิดพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 มาตรา 3 (ก) เพื่อแสดงว่าสัญญาทุกฉบับเป็นโมฆะกรรม เช่นนี้ เป็นการสืบทักล้างนิติกรรมจำเลยนำสืบได้

2. การขอสืบว่า โจทก์ผู้รับโอนหนี้รายนี้รู้อยู่แล้วว่า การตกลงนั้นเป็นความผิดกฎหมาย จำเลยก็สืบได้

ศาลฎีกาได้นั่งฟังแถลงการณ์และตรวจสอบจำนวนประชุมปรึกษาคดีนี้แล้ว เห็นว่า ตามเอกสารสัญญากู้ยืมทั้ง 6 ฉบับนั้น มีข้อความปรากฏว่า คิดดอกเบี้ยซึ่งละ 1 บาทต่อเดือน หากมีข้อความว่า เรียกดอกเบี้ยเกินกว่าซึ่งละ 1 บาท ซึ่งเป็นการผิดกฎหมาย ไม่ฉะนั้นการที่จำเลยขอสืบว่า เจ้าหนี้ที่ตกลงกับจำเลยว่าจะคิดดอกเบี้ยเกินอัตราตามกฎหมาย จึงเป็นการสืบถึงข้อตกลงอีกอันหนึ่งนอกเอกสาร แม้จะมีข้อตกลงกันนอกเอกสาร เช่นนั้นจริง ก็เป็นโมฆะแต่เฉพาะข้อตกลงนั้น ซึ่งเป็นความผิดต่อพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราส่วนหนึ่งต่างหาก ไม่กระทบกระเทือนถึงเอกสารสัญญากู้ยืมอันมีลักษณะสมบูรณ์อยู่แล้ว ข้อที่จำเลยขอสืบจึงเป็นการสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสาร ไม่ใช่สืบทักล้างนิติกรรมต้องห้ามตามมาตรา 94 (ข) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ศาลจะรับฟังไม่ได้ ฎีกาข้อ 1 ของจำเลยจึงตกไป เมื่อจำเลยสืบในข้อ 1 ไม่ได้ ฎีกาข้อ 2 ของจำเลยก็ไม่มีประเด็นที่จะสืบ จึงพิพากษายืน ยกฎีกาของจำเลย ค่าทนายโจทก์ ชันฎีกาให้หักจากกองทรัพย์สินของจำเลย ตามจำนวนที่เจ้าพนักงานรักษาทรัพย์จะเห็นสมควร

จากคำพิพากษาฎีกานี้ ศาสตราจารย์ หยุต แสงอุทัย ได้แสดงความคิดเห็นไว้ท้ายฎีกานี้ ดังนี้ในประเด็นที่ว่าสัญญากู้ยืมเงินที่เรียกดอกเบี้ยเกินอัตรานี้ จะตกเป็นโมฆะทั้งฉบับหรือไม่จึงแยกได้ 2 ความเห็น คือ

ความเห็นแรก เห็นว่าสัญญากู้ยืมเงิน เรียกดอก เบี้ย เกินอัตรานี้ตก เป็นโมฆะทั้งฉบับ เป็นความเห็นของศาสตราจารย์ หยุต แสงอุทัย โดยให้เหตุผลว่า การเสียดอก เบี้ย เป็นสาระสำคัญของสัญญา ไม่ใช่เป็นข้อตกลงต่างหาก ในการทำสัญญากู้ยืมเงินนั้น คู่สัญญาได้เสนอสนองกันว่า จะต้องเรียกดอก เบี้ย เท่าใด จึงไม่อาจแยกข้อตกลงในเรื่องดอก เบี้ย ให้เป็นอิสระต่างหากจากสัญญาได้ เพราะผู้ให้กู้ยอมเสี่ยงภัยในการที่ผู้เอาเงินของเขาไปใช้ และการเอาเงินไป ทำให้เขาขาดประโยชน์ จากการใช้เงินซึ่งกำหนดเวลา เขาต้องการดอก เบี้ย จำนวนเท่าที่ เขาพอใจมา เห็นการตอบแทน ฉะนั้นกรณีตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 709/2484 จึงอาจเห็นได้ว่าเป็น เรื่องทำสัญญาที่มีอัตราดอก เบี้ยต้องห้าม ตามกฎหมายนั้นเอง เป็นแต่เขียนสัญญาลงไว้ด้วยอัตราที่กฎหมายกำหนด เท่านั้น สัญญานั้นตก เป็นโมฆะทั้งฉบับมาแต่เริ่มแรก ในขณะที่ทำความตกลงกัน เสนอสนองกัน เรื่องดอก เบี้ยในการกู้เงินตามมาตรา 119 ซึ่งการบันทึกข้อตกลง เป็นลายลักษณ์อักษรตามแบบที่กฎหมายต้องการ ด้วยอัตราที่กฎหมายอนุญาต ไม่ทำให้การเป็นโมฆะกลับคืนมาได้ และกรณีนี้สัญญาไม่เข้ามาตรา 135 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพราะกรณีที่จะเข้ามาตรา 135 ได้ ก็ต่อเมื่อ ตามสภาพของนิติกรรมนั้นเอง สามารถแยกออกเป็น ส่วน ๆ มาแต่แรกแล้ว และสันนิษฐานได้ว่า คู่กรณีได้มีเจตนาให้ส่วนที่สมบูรณ์แยกออกจากส่วนที่ไม่สมบูรณ์ ในกรณีนี้ไม่น่าจะถือว่าคู่กรณีเจตนาจะให้ข้อตกลงกู้เงินอัน เป็นส่วนสมบูรณ์ แยกออกจากข้อตกลง เรื่อง เสียดอก เบี้ยอัน เป็นส่วนที่ไม่สมบูรณ์เพราะต้องถือว่าคู่กรณีรู้กฎหมายคือ รู้ว่าการ เรียกดอก เบี้ย เกินอัตราเป็น ผิดกฎหมาย และผู้ให้กู้จะไม่ยอมให้กู้ โดยไม่มีการเสียดอก เบี้ยหรือมีการเสียดอก เบี้ยน้อยกว่าที่ตกลงกัน มิฉะนั้นจะไปตกลงกับ เขา เรียกดอก เบี้ย เกินอัตราเพื่อประโยชน์อันใด

มาตรา 135 นี้ ปรากฏตามหลักฐานในการร่างกฎหมายว่าเอามาจากประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 139 และคำอธิบายของ Schuster หน้า 81 ไม่ปรากฏว่ามีตัวอย่างในกฎหมายอื่น ตามตำรากฎหมายเยอรมันจะใช้มาตรานั้นได้ จะต้องปรากฏว่าเข้าเกณฑ์ 2 ประการคือ (1) เมื่อได้แยกส่วนที่ไม่สมบูรณ์ออกเสียแล้ว ส่วนที่เหลืออยู่ก็เป็นนิติกรรมที่เป็นอิสระได้ และ (2) ถือได้ว่า แม้ไม่มีส่วนที่สมบูรณ์ คู่กรณีก็คงจะทำนิติกรรมนั้น ๆ ในกรณีกู้ยืมเป็นการแน่ ๆ แม้แยกส่วนที่เสียดอก เบี้ยออก การกู้ยืมเงินก็ยังเป็นนิติกรรมที่อิสระได้ เพราะ เป็นเรื่องยืมใช้สอย เปลืองอันไม่จำเป็นจะต้อง เสียดอก เบี้ยแก่กันก็ได้

จึงเป็นอันเข้าเกณฑ์ที่ 1 แต่กรณีนี้ไม่เข้าเกณฑ์ที่ 2 เพราะไม่อาจสันนิษฐานได้ว่าคู่กรณี เจตนาจะแยกส่วนที่ไม่สมบูรณ์ออกจากส่วนที่สมบูรณ์ ทั้งนี้จะเห็นได้จากคำรากฎหมายเยอรมัน ซึ่งถือว่าสัญญาจะไม่เป็นโมฆะทั้งหมดก็ต่อเมื่อ (1) คู่สัญญาไม่ได้ถือว่าส่วนที่เป็นโมฆะนั้นมี ลักษณะสำคัญถึงกับทำให้การที่จะทำสัญญาหรือไม่ ขึ้นต่อส่วนที่เป็นโมฆะนั้น หรือ (2) คู่สัญญา คงจะได้ทำสัญญานั้นขึ้นโดยไม่มีส่วนที่เป็นโมฆะนั้นเหมือนกัน ทั้งนี้คือว่า แม้คู่สัญญาจะทราบว่า ส่วนที่เป็นโมฆะไม่สมบูรณ์มาตั้งแต่ขณะที่ทำสัญญาแล้ว คู่กรณีก็ยังจะทำสัญญานั้น (ดูคำอธิบาย ประมวลกฎหมายแพ่ง เยอรมัน เรื่องมาตราของ Otto Warneyer ค.ศ. 1930 หน้า 268) ในกรณีนี้ไม่อาจถือได้ว่าคู่กรณีจะให้กู้ยืมเงินกันโดยไม่เสียดอกเบี้ย สัญญากู้ยืมเงินโดยเรียก ดอกเบี้ยเกินอัตราในกฎหมายจึงเป็นโมฆะ และเมื่อถือว่า สัญญาเป็นโมฆะทั้งฉบับแล้ว การสืบว่าสัญญาเป็นโมฆะ จึงเป็นการสืบหักล้างเอกสาร ซึ่งตามนัยฎีกาที่ 50/2478 ผู้กู้ ย่อมมีอำนาจสืบได้

อย่างไรก็ดีการที่ศาลฎีกาถือว่าเป็นโมฆะ เฉพาะข้อตกลงที่เรียกดอกเบี้ย เกินนั้น มีเหตุผลสนับสนุนอยู่มากเหมือนกัน และตรงกับความเห็นของ ม.ร.ว. เสนีย์ ฯ ดังกล่าวแล้ว ทั้งตรงกับกฎหมายโรมัน ซึ่งถือว่าสัญญาสมบูรณ์เพียงเท่าอัตราดอกเบี้ยที่กฎหมายกำหนดด้วย และพอจะเทียบเคียงได้กับคำพิพากษาศาลสูงเยอรมัน ซึ่งถือว่าสัญญาขายของด้วยราคาเกิน กว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ ทำให้สัญญาสมบูรณ์โดยผู้ซื้อต้องให้ราคาตามกฎหมาย เท่าที่กำหนดไว้ ส่วนราคาที่เกินกว่านั้น เป็นโมฆะอย่างไรก็ดี กฎหมายโรมันนั้น ไม่มีบทบัญญัติอย่างกฎหมายไทย และในเรื่องการขายของด้วยราคาเกินสมควร ตามคำพิพากษาศาลสูง เยอรมันก็เป็นกรณีที่ กฎหมายมุ่งหมายจะให้ผู้ซื้อได้กรรมสิทธิในของด้วยราคาพอสมควร เพื่อความมุ่งหมายของ กฎหมายมีเช่นนั้น ศาลสูงสุดเยอรมันถือว่าสัญญานั้นไม่เป็นโมฆะทีเดียว แต่เรื่องกู้ยืมนั้น กฎหมายมีความประสงค์จะห้ามการหากินในทางขูดเลือก เนื้อผู้ยากจน สัญญาเงินเรียกดอกเบี้ย เกินอัตราจึงมีวัตถุประสงค์ที่ต้องห้ามชัดเจนโดยกฎหมายมาตั้งแต่แรก ซึ่งจะมีบางส่วนสมบูรณ์ ได้ก็ เฉพาะ เข้าลักษณะขอยก เว้นตามประมวลกฎหมายแพ่งไทยมาตรา 135 ซึ่งในกรณีนี้ไม่เข้า ขอยก เว้นดังกล่าวแล้ว ที่จริงการทำสัญญาเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ก็ทำให้การเรียกดอกเบี้ย เกินอัตราใช้ไม่ได้ตามกฎหมายแห่งอยู่แล้ว จึงจะเห็นได้จากมาตรา 654 ซึ่งกำหนดให้ลด ดอกเบี้ยลงมาเป็นร้อยละ 15 ต่อปี การที่ผู้บัญญัติกฎหมาย ได้บัญญัติเป็นความอาญาขึ้น อีกใน เวลาภายหลังก็แสดงให้เห็นว่าทางแก้ของกฎหมายแห่งเพียงเท่านั้น ยังไม่พอจึงเอาโทษ

ทางอาญาอีก เพื่อบัญญัติห้ามทางอาญาแล้ว ในทางแพ่งก็ต้องถือว่าเป็นการต้องห้ามโดยชัดแจ้ง โดยกฎหมาย การที่จะถือว่าในแง่อาญา ก็ลงโทษกันไป ส่วนในทางแพ่งสัญญานั้นยังสมบูรณ์อยู่ ไม่น่าจะเป็นความคิดที่ถูกต้องที่จริงน่าจะเทียบเคียงได้กับการทำสัญญาจ้างให้ไปตีศรีษะ เขา ซึ่งเป็นความผิดคู่สัญญาย่อมจะเรียกร้องค่าจ้างกันไม่ได้และถ้าให้ไปแล้วก็เรียกคืนมิได้ (ดูมาตรา 411) ในกรณีเช่นนี้ก็เช่นเดียวกัน น่าจะถือว่าสัญญาเรียกดอก เบี้ย เกินอัตราอันเป็นความผิดทางอาญานั้น เป็นโมฆะทั้งฉบับ เพราะถ้าจะมีทางที่ทำให้สัญญาสมบูรณ์ได้ การเสียดอก เบี้ย เกินอัตราซึ่งกฎหมายประสงค์จะไม่ให้มีก็คงจะมีอยู่ต่อไปไม่สิ้นสุด

ความเห็นที่ 2

เห็นว่าสัญญาที่เรียกดอก เบี้ย เกินอัตราไม่เป็นโมฆะทั้งหมด ส่วนที่เป็นต้นเงินกู้นั้น เจ้าหนี้สามารถฟ้อง เรียกคืนได้ ส่วนดอก เบี้ยทั้งหมดจะตก เป็นโมฆะ นักนิติศาสตร์ผู้ทรง ภูมิความรู้ซึ่งมีความ เห็นด้วยตามฝ่ายนี้คือ ท่านศาสตราจารย์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ได้อธิบายว่า กรณีสัญญาที่ เรียกดอก เบี้ย เกินอัตราจะตก เป็นโมฆะทั้งฉบับ หรือบางส่วนซึ่งต้องพิจารณาจาก หลักนิติกรรมคือ มาตรา 136 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติว่า " ถ้าส่วนหนึ่ง ส่วนใดของนิติกรรม เป็นโมฆะท่านว่านิติกรรมนั้น ย่อมตกเป็นโมฆะทั้งสิ้น เว้นแต่จะพึงสันนิษฐาน ได้โดยพฤติการณ์แห่งกรณีว่าคู่กรณีได้เจตนาจะให้ส่วนที่สมบูรณ์นั้น แยกออกจากส่วนที่ไม่สมบูรณ์ได้ " สัญญาที่แยกออกได้เป็นส่วน ๆ คือ ส่วนหนึ่งได้แก่การยืมใช้สิ้นเปลือง อีกส่วนหนึ่งเป็นการคิด เอาดอก เบี้ย เกินอัตราในกฎหมายเฉพาะในส่วนหลังสุดนี้ เป็นโมฆะ¹ ฉะนั้นตามความเห็นฝ่ายนี้ จึงเห็นว่าสัญญาที่ เรียกดอก เบี้ย เกินอัตรานี้จะตก เป็นโมฆะในส่วนที่เป็นดอก เบี้ยทั้งหมด ส่วน ต้นเงินยัง เรียกได้

สำหรับในปัญหานี้ ผู้เขียนมีความเห็นตามความเห็นที่ 2 ซึ่งเป็นความเห็นของท่าน ศาสตราจารย์ เสนีย์ ปราโมช และแนวคำตัดสินของคำพิพากษาฎีกาในปัจจุบันนี้ เพราะ เมื่อ อ่านตัวบท มาตรา 136 แห่งประมวลแพ่งและพาณิชย์ ประกอบกับลักษณะของสัญญาที่ยืม เงิน

¹ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, คำอธิบายนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และการเมือง 2497) หน้า 294

ที่เรียกดอก เบี้ย เกินอัตราให้ตก เป็นโมฆะทั้งฉบับได้ เพราะตัวบทกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจน กล่าวคือ สัญญากู้ยืมเงินสมบูรณ์ได้โดยฐานะ เป็นสัญญาให้มีสิ่งเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่ง ส่วนข้อตกลง เรื่องดอก เบี้ยก็เป็นอีกส่วนหนึ่งซึ่งมีมาตรา 654 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนด อัตราดอก เบี้ยเงินกู้เอาไว้ และ " ถ้าในสัญญากำหนดดอก เบี้ย เกินกว่านั้นก็ให้ลดลงเป็น ร้อยละ 15 ต่อปีได้ " จึงเป็นความประสงค์ของกฎหมายส่วนแพ่งให้เรียกดอก เบี้ยไม่เกิน อัตราได้ทั้งในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 47 ก็ให้ถือว่า " คำพิพากษา ส่วนแบ่งต้อง เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลทางแพ่ง " ดังนั้นตามบทบัญญัติในมาตรา 654 การคิดดอก เบี้ย เกินร้อยละ 15 ต่อปี จึงเป็นโมฆะก็แต่เฉพาะ ที่เกินและยังคงคิดกันได้ในอัตรา ร้อยละ 15 ต่อปี เมื่อมีพระราชบัญญัติห้าม เรียกดอก เบี้ย เกิน อัตรา พ.ศ. 2475 ซึ่งเป็นกฎหมายออกมาภายหลังประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติให้ การคิดดอก เบี้ย เกินอัตราที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นความผิดในทางอาญา การคิดดอก เบี้ย เกิน อัตราจึง เป็นกรณีต้องห้ามตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 113 และเป็นโมฆะ และจะกลับไปใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654 ให้การคิดดอก เบี้ยลดลงเหลือ ร้อยละ 15 ต่อปี คงให้เป็นโมฆะแต่เฉพาะที่เกินไปไม่ได้ เพราะเมื่อใช้พระราชบัญญัติห้าม เรียกดอก เบี้ย เกินอัตรา พ.ศ. 2475 นี้แล้ว เห็นได้ว่ากฎหมายประสงค์จะห้ามเด็ดขาดทีเดียว

ส่วนต้นเงินนั้น ตามสัญญาในคดีนี้ ซึ่งสันนิษฐานได้ว่า คู่กรณีได้เจตนาที่จะแยกการ ให้กู้ต้นเงิน และการเรียกดอก เบี้ยออกจากกันได้ และพระราชบัญญัติห้าม เรียกดอก เบี้ย เกิน อัตรา พ.ศ. 2475 นั้น มีวัตถุประสงค์ที่จะห้าม เรียกดอก เบี้ย เกินอัตราที่ขาดคหปรารภที่ว่า สมควรจะป้องกันราษฎรมิให้ต้อง เสียดอก เบี้ย เกินอัตราที่กฎหมายกำหนดและพระราชบัญญัติฉบับนี้ ไม่ได้ห้ามการกู้ยืมเงินกันเลยทีเดียวแม้ มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัตินี้จะบัญญัติว่า " ให้บุคคล อื่นยืมเงินโดยคิดดอก เบี้ย เกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนดไว้ " ซึ่งอาจจะเข้าใจว่าห้ามการ ให้ยืมทีเดียว ดังนั้นการกู้ยืมเงินจึง เป็นสัญญาที่สมบูรณ์และไม่ขัดต่อกฎหมาย ห้ามเรียกดอก เบี้ย เกินอัตราแต่อย่างไรผู้ให้กู้จึง เรียกคืนได้